

TURİZM VE ARAŞTIRMA DERGİSİ
JOURNAL OF TOURISM AND RESEARCH

Hakemli Dergi

ISSN : 2147-0618

Cilt / Volume:9

Sayı / Number:2

Yıl / Year:2020

Yönetici Editör / Executive Editor

Prof.Dr. Sayım Yorgun

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof.Dr. Muhsin Halis

Alan Editörü /

Doç.Dr. Hakan Bektaş

Editörler / Editors

Prof.Dr. Abdülkadir Şenkal
Prof.Dr. Mehmet Sarıışık
Prof.Dr. Gazi Uçkun

Doç.Dr. Semra Aktaş Polat
Dr.Öğretim Üyesi İskender Gümüş
Dr.Öğretim Üyesi Serkan Polat

Editör Sekreteryası / Editorial Secretary

Dilek Yıldız

Elmas Akkaba

TURAR Turizm ve Araştırma Dergisi / Journal of Tourism and Research

Adres : Aksaray Mah. Küçük Langa Cad. Bilir İş Merkezi No: 18 E 301 Fatih / İstanbul

Telefon : 0212 585 52 07

Fax : 0212 530 72 99

E-Mail : info@turar.org

Turizm araştırma Dergisi hakemli bir dergidir. Derginin amacı turizm sektörü ve çalışma hayatına ilişkin bilimsel çalışmaların yapılmasına, geliştirilmesine ve paylaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Yılda iki kez yayınlanır. Gönderilen yazılar yayın kurulunca bilimsel anlatım ve yazım kuralları yönünden incelenir. Daha sonra uygun bulunan yazılar alanında bilimsel çalışmalarını ile tanınmış üç ayrı hakeme gönderilir. Hakemlerin kararları doğrultusunda makaleler yayınlanır, düzeltilmek koşuluyla yayınlanır veya yayınlanması reddedilir. Hakemlerin gizli tutulan raporları dergi arşivlerinde beş yıl süre ile saklanır.

Hakem Kurulu

Prof.Dr.Perran Akan	(Boğaziçi Üniversitesi)	Doç.Dr.Şevki Ulama	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)
Prof.Dr.Orhan Akova	(İstanbul Univesitesi)	Doç.Dr.Burhanettin Zengin	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)
Prof.Dr.Remzi Altunışık	(Sakarya Univesitesi)	Doç.Dr. Lütfi Mustafa Şen	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)
Prof.Dr.Cevdet Avcıkurt	(Balıkesir Üniversitesi)	Doç.Dr. Canan Tanrıseven	(Kastamonu Univesitesi)
Prof.Dr.A.Celil Çakıcı	(Mersin Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Suna Muğan Ertuğral	(İstanbul Üniversitesi)
Prof.Dr.Şenol Çavuş	(Adnan Menderes Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Ali Şükrü Çetinkaya	(Selçuk Üniversitesi)
Prof.Dr.Mustafa Gülmez	(Akdeniz Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Olgun Kitapçı	(Akdeniz Üniversitesi)
Prof.Dr.Ebru Günlü	(Dokuz Eylül Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Halil Özekicioğlu	(Akdeniz Üniversitesi)
Prof.Dr.Kurtuluş Karamustafa	(Erciyes Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Bayram Akay	(Kırklareli Üniversitesi)
Prof.Dr.Muhammed Karataş	(Akdeniz Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Nilüfer V. Toylan	(Kırklareli Üniversitesi)
Prof.Dr.Sait Kingir	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Erkan Taşkırın	(Kocaeli Üniversitesi)
Prof.Dr.İsmail Kızıllırmak	(İstanbul Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Serkan Polat	(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof.Dr.Mustafa Koyuncu	(Nevşehir Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Şehnaz Demirkol	(İstanbul Üniversitesi)
Prof.Dr.Nergis Mutevellioglu	(Akdeniz Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Mine Halis	(Kocaeli Üniversitesi)
Prof.Dr.Kutay Oktay	(Kastamonu Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Güzel Sadıkova	(Kastamonu Üniversitesi)
Prof.Dr.İge Pınar	(Yaşar Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Hande Uyar	(Bartın Üniversitesi)
Prof.Dr.Mehmet Sarıışık	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Aydoğan Aydoğdu	(Kastamonu Üniversitesi)
Prof.Dr.Kurban Ünlüönen	(Gazi Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Burak Eryılmaz	(Amasya Üniversitesi)
Prof.Dr.Atilla Akbaba	(İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Kaplan Uğurlu	(Kırklareli Üniversitesi)
Prof.Dr.Oğuz Türkay	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Abdulmenaf Korkutata	(Sakarya Üniversitesi)
Doç.Dr. E.Ozan Aksöz	(Anadolu Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Nuri Salur	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç.Dr.Maria Dolores Alvarez	(Boğaziçi Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Ceyhan Can Özcan	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç.Dr. Muharrem Avcı	(Kastamonu Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Oğuz Başol	(Kırklareli Üniversitesi)
Doç.Dr.Murat Azaltun	(Okan Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Cenk Murat Koçoğlu	(Karabük Üniversitesi)
Doç.Dr.Oya İnci Bolat	(Balıkesir University)	Dr.Öğr.Üyesi Aslan Tolga Öcal	(Marmara Üniversitesi)
Doç.Dr.Hüseyin Çeken	(Muğla Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Armağan Türk	(Kırklareli Üniversitesi)
Doç.Dr.Kazım Ozan Özer	(Nişantaşı Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Lokman Toprak	(Mardin Artuklu Üniversitesi)
Doç.Dr.Emrah Özkul	(Kocaeli Üniversitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Özlem Yaşar Uğurlu	(Gaziantep Üniversitesi)
Doç.Dr.Semra Aktaş Polat	(İstanbul Medeniyet Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Ebru Güven	(Sakarya Üniversitesi)
Doç.Dr.Murat Selim Selvi	(Düzce Univesitesi)	Dr.Öğr.Üyesi Burcu Türkcan	(Ege Üniversitesi)
Doç.Dr.Bayram Şahin	(Balıkesir Üniversitesi)	Dr.Öğretim Üyesi Didar Sarı Çallı	(Sakarya Uyg.Bilim.Univesitesi)

İÇİNDEKİLER

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN STAJ DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON INVESTIGATION OF INTERNSHIP EXPERIENCE OF TOURISM MANAGEMENT DEPARTMENT STUDENTS

Turizm eğitimi, turizm stajı, faydalar, sorun ve şikâyetler, lisans öğrencileri.
Tourism education, internship in tourism, benefits, problems and complaints, bachelor students

Mehmet BOYRAZ

97-120

BULDAN İLÇESİ'NİN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

A QUALITATIVE RESEARCH FOR THE DETERMINATION OF THE RURAL TOURISM POTENTIAL OF BULDAN DISTRICT

Turizm, kırsal turizm, kırsal kalkınma, Buldan
Tourism, Rural Tourism, Rural Development, Buldan

Ece YEMENOĞLU, Taner DALGIN, Hüseyin ÇEKEN

121-143

KORUMA YAKLAŞIMI OLARAK TARİHİ BİR GÜZERGÂHIN KÜLTÜR ROTASINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ: KASTAMONU ÖRNEĞİ

AS A PROTECTION APPROACH, THE HISTORICAL ROUTE WHICH IS CONVERTING TO THE CULTURAL ROUTE: THE CASE OF KASTAMONU

Kültür rotası, kültür turizmi, koruma yaklaşımı ve Kastamonu
Culture route, cultural tourism, conservation approach and Kastamonu

Sevgi ÖZTÜRK, Öznur İŞINKARALAR, Dilara YILMAZ, Meltem İHTİYAR

144-159

TURİZMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ İLE MUTLULUK ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER EQUALITY AND WOMEN'S EMPOWERMENT IN TOURISM AND HAPPINESS INDEX

Kadın, cinsiyet eşitsizliği, güçlendirilme, mutluluk
Women, gender inequality, empowerment, happiness

Seda ÖZDEMİR AKGÜL

160-178

GELENEKSEL TÜRK KONAKLARININ TURİZME KAZANDIRILMASI: KASTAMONU ÖRNEĞİ

REDOUNING TRADITIONAL TURKISH MANSIONS TO TOURISM: KASTAMONU CASE

Yeniden İşlevlendirme, Turizme Kazandırma, Kastamonu Konakları.
Refunctioning, Redound to Tourism, Mansions of Kastamonu.

Saim AKBAŞ, Kutay OKTAY

179-194

Dergimiz ASSOS INDEX ve INDEX COPERNICUS tarafından taranmaktadır.

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN STAJ DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Mehmet BOYRAZ²

Özet

Bu araştırmanın amacı, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaz stajlarının değerlendirilmesidir. Araştırmanın evrenini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünde eğitim alan ve 2017-2018 yılı yaz döneminde turizm işletmelerinde staj yapan 108 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada staj yapan öğrenciler, demografik bilgiler, staj yapılan işletmeye yönelik bilgiler ve staj değerlendirme raporu değişkenleri açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda, çalışmada verilerin temininde nitel araştırma yöntemlerinden doküman-arşiv tarama tekniğinden faydalanılmış ve öğrencilerin staj dosyaları (defterleri) incelemeye tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise demografik ve işletmeye yönelik bilgiler için yüzde ve sıklık analizi; değerlendirme raporu metinleri içinse içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin Türkiye ve Almanya olarak iki ülkede, 21 ayrı ilde 70 farklı işletmede stajlarını tamamladıkları görülmüştür. Staj dosyalarının son bölümünde yer alan staj hakkında görüşlerin belirtildiği altı sayfalık rapor kısmında ise öğrencilerin dört ana ve 14 alt tema altında yer alan 76 ifadeye ilişkin toplamda 607 içeriğe vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular tablolar halinde ele alınmış ve ilgili literatür incelemesi ile birlikte öğrencilerin staj hakkındaki görüşleri değerlendirilerek konuya ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm eğitimi, turizm stajı, faydalar, sorun ve şikâyetler, lisans öğrencileri.

JEL Kodları: I121, J24, L83.

Geliş Submitted 26.12.2019

Kabul Accepted 18.05.2020

¹ Bu çalışma 6. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuş ve özet bildiri olarak yayınlanmıştır.

² Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, mboyraz@aku.edu.tr
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-6755-1999>

***A Research on Investigation of Internship Experience of Tourism Management
Department Students***

Abstract

The aim of this research is to evaluate the summer internship of the students who have tourism education at undergraduate level. The population of the study consists of 108 students who study in the Department of Tourism Management in Afyon Kocatepe University Tourism Faculty and completed their internship in tourism enterprises in the summer term of 2017-2018. Interns were evaluated in terms of demographic information, internship information and internship evaluation report variables in the study. In this direction, internship files (documents) of the students were examined by using document-archive scanning technique from qualitative research methods. In the analysis of the obtained data, percentage and frequency analysis for demographic and business information; content analysis technique was used for evaluation report texts. Research showed that students completed their internships in the two countries, Turkey and Germany, 21 distinct cities and 70 different enterprises. In the six-page report section, where the opinions about the internship in the last part of the files, it was found that the students emphasized 607 contents regarding 76 statements under four main and 14 sub-themes. As a result of the research, the findings were discussed in tables and the students' opinions about the internship were evaluated together with the related literature review and suggestions were made about the subject.

Keywords: Tourism education, internship in tourism, benefits, problems and complaints, bachelor students.

JEL Codes: I121, J24, L83.

1. Giriş

Turizm milyonlarca insanı üretici ve tüketici olarak ilgilendiren (Olalı ve Timur, 1988), Dünya'daki en önemli ekonomik sektörlerden birisidir. Turizmde üretim, pazarlama ve satışa konu olan şeyler çoğunlukla hizmettir ve sektör bu bağlamda büyük ölçüde insan gücüne dayanan emek yoğun bir yapıdadır. Sektörde özellikle konaklama işletmeleri başta olmak üzere yeme-içme ve seyahat acentacılığı sürecinde insan gücüne çok fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle uluslararası turizmde rekabetin arttığı, hizmet kalitesinin ve insana

dayalı rekabetin ön plana çıktığı göz önüne alındığında turizm sektöründeki işletmelerin başarılı bir şekilde yönetilmesinde insan kaynağı kritik bir önem arz etmektedir.

Turizm sektöründe turistlere hizmet verecek insan kaynağının donanımlı ve nitelikli olması ise verilen turizm eğitiminin kalitesine (Ünlüönen ve Boylu, 2005; Lovrentjev, 2015), etkinliğine, teknik, beşeri ve kavramsal becerilerin eş zamanlı ve dengeli olarak gerçekleştirilmesi gibi birçok önemli faktöre bağlıdır. Bu faktörlerden birisi de staj uygulamalarıdır. Turizm sektörünün sürekli artan dinamik yapısına uyum sağlanabilmesi (Pelit, Kabakulak ve Zorlu, 2019), edinilen teorik bilgilerin insan temelli olan hizmetlerin yerine getirilmesinde pratiğe dönüştürülebilmesi ve turizm sektöründeki öğrencilerin kendini konumlandırabilmesinde staj uygulamaları turizm eğitiminin önemli bir parçası durumundadır. Bu kapsamda turizm fakülteleri ve meslek yüksekokulları, öğrencilerin kavramsal ve beşeri bilgilerini sektördeki işletmelerde uygulayarak davranışa dönüştürmesi (Çetin, 2005) ve deneyim kazanması için müfredatlarında zorunlu stajlara yer vermekte ve yönetmeliklerle staj uygulamalarının ilkelerini belirlemektedir. Genel olarak staj yapılacak işletmeye karar verilmesi ve başvuru ile başlayan staj süreci, staja katılım ve sonrasında staj evrakları/dosyaların kontrolü ile mülakatlar ile tamamlanmaktadır. Üniversitelerde, turizm liselerinden farklı olarak staj süreçleri başvuru ve staj bitiminde evrakların teslim tarihlerinde fiziki kontrolü ile tamamlanmakta, öğretim elemanları ise öğretmenler gibi öğrencileri staj döneminde uygulama işletmesinde kontrolünü/denetlemesini gerçekleştirmemektedir. Dolayısıyla turizm sektöründe staj yapan üniversite öğrencilerinin, staj döneminde yaşadıkları ve karşılaştıkları durumlar staj dosyalarında yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, yaz stajına katılan lisans düzeyindeki turizm öğrencilerinin staj dosyaları aracılığıyla çeşitli parametreler açısından incelenmesidir.

2. Literatür Taraması

Turizm alanında eğitim alan ve staj uygulamalarına katılan öğrencilere ilişkin yapılmış gerek ulusal gerekse de uluslararası literatürde birçok çalışma yer almaktadır. Konu ile ilgili makale, tez ve bildiri olmak üzere tüm yayın türlerinde çeşitli yayınlar ortaya konmuştur. Tablo 1’de akademik dergilerde yayınlanmış turizm öğrencilerine yönelik staj ile ilgili makalelere ile çeşitli değişken (*araştırmanın amacı, yöntemi, veri toplama tekniği, araştırma evreni/uygulama alanı ve örnekleme*) özellikleri açısından yer verilmiştir. Makaleler incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin stajdan beklentileri, staj başarısı, stajdan elde edilen kazanımlar ile bu tür uygulamaların katkıları, staj sürecinde karşılaşılan sorunlar ve şikayetler, işletme yöneticilerinin ve çalışanlarının staj konusuna ve stajyer öğrencilere bakış

açları, stajın mesleki gelişime ve kariyer planlamasına katkısı, stajın mesleki bağlılığa ve mesleğe devam etme niyetine etkisi gibi çeşitli konuların ele alındığı görülmektedir. Makalelerin yanı sıra staj yapan turizm öğrencilerine yönelik, lisansüstü tez olarak (Sarı, 2007; Tutan, 2010; Türkseven, 2012; Pak, 2015) veya bildiri türünde (Pelit vd., 2016; Özdemir, 2017; Sandıkcı, Mutlu ve Dağdalan, 2018; Mutlu, 2018; Pelit, Kabakulak ve Özcan, 2019) çeşitli araştırmaların da literatürde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1: Literatürde Yer Alan Turizm Öğrencilerine Yönelik Staj ile İlgili Makaleler

Yazar(lar)	Araştırmanın Amacı	Araştırma Yöntemi	Araştırma Evreni Uygulama Alanı	Araştırma Örnekleme
Akoğlan ve Okumuş (1991)	Staj sorunlarını öğrenciler ve işletmeciler açısından belirlemek	Nicel (Anket)	Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO	176 lisans öğrencisi ve 24 otel yöneticisi
Çetin (2005)	Öğrencilerin staj sürecinde eğitim-öğretim programındaki derslerin hangilerinden daha çok yararlandıklarını ortaya koymak	Nicel (Anket)	Mersin Üniversitesi (Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO)	Staj yapmış 2., 3. ve 4. sınıf 115 lisans öğrencisi
Pelit ve Güçer (2006)	Öğrencilerin stajları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerinin ortaya konulması	Nicel (Anket)	Gazi Üniversitesi (Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi)	Staj yapmış 124 lisans öğrencisi
Emir, Arslan ve Kılıçkaya (2008)	Staj uygulamasının öğrenciler üzerindeki katkılarını, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirme	Nicel (Anket)	Afyon Kocatepe Üniversitesi (Afyon MYO, Sandıklı MYO, Dinar MYO) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	Staj yapmış 205 önlisans öğrencisi
Emir, Pelit ve Arslan (2010)	Öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması	Nicel (Anket)	Afyon Kocatepe Üniversitesi (Afyon MYO, Sandıklı MYO, Dinar MYO) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	2008-2009 yaz döneminde stajını tamamlayan 176 öğrenci
Güzel (2010)	Öğrencilerin staj döneminde Herzberg'in motivasyon ve hijyen faktörleri açısından işe güdülenmeleri üzerinde ne derece önemli olduğunu analiz etmek	Nicel (Anket)	Muğla Üniversitesi (Ortaca MYO) Turizm ve Seyahat Hizmetleri ile Ağırlama Hizmetleri Programları	Staj yapmış 92 önlisans öğrencisi
Aymankuy vd. (2013)	Öğrencilerin ve akademisyenlerin staj uygulamasına ilişkin bakış açılarını ortaya koymak	Nicel (Anket)	Balıkesir Üniversitesi (Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO)	326 lisans öğrencisi ve 32 akademisyen
Aslan ve Çoban (2014)	Öğrencilerin staj sürecince Herzberg'in Çift Faktör Kuramının güdülenmeleri üzerinde ne derece etkili olduğunu ortaya koymak	Nicel (Anket)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Turizm Fakültesi)	Staj yapmış 152 lisans öğrencisi

Mankan (2015)	Öğrencilerin staj çalışmalarına bakış açılarını incelemek ve gelecekteki kariyer hedeflerine etkisini ölçmek	Nicel (Anket)	Bülent Ecevit Üniversitesi (Çaycuma MYO) Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü	Staj yapmış 236 lisans öğrencisi
Olçay vd. (2015)	Öğrencilerin staj eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek,	Nicel (Anket)	Gaziantep Üniversitesi (Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü)	Staj yapmış 126 lisans öğrencisi
Uslu vd. (2017)	Öğrencilerin staj hakkındaki görüşlerini ve yaşanan sorunları ortaya çıkarmak	Nicel (Anket)	Siirt Üniversitesi Batman Üniversitesi	Staj yapmış 11 önlisans ve 54 lisans öğrencisi
Zengin ve Kırmızı (2017)	Öğrencilerin işbaşı uygulamalı eğitimde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi	Nicel (Anket)	Gazi Üniversitesi (Turizm Fakültesi)	İşbaşı eğitime katılan 3. ve 4. sınıf 127 lisans öğrencisi
Ağca vd. (2018)	Turizm okullarındaki staj eğitiminin öğrencilerin mesleki bağlılıkları üzerindeki etkisini araştırmak	Nicel (Anket)	Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Niksar SBMYO, Tokat SBMYO) Turizm ve Otel İşletmeciliği	35'i staj yapmış 55 önlisans öğrencisi
Akay vd. (2018)	Öğrencilerin staj sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmak	Nicel (Anket)	Kırklareli'de turizm eğitimi alan ortaöğretim ve lisans öğrencileri	Staj yapmış 79 lise ve 81 lisans öğrencisi
Akın (2018)	Öğrencilerin staj süresince ve sonrası kazanımlarını ortaya koymak	Nicel (Anket)	Gaziantep Üniversitesi (Güzel Sanatlar Fakültesi) Gastronomi Bölümü	Staj yapmış 3. ve 4. sınıf 76 lisans öğrencisi
Erdem vd. (2018)	Öğrencilerin konaklama işletmelerindeki staj deneyimlerine ilişkin memnuniyet algılarının incelenmesi	Nicel (Anket)	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (Turizm ve Otelcilik YO)	Staj yapmış 134 lisans öğrencisi
Akay ve Şıttak (2019)	Öğrencilerin okul sürecinde aldıkları staj eğitiminin sektörde kariyer yapma seçimlerine etkilerini tespit etmek	Nicel (Anket)	Trakya Bölgesi (Kırklareli, Edirne, Tekirdağ) Üniversiteleri	Stajını yapmış 225 lisans ve 90 önlisans öğrencisi

Emir ve arkadaşları (2008) Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde üç ayrı (Afyon MYO, Sandıklı MYO, Dinar MYO) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programında öğrenim gören ve stajını tamamlamış olan 205 öğrenci üzerine yaptıkları çalışmada staj uygulamasının katkılarını değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda, stajın öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişimlerinde büyük oranda olumlu etkisinin olduğu, yapılan stajın öğrencilerin sektörü ve iş yaşamını

tanımları, sektördeki güncel uygulamaları iş başında öğrenmeleri, insan ilişkilerini ve yabancı dillerini geliştirmeleri gibi pek çok katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır.

Emir ve arkadaşları (2010) Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde üç ayrı (Afyon MYO, Sandıklı MYO, Dinar MYO) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programında önlisans eğitimi alan 182 öğrenci üzerine yaptıkları çalışmada öğrencilerin 2008-2009 eğitim öğretim dönemindeki staj öncesi ve sonrası görüşlerini karşılaştırmıştır. Çalışma ile öğrencilerin tamamına yakınının sektörde yaptıkları stajlara ilişkin olumsuz bir tutum ortaya koyduğu, özellikle staj yapıp döndükten sonra bu olumsuzlukların daha da arttığı, öğrencilerin staj sonrasında sadece stajın süresi, stajın iş bölümü ve koordinasyonlu çalışma hakkında tecrübe kazandırması ve değişik kültürlerden insanları ve yaşam biçimlerini tanıma fırsatı yaratmasına ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pelit ve arkadaşları (2016) Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesinde öğrenim gören stajını tamamlamış 401 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin turizm sektörüne yönelik tutumlarının belirlenmiş ve kariyer yapma istekleri üzerindeki etkisi ortaya konmuştur. Çalışma sonucunda staj yapan öğrencilerin turizm sektörüne yönelik tutumları ile turizm sektöründe kariyer yapma istekleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki ve sektöre yönelik tutumlarını olumsuz yönde etkileyen iki önemli faktörün “işin doğası ve fiziksel çalışma koşulları” ile “özel hayat-zaman” alt boyutları olduğu tespit edilmiştir.

Mutlu (2018) Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünde öğrenim gören ve 2017-2018 yaz döneminde stajını tamamlayan 116 öğrenci üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerin staj başarılarını değerlendirmiştir. Çalışma ile öğrencilerin staj başarı sonuçlarının staj yapılan işletme türü açısından yiyecek-içecek işletmelerinde staj yapan öğrencilerin diğer turizm işletmelerindekilere göre daha yüksek ve anlamlı olduğu; cinsiyet ve okulda geçirdikleri süre değişkenleri açısından ise anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Pelit ve arkadaşları (2019) Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümünde öğrenim gören ve 2017-2018 yaz döneminde stajını tamamlayan 62 öğrenci üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin stajlardan memnuniyet durumunu, stajın mesleki gelişime ve sektöre bakış açısına katkısı ile alınan mesleki eğitimin staj sürecine katkısını değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin çalıştıkları turizm sektörüne dair bilgilerini artırdıkları ve sektöre dair fikir edindikleri, iletişim becerilerini ve özgüvenlerini artırdıkları, alınan mesleki eğitimin öğrencilere staj yaparken sorumluluk kazandırdığı ve

onları disiplinli çalışmaya yönlendirdiği fakat mesleki yabancı dil konusunda yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde genel olarak tamamına yakınının nicel araştırma olarak tasarlandığı ve bu kapsamda veri toplama yöntemi olarak anket tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın turizm eğitimi alan öğrencilere yönelik olmasa da literatürde turizm alanındaki staj uygulamalarına yönelik birtakım kavramsal çalışmalar da yer almaktadır. Temizkan ve Arı (2018) çalışmalarında Türkiye'deki turizm lisans programlarının staj yönetmeliklerini içerik analizi ile incelerken, Demir ve Demir (2014) ise yöneticilerin bakış açısıyla turizmde mesleki stajın ve stajyerlerinin değerlendirilmesine yönelik çalışma gerçekleştirmiştir. Özdemir (2017) ise yaptığı çalışmasında literatürde yer alan güncel ve geçmiş araştırmalardaki turizm öğrencilerinin stajda karşılaştıkları sorunları derlemiştir. Bununla birlikte araştırmanın kapsamını oluşturan Afyon Kocatepe Üniversitesi ve turizm eğitimine yönelik ilgili yüksek okul veya fakülte açısından da araştırmaların turizm işletmeciliği bölümü dışındaki bölüm öğrencilerine yönelik gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca önceki çalışmaların uygulama zamanları açısından da bu çalışma ile arasına yeni bir araştırma açısından önemli sonuçlar doğurabilecek 10 yıllık bir dönemin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan bu durum hem araştırmada kullanılacak yöntem bakımından hem de uygulama alanını oluşturan turizm bölümü açısından araştırmanın önemini artırmaktadır.

3. Yöntem

Araştırmanın amacı, lisans düzeyinde turizm alanında eğitim-öğretim alan öğrencilerin yaz stajlarının incelenmesidir. Bu kapsamda staj yapan öğrenciler, demografik bilgileri (*cinsiyet, sınıf, program türü*), staj yaptıkları işletmeleri nasıl buldukları, staj yapılan işletmeye yönelik bilgiler (*ülke, şehir, yönetim şekli, türü, sınıfı, bölüm*) ve staj değerlendirme raporu değişkenleri açısından ele alınmıştır. Konuyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar değerlendirildiğinde, turizmle alanında çeşitli bölümlerdeki (turizm, konaklama, seyahat, gastronomi, rehberlik) öğrencilerin staj değerlendirmelerine yönelik çok fazla çalışma bulunmaktadır. Ancak üniversite stajları için en önemli fiziksel kanıtlardan biri olan staj dosyalarının incelenmesine, öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları ve karşılaştıkları durumların ortaya konmasına yönelik çalışmaların olmadığı/sınırlı olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerde liselerden farklı olarak staj süreçleri evrakların fiziki kontrolü ile tamamlanmakta ve öğretim elemanları öğretmenler gibi öğrencileri staj döneminde işletme denetimi yapmamaktadır. Bu nedenle, araştırma turizm öğrencilerinin staj dosyaları aracılığı ile staj süreci ile ilgili genel

düşünceleri, stajın katkı ve kazanımları, bu süreçte karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları olumlu-olumsuz etkenleri ve ilgili şikayetleri ortaya koymak ve öneriler geliştirmek açısından önem taşımaktadır. Nitekim turizm sektörünün emek-yoğun özelliğinden dolayı teknik becerilerin geliştirilmesinde en önemli uygulamalardan biri olan staja yönelik öğrencilerin fikirlerinin açığa çıkartılması turizm alanındaki eğitimin geleceği açısından önemlidir.

Araştırmanın evrenini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümünde eğitim alan ve 2017-2018 yılı yaz döneminde turizm işletmelerinde staj yapan öğrenciler oluşturmaktadır. Belirlenen bu çalışma evrenine araştırmacının ulaşma imkanı bulunduğu için herhangi bir örneklem alınma yoluna gidilmemiş ve tam sayım yöntemi kullanılarak tüm hedef kitleye ulaşılması öngörülmüştür. İlgili dönem itibariyle bölüm staj komisyonuna 108 öğrencinin staj başvurusu yaptığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmada verilerin temininde nitel araştırma yöntemlerinden doküman-arşiv tarama tekniğinden faydalanılmış ve ikincil veri kaynağı olarak öğrencilerin staj dosyaları (defterleri) belirtilen değişkenler açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Literatürde turizm alanında eğitim alan öğrencilerin staj uygulamalarına yönelik bakış açıları çok büyük çoğunlukla nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile değerlendirilmesine karşılık öğrencilere ilişkin nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalara erişilememiş olması araştırmayı yöntemsel açıdan özgün kılmaktadır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde demografik ve işletmeye yönelik bilgilere yönelik yüzde ve sıklık analizi; değerlendirme raporu metinlerine ilişkin ise içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve teknikler bütünü olarak tanımlanan içerik analizi (Bilgin, 2014:1), çeşitli metinlerin içeriğini, naif bir okumayla kendini doğrudan vermeyen temel öğelerini sınıflandırmak ve yorumlamak amacıyla metodik, sistematik, objektif ve mümkünse nicel olarak incelenmesini sağlayan bir tekniktir (Robert ve Bouillaget, 1997). Aynı zamanda ikincil bir okuma tekniği olarak söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizli, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında beş aşamalı içerik analizi uygulama süreci (*1-Araştırma hedeflerinin belirlenmesi, 2-Örneklemin oluşturulması, 3-Staj raporlarının kategorilere ve temalara ayrılması, 4-Kategori ve temaların sayısallaştırılması, 5-Değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama*) takip edilmiştir (Bilgin, 2014). Kategorisel analiz ile staj dosyalarındaki görüş değerlendirme raporları öncelikle temalara/birimlere bölünmüş, ardından da alt temalar ile kriterlere göre gruplandırılmıştır.

Araştırma özgün değerlerinin yanı sıra bazı sınırlılıklar da içermektedir. Bunlardan ilki araştırma kapsamının Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü öğrencileri ile sınırlı olmasıdır. İkinci sınırlılık zaman dilimi ve verilerin kontrol güçlüğü açısından 2017-2018 eğitim-öğretim yılı yaz döneminde staj yapan öğrencilerin araştırmaya dâhil edilmesidir. Araştırmanın bir diğer kısıtı ise araştırma verilerinin ikincil veri kaynaklarından staj dosyaları (defterleri), değerlendirme raporları ve bu evraklarda yer alan bilgiler ile sınırlı olmasıdır. Dolayısıyla konu ile ilgili olarak ilerleyen dönemde gerçekleştirilecek çalışmalarda bu sınırlılıkların dikkate alınmalı ve mevcut araştırmanın sonuçları da bu sınırlılıklar kapsamında değerlendirilmelidir.

4. Bulgular

Araştırmaya konu olan Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nde 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi yaz stajı başvurularının alındığı tarih itibariyle 224 öğrencinin aktif olarak öğrenim hayatına devam ettiği ve yaz döneminde 108 öğrencinin stajını başarıyla tamamladığı tespit edilmiştir. Staja katılan bu öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde, %63'ünün erkek ve %37'sinin kadın olduğu; %58,3'ünün normal öğretim, %41,7'sinin ikinci öğretim programında öğrenim gördükleri, %40,7'sinin ikinci sınıfı, onu takiben sırasıyla %34,3'ünün birinci sınıfı ve %25,0'inin ise üçüncü sınıfı tamamladıktan sonra staj yaptıkları; %69,4'ünün kendi imkanları ve %30,6'sının fakültedeki etkinlikler aracılığı ile staj yapacakları işletmeleri belirledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada ikinci olarak öğrencilerin yaz stajı yaptıkları ülke ve şehirler ile staj yapılan işletmelerin nitelikleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin %94,4'ünün Türkiye'deki, %5,6'sının Almanya'daki ZAV (Zentrale Auslandsund Fachvermittlung – Alman İşveren ve İşçi Bulma Kurumu) “Stajyer Bulma Birimi” ile ortak yürütülen proje kapsamında turizm işletmelerinde staj yaptıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin staj yaptığı yerler arasında %45,4 ile kıyı şeridindeki Antalya, İzmir, Muğla ve Aydın illerinin, %16,7 ile büyükşehirlerden Bursa, İstanbul ve Ankara illerinin ve %15,7 ile araştırmaya konu olan üniversitenin sınırları içerisinde bulunduğu Afyonkarahisar ilinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin staj yaptıkları turizm işletmelerinin %50,6'sının ulusal veya uluslararası bir zincir işletme grubunun yönetiminde olduğu ve %49,4'ünün ise bağımsız olarak işletildiği; en çok %82,4 ile konaklama işletmelerinde, onu takiben %11,1 ile seyahat acentalarında, %4,6 ile lokantalarda ve %0,9 eş oranlarda havaalanı ile il turizm müdürlüklerinde (kamu) staj uygulamalarına katıldığı belirlenmiştir. Staj yapılan otellerin ise

sırasıyla; %42,7'sinin kıyı kesimlerde faaliyet gösteren resort, %28,1'inin termal, %27,0'sinin şehir ve %2,2'sinin butik otel türünde olduğu; sınıfları bakımından %84,3'ünün beş, %7,9'unun dört, %1,1'inin üç yıldızlı ve %6,7'sinin özel tesis grubunda yer alan oteller olduğu saptanmıştır.

Araştırmada üçüncü olarak öğrencilerin staj yapmak için en çok tercih ettikleri turizm işletmeleri ile işletmelerde hangi bölümlerde çalıştıklarına yönelik incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin 21 ayrı ilde 76 farklı işletmede staj yaptıkları, bu işletmelerin 65'inde birer, altısında ise ikişer öğrencinin yer aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin işletmelerde staj yapmak için otellerde en çok %50,1 oranında yiyecek-içecek bölümüne kabul edildiği, onu sırasıyla %14,8 ile önbüro bölümünün, %10,2 ile kat hizmetleri bölümünün ve %10,2 ile idari bölümlerin (satış&pazarlama, muhasebe, insan kaynakları) takip ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre çalıştıkları bölümler karşılaştırıldığında, kadınların arka plandaki idari bölümlerinde erkeklere nazaran çok daha büyük oranda tercih edildiği, otel işletmelerinde operasyon yoğunluğunun en fazla olduğu yiyecek-içecek bölümünde ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır. Eğitim alınan program türü açısından ise normal öğretim programı öğrencilerinin yine yiyecek-içecek bölümü ile kat hizmetleri bölümünde daha fazla öne çıktığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında öğrencilerin staj dosyalarının son bölümünde yer alan staja yönelik genel düşünce ve görüşlerini değerlendirdikleri rapor içerikleri incelenmiş ve tespit edilen ana ve alt temalar ile bu temalarda yer alan ifadeler tablo-2'de listelenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin raporlarda staja ilişkin 74 farklı ifadeye ilişkin toplam 607 görüşe yer verdiği ortaya çıkmıştır. Tespit edilen bu görüşler dört ana tema ve 14 alt tema altında sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin raporlarda en çok %40,03 ile “*staj sürecinin düşünce çıktıları*” ana teması ve %26,85 ile bu tema altındaki altı farklı alt temadan “*İşletmeye yönelik düşünceler*”e yönelik görüşlere yer verdiği görülmektedir. İkinci önemli ana tema olarak %31,63 ile öğrencilerin “*Stajın katkıları*”na yönelik pratik, sosyal ve kişisel kazanımlara vurgu yaptığı belirlenmiştir. Bununla birlikte “*Staj sürecinin genel algısı*” üçüncü ana tema olarak, “*Sorun ve şikâyetler*” ise beş alt temadan oluşan dördüncü önemli ana tema olarak ön plana çıkmıştır. Araştırmanın ileriki süreçlerinde ortaya çıkan ana temalar ve alt temalar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Tablo 2: Öğrencilerin Staja İlişkin Görüşlerinin Ana ve Alt Temaları

Sıra	Ana Temalar ve Alt Temalar	Temadak i İfade Sayısı	İfade Tekrar Sayısı	İfade Tekrar Oranı
1	Staj Sürecinin Genel Algısı	5	95	15,65
2	Stajın Katkıları	15	192	31,63
	i. Stajın Pratik Kazanımları	3	105	17,30
	ii. Stajın Sosyal/Beşeri Kazanımları	3	46	7,58
	iii. Stajın Kişisel Kazanımları	9	41	6,75
3	Staj Sürecinin Düşünce Çıktıları	30	243	40,03
	i. İşletmeye Yönelik Düşünceler	10	157	26,85
	ii. Sektöre Yönelik Düşünceler	4	34	5,60
	iii. Staj ile Teorik İlişkinine Yönelik Düşünceler	4	26	4,28
	iv. Misafirlere Yönelik Düşünceler	4	18	2,97
	v. Bireysel Düşünceler	4	4	0,66
	vi. Genel Tespitler	4	4	0,66
4	Sorun ve Şikâyetler	23	77	12,69
	i. Personele Sunulan İmkanlarla İlgili Sorun ve Şikâyetler	3	15	2,47
	ii. Çalışan Personelle İlgili Sorun ve Şikâyetler	5	24	3,95
	iii. Yönetimle İlgili Sorun ve Şikâyetler	9	21	3,46
	iv. İşletme Altyapısıyla İlgili Sorun ve Şikâyetler	4	11	1,81
	v. Bireysel Sorun ve Şikâyetler	3	6	0,99
TOPLAM		74	607	100,00

Yapılan içerik analizi ile ortaya çıkan ana temalardan ilki olan “*Staj sürecinin genel algısı*”na yönelik bulgular tablo-3’de değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak öğrenciler staj sürecini beş ayrı ifade (*güzel-verimli-eğlenceli-yoğun ve yorucu-yıpratıcı*) ile nitelendirmişlerdir. Öğrencilerin %88’inin görüş belirttiği bu ana temada %31,5’i güzel, %30,6’sı verimli ve %10,2’si eğlenceli olmak üzere toplamda %73,2’sinin bu süreci olumlu (pozitif); %11,1’i çok yoğun ve yorucu, ve %4,6’sı çok yıpratıcı olmak üzere toplamda %15,7’sinin staj dönemini olumsuz (negatif) olarak değerlendirmiştir.

Tablo 3: Staj Sürecinin Genel Algısına Yönelik Bulgular

#	Staj Sürecinin Genel Algısı	f	%
1	Güzel bir staj dönemi geçirdim.	34	31,5
2	Verimli bir staj dönemi geçirdim.	33	30,6
3	Yoğun ve yorucu bir sezon geçirdim.	12	11,1
4	Eğlenceli bir staj dönemi geçirdim.	11	10,2
5	Yıpratıcı bir staj dönemi geçirdim.	5	4,6

Değerlendirme raporlarından ortaya çıkan ikinci tema olan “*Stajın katkıları*”na ilişkin bulgulara tablo 4’te yer verilmiştir. Bu kapsamda öğrenciler stajın katkılarına yönelik; pratik kazanımlar altında üç, sosyal kazanımlar altında üç ve kişisel kazanımlar altında dokuz olmak üzere toplamda 15 farklı faydaya vurgu yapmışlardır. Bu katkılar açısından en çok vurgu pratik kazanımlara ilişkin yapılırken, bu alt temada öğrenciler tarafından en fazla tekrar edilen ifade %70,4 ile “*Genel olarak yapılan işler hakkında çok fazla yeni şey öğrendim.*” olmuştur. Bu ifadeyi destekler nitelikte yine öğrencilerin %16,7’si “*Çeşitli bölümlerde çalıştım ve farklı şeyler öğrendim.*” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin %10,2’si lisans eğitimi sürecinde ikinci yabancı dil olarak İngilizce ve üçüncü yabancı dil olarak Almanca veya Rusça için aldıkları kavramsal bilgileri misafirlerle iletişim kurarken pratikte kullanma imkânı bulduklarını ifade etmişlerdir. İkinci olarak stajın sosyal ve beşeri kazanımlarına yönelik öğrencilerin en çok %18,5 ile sosyal çevresini genişlettiği ve yeni ilişki ağları kurduğu, %14,8 ile misafirler veya çalışanlarla olan beşeri ilişkileri yönetmeyi öğrendikleri ve %9,3 ile farklı ülkeleri, kültürleri ve insanları tanıdıkları ortaya çıkmıştır. Stajın kişisel olarak ise öğrencilerde sabırlı, takım arkadaşı, disiplinli, güleryüzlü, özverili, anlayışlı, dikkatli, dürüst olma gibi çeşitli davranışsal kazanımları geliştirdiği ve özgüveni artırdığı raporlarda belirtilmiştir.

Tablo 4: Stajın Katkılarına Yönelik Bulgular

#	Stajın Pratik Kazanımları	f	%
1	Genel olarak yapılan işler hakkında çok fazla yeni şey öğrendim.	76	70,4
2	Çeşitli bölümlerde çalıştım ve farklı şeyler öğrendim.	18	16,7
3	Yabancı dil bilgimi pratik olarak kullandım.	11	10,2
#	Stajın Sosyal/Beşeri Kazanımları	f	%
1	Yeni arkadaşlıklar ve dostluklar edindim.	20	18,5
2	İnsan ilişkilerini (misafirler ve çalışanlar ile) yönetmeyi öğrendim.	16	14,8
3	Farklı ülkeler, kültürler ve insanlar tanıdım.	10	9,3
#	Stajın Kişisel Kazanımları	f	%
1	Sabırlı olmayı öğretti.	9	8,3
2	Takım arkadaşı olmayı öğretti.	7	6,5
3	Disiplinli olmayı öğretti.	6	5,9
4	Güleryüzlü olmayı öğretti.	5	4,6
5	Özgüvenimi artırdı.		
6	Özverili olmayı öğretti.	3	2,8
7	Anlayışlı olmayı öğretti.		
8	Dikkatli olmayı öğretti.		
9	Dürüst olmayı öğretti.	1	0,9

Tablo 5’te öğrencilerin staj sürecine ilişkin genel değerlendirmeleri ele alınmış, algıları ve düşünceleri altı alt temada sınıflandırılmıştır. Öğrenciler bu süreçte alt temalardan staj yaptıkları işletmeye yönelik 10, turizm sektörüne, staj ile teorik ilişkisine, misafirlere, bireysel düşüncelere ve genel tespitlere yönelik ayrı ayrı dörder adet olmak üzere toplamda 30 farklı düşünce çıktısına değerlendirme raporlarında yer vermişlerdir. Stajın genel değerlendirilmesi açısından en çok vurgu işletmeye yönelik düşüncelere ilişkin yapılırken bu alt temada öğrenciler tarafından en fazla tekrar edilen ifade %50,0 ile “*Çalışma ortamı sıcak ve samimi idi.*” ve %43,5 ile “*Personeller işin öğretilmesinde yardımcı oldu.*” ifadeleri olmuştur. Bununla birlikte öğrenciler tarafından işletmelere ilişkin çalışanlarına değer verdiği, işletme içi eğitimlerin düzenlendiği, yöneticilerin motivasyonlarını artırdığına ilişkin görüşler de önemli ölçüde tekrarlanmıştır. İkinci olarak öğrenciler en çok %12 ile “*Sektör hakkında geleceğim adına bana çok şey kattı.*” ve %10,2 ile “*Sektörün çok yorucu ve zor olduğunu anladım.*” şeklinde görüşleriyle turizm sektörüne yönelik düşüncelerini belirtmişlerdir.

Staj sürecinde değerlendirilen bir diğer alt tema olarak “*Staj ile teorik ilişkisine yönelik düşünceler*”e yönelik öğrencilerin %13’ünün işletmede çalıştığı bölümdeki bir otomasyon programını kullanmayı öğrendiği ve %7,4’ünün ise derslerde öğrenilen bilgileri staj sürecinde kullandığı ortaya çıkmıştır. Dördüncü olarak öğrenciler misafirlere ilişkin %6,5 ile onları nasıl daha fazla memnun edebileceklerine ve %4,6 ile misafirlere gelen olum geribildirimlerin motivasyonlarını artırdığına ilişkin düşüncelerine yer vermiştir. Bu alt temaların yanı sıra öğrenciler kendileri açısından da “*Bireysel düşünceler*” temasında stajla

ilgili dört ayrı görüşü ifade etmişlerdir. Bu düşünceler daha çok staj yapılan işletmenin önceki deneyimler ve bilgileri doğrultunda değerlendirilmesine yöneliktir. Bu ana tema kapsamda son olarak öğrenciler birtakım genel tespitlerde bulunmuşlardır. Bu düşünceler ise çalışma sürecinde işletme ile ilgili temel bilgiler olup durum tespiti niteliğindedir.

Tablo 5: Staj Sürecinin Düşünce Çıktılarına Yönelik Bulgular

#	İşletmeye Yönelik Düşünceler	f	%
1	Çalışma ortamı sıcak ve samimi idi.	54	50,0
2	Personeller için öğretilmesinde yardımcı oldu.	47	43,5
3	Otel çalışanlarına çok önem ve değer veriyordu.	16	14,8
4	Çalıştığım bölüme yönelik işletme içi eğitimler aldım.	13	12,0
5	Yöneticilerimiz motivasyonumuzu yükseltiyordu.	11	10,2
6	Yöneticilerin eğitim seviyesi ve tecrübesi yüksekti.	7	6,5
7	Uluslararası otelde çalışmanın büyük avantajları oldu.	4	3,7
8	Yöneticilerin çözüm konusunda çok iyi organize olduklarını gözlemledim.	3	2,8
9	İzinler ve personel yemekleri konusunda bir sıkıntı yaşamadım.	1	0,9
10	Mesai saatleri konusunda bir sorun yaşamadım, çalışma saatlerimiz düzenli idi.	1	0,9
#	Sektöre Yönelik Düşünceler	f	%
1	Sektör hakkında geleceğim adına bana çok şey kattı.	13	12,0
2	Sektörün çok yorucu ve zor olduğunu anladım.	11	10,2
3	Sektör için stajın ne kadar önemli/gerekli olduğunu anladım.	6	5,9
4	Sektörde kendini geliştirmek için alt kademelerden başlayıp yükselmek gerektiğini anladım.	4	3,7
#	Staj ile Teorik İlişkinine Yönelik Düşünceler	f	%
1	İşletmede kullanılan ... program(lar)ı öğrendim.	14	13,0
2	Derste öğrendiklerimi pratikte kullanma fırsatı yakaladım.	8	7,4
3	Derste öğrendiklerim ile sektörde olanların farklı olduğu gördüm.	3	2,8
4	Okulda aldığımız sertifikaların faydasını gördüm.	1	0,9
#	Misafirlere Yönelik Düşünceler	f	%
1	Misafir memnuniyetine yönelik birçok yeni şey öğrendim.	7	6,5
2	Misafirlerin olumlu geri bildirimleri motivasyonumu ve memnuniyetimi artırdı.	5	4,6
3	Misafirlerin milliyetlerine göre farklı özelliklerinin olduğunu gözlemledim.	3	2,8
4	Misafirlerle sürekli yüz yüze çalışmanın zor olduğunu anladım.	3	2,8
#	Bireysel Düşünceler	f	%
1	Staj için işletme seçiminin ne kadar önemli olduğunu anladım.	1	0,9
2	Daha önce otellerde çalışma deneyimim olduğu için stajımı acentede yapmak istedim.	1	0,9
3	Çalıştığım oteller arasında en büyük ve en kaliteli olanı idi.	1	0,9
4	Daha büyük otellerde çalıştığım için bu oteldeki işler daha basit düzeyde idi.	1	0,9
#	Genel Tespitler	f	%
1	Otelimiz ulusal ve yerel ölçekte büyük etkinliklere ev sahipliği yaptı.	1	0,9
2	Otel çok farklı milletten misafirlere hizmet veriyordu.	1	0,9
3	Otelin sadık müşterileri çoğunlukta idi.	1	0,9
4	Mülteci konumundaki ailelerin yüksek bütçeli yurtdışı turları satın aldığını gördüm.	1	0,9

Araştırmada son olarak öğrencilerin “*Staj sürecindeki sorun ve şikâyetleri*” ana temasına ilişkin görüşleri tablo 6’da ele alınmıştır. Öğrenciler staj sürecinde bu temaya ilişkin değerlendirmelerini temel olarak beş alt temada 24 ayrı ifadeye yönelik toplam 77 görüş ile yapmıştır. Bu noktada en önemli vurgu “*Personele sunulan imkânlarla ilgili sorun ve şikâyetler*” alt temasına yönelik yapılmış ve yemek, barınma ve ulaşım ile ilgili işletmeler tarafından stajyer öğrenciler için sağlanan olanakların yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. İkinci olarak öğrenciler staj sürecinde en çok işletme çalışanlarına ilişkin için karşılaştıkları sorunlarla yer vermişlerdir. Bu doğrultuda personel devir hızının yüksekliği ve sayısının yetersizliği, personellerin isteksiz ve eğitim seviyelerinin düşük olması ve personellerle iletişimin zorluğu vurgulanmıştır.

Sorun ve şikâyetlere kapsamında bir diğer alt tema olan “*Yönetimle ilgili sorun ve şikâyetler*”e yönelik öğrenciler dokuz ayrı ifadeye ilişkin 21 değerlendirme yapmıştır. Bunlar arasında en çok %3,7’lik eş oranda ile fazla mesai yaptırılması ve maaşların ödenmesinde konusunda sorunların yaşandığı; onu takiben iş planlarının düzensizliği, istenmeyen birimlerde çalıştırma ve stajyerlere fazla iş yükü verilmesi gibi ikinci derecede önemli şikâyetlerin de raporlarda yer aldığı görülmüştür. Öğrenciler dördüncü olarak “*İşletme altyapısıyla ilgili sorun ve şikâyetler*”e ilişkin 4 ayrı ifade ile genel olarak işletmelerin teknik donanımı, malzeme ve ekipman düzeyi ile fiziki yapısına yönelik nitelik ve niceliklerdeki eksikliklerini belirtmişlerdir. Bu ana tema kapsamında son olarak öğrenciler kendileriyle ilgili “*Bireysel sorun ve şikâyetler*” alt temasında birtakım değerlendirmelere dikkat çekmişlerdir. Bu kapsamda öğrenciler en çok %3,7 ile ilk defa turizm işletmelerinde staj yapacakları için tedirgin ve birtakım önyargılarının olduklarını vurgulamışlardır.

Tablo 6: Staj Sürecindeki Sorun ve Şikâyetlere Yönelik Bulgular

#	Personele Sunulan İmkanlarla İlgili Sorun ve Şikâyetler	f	%
1	Personel yemekleri konusunda çok sıkıntı yaşadım.	7	6,5
2	Personel lojmanın standartları çok düşük idi.	5	4,6
3	Ulaşım ve personel servisleri konusunda sıkıntı yaşadım.	3	2,8
#	Çalışan Personellerle İlgili Sorun ve Şikâyetler	f	%
1	Otelde personel devir hızı yüksekti.	6	5,6
2	Çalışan personel sayısı yeterli değildi.		
3	Otelde çalışan personeller isteksiz idi.	5	4,6
4	Yöneticilerin eğitimsiz olmasının zorluklarını çektim.	4	3,7
5	İletişim problemi yaşadım (çalışanlar ve yöneticiler).	3	2,8
#	Yönetimle İlgili Sorun ve Şikâyetler	f	%
1	Gereğinden fazla mesai yaptım.	4	3,7
2	Maaşlarımızın ödenmesi konusunda sıkıntı yaşadım.		
3	Otelde düzenli bir iş planı ve programı uygulanmıyordu.	3	2,8
4	İstemediğim bir bölümde çalışmak zorunda bırakıldım.		
5	Stajyer olarak çok kullanıyorlardı ve ezmeye çalışıyorlardı.		
6	Misafirlerin isteklerini yerine getirmede tüm bölümler çok zorlanıyordu.	1	0,9
7	Sürekli para bozdurmak için diğer işletmeleri gezmek zorundaydım.		
8	Misafirlerden en çok deniz ve havuz konusunda şikâyet alıyorduk.		
9	Kullanılan kimyasallardan enfeksiyon kaptım ve hastanelik oldum.		
#	İşletme Altyapısıyla İlgili Sorun ve Şikâyetler	f	%
1	Otel yeni açıldığı için birçok eksiği vardı.	4	3,7
2	Çalıştığım bölümde ekipmanlar yeterli değildi.	3	2,8
3	Çalıştığım bölüm otelin en zayıf bölümü idi.		
4	Çalışma ofisimiz yeraltı katında olduğu için sürekli tuvaletlerin taşması ile su basıyordu.	1	0,9
#	Bireysel Sorun ve Şikâyetler	f	%
1	İlk defa otelde çalışacağım için tedirgindim ve önyargılarım vardı.	4	3,7
2	İlk 3 hafta tamamen yabancı misafirler olduğu için dil konusunda büyük sıkıntı yaşadım.	1	0,9
3	Otelin doluluk oranı az olduğu zamanlarda sıkılıyordum.		

5. Sonuç ve Öneriler

Staj, eğitim hayatının vazgeçilmez bir parçası olan staj, teorik bilgilerin pratiğe dönüştürülmesine olanak sağlaması ile öğrenmeyi kolaylaştırmaya ve bu sayede öğrenilen birçok bilginin de kalıcı hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle özellikle turizm gibi değişimin hızlı ve sürekli yaşandığı dinamik bir sektöre yönelik verilen eğitimlerde öğrenciler için staj uygulamaları yapmak önem taşımaktadır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan turizm işletmeciliği bölümü öğrencilerin yaz stajlarının değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada alan yazını açısından hem öğrencilere yönelik tanımlayıcı hem de staj sürecine yönelik uygulamalara ilişkin birtakım önemli sonuçlara erişilmiştir. Tanımlayıcı sonuçlardan ilki öğrencilerin yaz stajı uygulamaları için herhangi bir sınıf düzeyine bağımlı kalmadan istedikleri bir eğitim-öğretim yılının yaz döneminde stajlarını yapabilmeleri, diğer bir ifade ile sınıflar arasında staja katılım düzeyinin homojen

dağılımsıdır. İkinci önemli sonuç, öğrencilerin önemli bir bölümünün yaz stajı yapmak için turizm işletmelerini kendi imkânları ile belirlemesidir. Akoğlan ve Okumuş (1991) da çalışmasında öğrencilerin %95'inin staj yapacakları işletmeleri oteli kendi imkanları ile buldukları ifade etmişlerdir. Nitekim bu durum bir taraftan turizm fakültesi tarafından öğrencilerle sektör paydaşlarını bir araya getirmek için yapılan istidam ve kariyer günlerine yönelik organizasyonların etkinliğinin düşmesine sebep olurken diğer taraftan da staj yapılan turizm işletmelerinin sınıf ve tür bakımından çeşitlenmesine ve çok farklı illerdeki işletmelerde staj uygulamalarına katılım sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte ZAV stajı kapsamında öğrencilerin Almanya'daki turizm işletmelerinde staj uygulamalarına katılması, öğrencilere hem farklı bir ülke kültüründe turizm sektörünün mevcut durum hakkında bilgi sahibi olma hem de turizme yönelik işleyiş ve uygulamaları yerinde görme imkânı sağladığı araştırmada ulaşılan bir diğer önemli sonuçtur.

Araştırma kapsamında öğrencilerin staj yapılan işletmedeki bölümlerinin dağılımları incelendiğinde, yaklaşık %50'sinin yiyecek-içecek, %15'inin ön büro, %10'unun kat hizmetleri ve %13'ünün ise idari bölümlerde çalıştığı sonucuna erişilmiştir. Bu durumun nedeni kıyı bölgelerinde yer alan şehirlerdeki resort oteller gerek oda/yatak kapasitesi gerek istihdam ettiği personeller açısından büyük işletmelerdeki dağılım ile benzerlik göstermektedir. Bu tür otellerdeki personellerin dağılımı ortalama olarak %40 yiyecek-içecek bölümünde, %30 kat hizmetleri bölümünde, %10 ofis ve yönetim bölümlerinde ve %20 ise diğer bölümlerde olacak şekildedir. Nitekim araştırma sonuçları literatürde yer alan Olalı ve Korzay'ın (1993) ile Emir ve arkadaşlarının (2010) çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan önemli sonuçların bir bölümü de staj sürecinin genel değerlendirilmesiyle ilgilidir. Öğrenciler staj raporlarında, staj döneminin genel algısı, katkıları, kazanımları, düşünce çıktıkları ile bu dönemde yaşanan/karşılaşılan sorun ve şikayetlerle ilgili değerlendirmelerde bulunmuş ve toplam 607 görüş bildirmişlerdir. Öğrenciler staj döneminden genel olarak memnun olduklarına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Yapılan stajın; öğrencilere çeşitli pratik, sosyal ve beşeri ile kişisel kazanımlar sağladığı, farklı bölümlerde ve pozisyonlarda çalışarak sektörü tanımalarına ve güncel uygulamaları iş başında öğrenmelerine, yabancı dillerini kullanabilmelerine, yeni insanlar, kültürler ve ülkeleri tanımalarına, beşeri ilişkilerini geliştirmelerine, çeşitli yeni kişilik özellik ve davranış edinmeleri gibi pek çok önemli katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin bu süreçte işletme, sektör ve misafirler hakkında birtakım düşünceler geliştirdiği, yöneticiler ve çalışma arkadaşları hakkında olumlu görüşler bildirdiği, kariyerleri açısından

sektöre bakış açılarının değiştiği ve daha belirgin bir hal aldığı, misafire hizmet hakkında daha fazla bilgiler edindiği hakkında stajın önemli çıktıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce bu alanda yapılan ilgili araştırma sonuçları incelendiğinde (Kozak & Kızılırmak, 2001; Aksu & Köksal, 2005; Güzel, 2006; Duman vd., 2006; Richardson, 2009; Emir vd., 2010; Çatı ve Bilgin, 2013; Pelit vd., 2016) öğrenci görüşlerinin genel olarak olumsuz olduğu görülmektedir. Fakat elde edilen bu sonuçlar literatürde yer alan çalışmaların (Chen vd., 2000; Pelit ve Güçer, 2006; Emir vd., 2008; Uslu vd., 2017; Akay vd., 2018; Akın, 2018; Pelit vd., 2019) sonuçları ile stajın öğrencilere sağladığı katkıları ve çıktıları açısından benzerlik göstermektedir.

Staj eğitimi, öğrencilere turizm sektörünü ve iş yaşamını yakından tanıma ve gelecekte bu alanda mesleki kariyerlerini devam ettirme kararının alınmasında önemli bir belirleyicidir. Bu nedenle öğrencilerin staja yönelik sorunları, şikâyetleri ve önerileri önem arz etmektedir. Araştırmada stajın önemli katkı ve çıktılarının yanı sıra bu süreçte yaşanan sorunlara ve öğrencilerin şikâyetlerine yönelik de önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Staj sürecinde; personele sunulan çalışma olanaklarının düşük olması, çalışan sayısının yetersizliği, personel devir hızının yüksek olması, çalışanların motivasyonlarının ve eğitim düzeyinin düşük olması, fazla mesai yapılması, ücretlerin ödenmesinde ve iş planlarındaki düzensizlik, stajyerlerin hor görülmesi ve istenmeyen bölümlerde çalıştırılması, işletmenin teknik donanım ve malzemelerinin yetersiz kalması gibi farklı sorunlarla karşılaşmıştır. Elde edilen bu sonuçlar literatürde yer alan çalışmaların (Kozak, 1999; Lee vd., 2006; Sarıışık, 2007; Busby ve Gibson, 2010; Güzel, 2010; Türkseven, 2012; Günay, 2014; Olcay vd., 2015; Uslu vd., 2017; Zengin ve Kırmızı, 2017; Akay vd., 2018) sonuçları ile staj sürecinde öğrencilerin karşılaştığı sorunlar ve ifade ettiği şikâyetler bakımından kısmi olarak benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, turizm sektörü hizmet ürettiği için insan temelli emek yoğunudur. Bu nedenle staj uygulamaları turizm eğitimi için vazgeçilmezdir. Birçok konu ve alanda olduğu gibi staj uygulamaları da çıktılar olarak sağladığı katkı ve kazanımların yanı sıra birtakım sorunları ve şikâyetleri de beraberinde getirmektedir. Bu noktada önemli olan staj eğitimin öğrenciler için faydalarını zenginleştirirken getirdiği olumsuz yükümlülükleri de en alt düzeye indirgeyerek verimliliği artırılmalıdır. Staj eğitimi konusunda istenilen noktaya bir anda varılamayacağı gibi turizmin geleceği ve sürdürülebilirliği de tehlike altına alınmamalıdır. Böylece sürekli iyileştirmelerle staj eğitiminin ve turizm sektöründe nitelikli iş gücünün temelleri sağlanmalıdır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bunlardan ilki turizm eğitimi veren kurumlara yöneliktir:

- ✓ Staj dönemi yönetmeliklerde net olarak belirlenmeli, farklı sınıf düzeylerinde isteğe bağlı olarak yapılmasının önüne geçilmeli, böylece öğrencilerin kariyer hedeflerinin şekillenmesinde zamanın önemi ortaya konmalıdır.
- ✓ Öğrencilerin staj süreçleri sadece evraklar ve imzalar üzerinden takip edilmemeli, turizm liselerindeki gibi akademisyenler de staj sürecinde aktif rol oynamalı, bu noktada kontrol ve denetimler için üniversitelerde bütçe ayrılmalı veya öğrenci işleri idari birimi içerisinde turizm fakültelerine yönelik ayrıca stajdan sorumlu kamu personeli istihdam edilmelidir.
- ✓ Staj evrak ve dokümanları şekil ve biçimsel kontrollerin yanı sıra içerik kontrollerine de tabi tutularak öğrencilerin bu süreçteki kazanımları ile olası problem/şikâyet ve önerileri de dikkatle takip edilmelidir.
- ✓ Üniversiteler ve fakülteler, turizm sektöründeki işbirliği içerisinde oldukları işletmeler ile ilişki/iletişim düzeyini artırmalıdır. Böylece otokontrolün sağlanabilmesi ve staj uygulama standartlarının yükseltilebilmesi mümkün olabilecektir.

Araştırmada turizm işletmelerine yönelik de bir dizi öneriler getirilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

- ✓ Staj yapan öğrencilere yasal mevzuat çerçevesinde kendileri için tanınmış hakları eksiksiz olarak verilmeli, özellikle mesai saatleri ve ücretlerin ödenmesi konusunda titizlik gösterilmelidir.
- ✓ Öğrencilere yasal hakların yanı sıra sosyal haklar olarak staj sürecindeki sundukları çalışma yaşam koşullarından yeme-içme, barınma ve ulaşım olanaklarının kalitesi artırılmalıdır.
- ✓ Öğrencileri staj sürecinde işletmelerde oryantasyon eğitiminin yanı sıra düzenli olarak kurum içi eğitimler verilmeli, özellikle uygulamalar konusunda bölümler arası farklı pozisyonlarda çalıştırılarak geleceğin nitelikli personel adayları olarak öğrencilerin mesleki gelişimi sağlanmalıdır.
- ✓ İşletmelerde yeterli düzeyde personel istihdam edilerek gerek kadrolu çalışanlar gerek stajyerler açısından iş yükü dağılımı adil yapılmalı ve yöneticiler personellerin iş motivasyonlarını artırmalıdır. Böylece personellerin işe bağlılığı artırılacağı gibi daha özverili bir şekilde çalışmalarını sağlayabilir ve yüksek olan işgücü devir hızı düşürülebilir.
- ✓ İşletmelerde başta yöneticiler olmak üzere tüm düzeydeki personellere beşeri eğitimler verilmeli, çalışanlar arası iletişim ve bağlar güçlendirilmeli ve bu sürece stajyerler de

dâhil edilmelidir. Böylece stajyerler ötekileştirilmeyerek onlara yönelik hakaret ve küçük düşürücü tavırların sergilenmesinin önüne geçilmelidir.

- ✓ Turizm hizmet üreten nihai bir sektör olduğu için işletmeler, teknik donanım ile malzeme ve ekipmanlar yönünden her daim hizmet verebilecek nitelik ve niceliklerde ürünlere sahip olmalıdır. Böylelikle çalışanların ve stajyerlerin operasyon süreçlerinde faaliyetlerin aksamadan devamlılığı sağlanabilir, kaliteli hizmet sunulabilir.

Gelecekte konuyla ilgili yapılacak çalışmalar için araştırmacılara ise aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- ✓ Turizm alanında gerek üniversite düzeyinde farklı bölümlere gerek lise düzeyinde turizm meslek liselerine yönelik, benzer nitelikli araştırmaların kapsamı ve sınırları genişletilmeli ve uygulanmalıdır.
- ✓ Turizm eğitimi alan öğrencilerin yanı sıra staj sürecinin en önemli paydaşlarından olan, gerek üniversitelerin turizm bölümlerindeki staj danışmanı veya staj komisyonu üyesi öğretim elemanları gerek turizm sektöründe fazla sayıda stajyer öğrenci kabul eden turizm işletmeleri çalışanları ve yöneticileri ile yaz stajına ilişkin görüş ve düşüncelerin ortaya çıkarılmasına ilişkin araştırmalar da yapılarak konu hakkında bütüncül bakış açısı sağlanabilir.
- ✓ Araştırmalarda veri kaynağı olarak stajla ilgili somut çıktılardan (dokümanlar, öz/değerlendirme raporları vb.) öncelikli olarak faydalanılmalı, konu daha güvenilir ve gerçekçi veriler ışığında değerlendirilmelidir.
- ✓ Nicel araştırma yaklaşımlarının yanı sıra nitel araştırma yöntemleri ile tasarlanan çalışmalar da yaygınlaştırılmalı, böylelikle konular daha detaylı ve derinlemesine irdelenebilmeli, konuyla ilgili bilgi birikimi artırılmalıdır.

6. Kaynakça

- Ağca, Y., Akbulut, E., Binbaş, O. ve Koç, Ş.A. (2018). Önlisans Düzeyinde Turizm Eğitiminde Staj Eğitimi İle Öğrencilerin Mesleki Bağlılıkları Arasındaki İlişkin Analizi: Tokat İli Meslek Yüksekokulları Örneği, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(23), 228-239.
- Akay, B. ve Şıttak, S. (2019). Staj Deneyiminin Kariyer Seçimine Etkisi Trakya Bölgesi'ndeki Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(11), 757-784.

- Akay, B., Uslu, A. ve Sancar, M.F. (2018). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Yaşadıkları Sorunlar: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(8), 212-236.
- Akın, A. (2018). Gastronomi Turizminde Staj Eğitiminin Önemi: Gaziantep Üniversitesi Örneği, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 483-518.
- Akoğlan, M. ve Okumuş, F. (1991). Stajyer Öğrenci Sorunları ve Bu Konuda Bir Anket Çalışması, *Anatolia Aylık Turizm, Çevre ve Kültür Dergisi*, 2(19-20), 32-33.
- Aksu, A.A. and Köksal, C.D. (2005). Perceptions and Attitudes of Tourism Students in Turkey, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(5), 436-447.
- Aslan, Z. ve Çoban, G. (2014). Turizm Öğrencilerinin Staj Deneyiminde Algıladıkları Motivasyonun Herzberg Kuramına Göre Değerlendirilmesi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 164-188.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektöründeki İstihdamla İlgili Görüşleri ve Sektördeki Kariyer Beklentileri: Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Busby, G.D. and Gibson, P. (2010). Tourism and Hospitality Internship Experiences Overseas: A British perspective, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 9 (1), 4-12.
- Chen, S. J., Chu, K. H., and Wu, W. (2000). Tourism Student's Perceptions of Work Values: A Case of Taiwanese Universities, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12(6), 360-365.
- Çatı, K. ve Bilgin, Y. (2013). Turizm Lisans Öğrencilerinin Turizm Sektöründe Çalışma Eğilimleri, *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (1), 23-45.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 154-169.
- Çiftçi, M., Kıyıcı, G.Ö. ve Cevher, E. (2013). Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programı Öğrencilerinin Stajlarının İçerik Analizi İle İncelenmesi: Atabey MYO

- Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Büro Yönetimi I Özel Sayısı, 165-174.
- Demir, M. ve Demir Ş.Ş. (2014). Turizm İşletmelerinde Yöneticilerin Mesleki Staj ve Stajyerleri Değerlendirmesi, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 18-33.
- Duman, T., Tepeci, M., ve Unur, K. (2006). Mersin’de Yükseköğretim ve Orta Öğretim Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektörün Çalışma Koşullarını Algılamaları ve Sektörde Çalışma İsteklerinin Karşılaştırmalı Analizi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17 (1), 51-69.
- Emir, O., Arslan, S., ve Kılıçkaya, Ş. (2008). Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programı Öğrencilerinin Staj Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10 (2), 273-291.
- Emir, O., Pelit, E. ve Arslan, S. (2010). Turizm Alanında Önlisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Öncesi ve Sonrası Görüşlerinin Karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği), *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (33), 141-165.
- Erdem, B., Akgöz, E. ve Gündoğdu, İ. (2018) Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Uluslararası Staj Deneyimlerine İlişkin Memnuniyet Alguları Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Örneği, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6 (2), 74-98.
- Günay, Ö. (2014). *Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde Uygulanan Beceri Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Antalya Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, F.Ö. (2010) Turizm Öğrencilerinin Staj Döneminde Edindikleri Motivasyonun Herzberg Teorisine Göre Değerlendirilmesine Yönelik bir Araştırma, *Journal of Yaşar University*, 20 (5), ss. 3415-3429.
- Güzel, T., Akdağ, G., Güler, O. ve Şener, S. (2014). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizmde Kariyer Algılamaları: Çanakkale, Mersin ve Kıbrıs’ta Bir Araştırma, *III. Doğu Akdeniz Sempozyumu*, 18 Nisan 2014, Mersin, 176-187.
- Kozak, M.A. (1999). Eskişehir Meslek Yüksekokulu Öğrenci Stajları Üzerine Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10, 37-44.
- Kozak, M.A. ve Kızılırmak, İ. (2001). Türkiye’de Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Programı Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelik Tutumlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişimi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 9-16.

- Lee, M.H., Lu, H.T., Jiao, Y.H. and Yeh, P.H. (2006). Research on Correlations between Off-school Internship Systems and Work Performances in Hospitality and Tourism Education. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 6(3), 69-87.
- Lovrentjev, S. (2015). Education of Tourist Guides: Case of Croatia, *Procedia Economics and Finance*, 23, 555-562.
- Mankan, E. (2015) Mesleki Önlisans Programlarında Staj Eğitiminin Önemi: Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Meslek Yüksekokulu Örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 734-741.
- Mutlu, A.S. (2018). Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölüm Öğrencilerinin Staj Başarılarının Değerlendirilmesi, *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, Afyonkarahisar, 69-79.
- Olalı, H. ve Alp T. (1988). Turizm Ekonomisi, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Olalı, H. ve Korzay, M. (1993). *Otel İşletmeciliği*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 615.
- Olçay, A., Yıldırım, İ. ve Sürme, M. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Eğitimi Hakkında Görüşleri Gaziantep İli Örneği, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 324-334.
- Özdemir, G. (2017). Turizmin Geleceğinde Stajyerlerin Karşılaştıkları Sorunların Rolü, *1st International Congress on Future of Tourism: Innovation, Entrepreneurship and Sustainability*, 28-30 Eylül, Mersin, 285-294.
- Pak, Ö. (2015). *Türkiye’de Mesleki Turizm Eğitimi ve Zorunlu Staj Turizm Meslek Lisesi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm Alanında Öğretmenlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm İşletmelerinde Yaptıkları Stajları Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 139-164.
- Pelit, E., Demirdağ, Ş.A., Gökçe, Y. ve Kılıç, İ. (2016). Turizm Öğrencilerinin Sektöre Yönelik Tutumlarının Kariyer Yapma İsteklerine Etkisi Staj Yapan Öğrenciler Örneği, *3rd International Congress of Social Sciences, China to Ardiatic*, 27-30 Ekim, Antalya, 268-287.
- Pelit, E., Kabakulak, A. ve Zorlu, Ö. (2019). Turist Rehberliği Öğrencilerinin Yaz Stajına Yönelik Değerlendirmeleri: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, *Innovation and Global Issues Congres V*, 02-04 Mayıs, Ankara, 849-862.
- Richardson, S. (2009). Undergraduates’ Perceptions of Tourism and Hospitality as a Career Choice, *International Journal of Hospitality Management*, 28(3), 382-388.

- Robert, A.D. ve Bouillaget, A. (1997). *Analyse de Contenu*. Paris: PUF.
- Sandıkçı, M., Mutlu, A.S. ve Dağdalan, Z. (2018). Beceri Eğitimi Kapsamında ZAV Programına Katılan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma, *International Congress on Science and Education*, 23-25 Mart, 352-368.
- Sarı, H. (2007). *Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Sürecine Adaptasyonu Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıışık, M. (2007). Turizm Sektöründe Meslek Sahibi Olmaya Yönelten Etkenler: Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Çalışma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 143-160.
- Temizkan, R. ve Arı, Ö.P. (2018). Türkiye'deki Turizm Lisans Programlarının Staj Yönetmeliklerinin İçerik Analizi, *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 1(2), 37-44.
- Turizm Fakültesi (2019). Sayılarla Fakültemiz <https://turizm.aku.edu.tr/sayilarla-fakultemiz/> [Erişim Tarihi: 06.12.2019]
- Tutan, E. (2010). *Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Maruz Kaldıkları Mobbing (Psikolojik Yıldıрма): Ankara İlinde Bir Uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkseven, E. (2012). *Turizm Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları Lisans Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Uslu, A., Sancar, M.F., Kutukız, D. ve İlter, Ü.E. (2017). Turizm Alanında Önlisans ve Lisans Öğrenimi Gören Öğrencilerin Staj Hakkındaki Görüşleri: Siirt Üniversitesi ve Batman Üniversitesi Örneği, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(3), 81-92.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye'de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.
- Zengin, B. ve Kırmızı, A. (2017). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Uygulama Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunları: Gazi Üniversitesi Örneği, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(43), 564-582.

BULDAN İLÇESİ'NİN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA *

Ece Yemenoğlu¹, Taner Dalgın², Hüseyin Çeken³

ÖZET

20. yüzyılın sonlarından itibaren turizm sektörünün giderek önemini arttırmasıyla birlikte alternatif turizm türleri üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Alternatif turizm türleri içinde yer alan, uygulandığı bölgenin özelliklerine göre birçok alternatif turizm türüyle bütünleşik olarak uygulanabilen kırsal turizm, hem turizm sektörüne, hem de tarım sektörüne olan katkısı nedeniyle, son zamanlarda üzerinde sıklıkla durulan ve birçok bölgede geliştirilmeye çalışılan bir turizm türüdür. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler büyümeye ve kalkınmaya dayalı politikalarını geliştirirken kırsal kalkınma üzerinde durmaktadır. Kırsal kesim-kent arasındaki ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları, kırsal bölgelerden büyük şehirlere istihdam sebebiyle gerçekleşen göçler, ülke politikalarında kırsal kalkınmaya yer verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada Denizli ili Buldan ilçesi'nin kırsal turizm potansiyelini belirleyerek kırsal turizmin kırsal kalkınmadaki önemini vurgulamak amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak yörede yaşayan yerel halktan nitel araştırma yöntemiyle veri toplanmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Buldan yöresinin kırsal turizm açısından oldukça güçlü bir potansiyele sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularını temel alarak Buldan yöresinde kırsal kalkınmanın kırsal turizmin gelişimi ile sağlanabileceği söylenebilir. Ayrıca, kırsal turizm yöresinin temel geçim kaynağı olan tarım ve tekstil sektörlerinin

Geliş Submitted 22.12.2019

Kabul Accepted 09.06.2020

* Bu çalışma Ece Yemenoğlu'nun Mayıs 2018'de yayınlanan "Denizli İlinin Kırsal Turizm Potansiyeli Ve Geliştirilmesi: Buldan Örneği " isimli Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunu, ece_ela1905@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2562-2853

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla Meslek Yüksekokulu, tanerdalgın@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7645-1989

³Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, hceken@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6614-3018

kalkınmaya olan faydasını güçlendirecektir. Ancak Buldan yöresinin kırsal turizm potansiyelinden henüz yeterli düzeyde faydalanılmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, kırsal turizm, kırsal kalkınma, Buldan

Jel Kodları: R11, O15, Q01

A QUALITATIVE RESEARCH FOR THE DETERMINATION OF THE RURAL TOURISM POTENTIAL OF BULDAN DISTRICT

ABSTRACT

Since the end of the 20th century began to focus on the increasingly important alternative types of tourism With the increase of the tourism sector. Alternatively located in the types of tourism and rural tourism holding in the many types of tourism as well as the hence the service sector and the tourism sector is a type of tourism which is quite rinse and applications to develop on due to the contribution of the agricultural sector. Especially in developing countries such as Turkey-based growth and focuses on policy development. Poverty, rural urban disparities between regions and differences between countries, national policy reasons, such as economic imbalances have focused on rural development. In this study highlight the importance of rural development by identifying the potential of rural tourism district Buldan in Denizli region. For this purpose, data was collected from the local people living in the region by qualitative research method and semi-structured interview technique. Research; Find the locality in terms of rural tourism is seen as having a very strong potential. Rural areas development can be achieved with the development of rural tourism and the region's main sources of income is agriculture and textile sector will make a significant contribution to rural tourism strengthens the benefits to development, but this potential has not yet reached the conclusion can not be utilized sufficiently.

Key Words: Tourism, Rural Tourism, Rural Development, Buldan.

Jel Codes: R11, O15, Q01

GİRİŞ

Doğaya dönüş isteği özellikle aktif hayat tarzına sahip bireylerin, doğal yapısı bozulmamış kent hayatından uzak destinasyonlara olan ilgisini arttırmıştır. Kırsal turizm, insanların kentsel hayattan kaçış ve doğaya dönüş isteğine cevap veren bir turizm türü olarak,

dünden bugüne giderek daha fazla popülerlik kazanmış, hem yerel yönetimlerin hem de turizm girişimcilerinin ilgisini üzerine çekmiştir. Birçok ülkede giderek daha fazla ilgi gören kırsal turizm, kırsal alanların kalkınmasıyla ilgili olumlu etkileri nedeniyle kapsamlı bir şekilde ele alınmakta ve bu kapsamda kırsal kalkınma kavramı üzerinde odaklanılmaktadır. Kırsal kalkınma; kırsal alanlarda yaşayan bireylerin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan geliştirilmesi, üretim, gelir ve refah düzeylerinin iyileştirilmesi, mevcut ekonomik dengesizliklerin giderilmesi, kırsal alanlarda alt yapının iyileştirilmesi ve tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesi yönündeki süreçleri ve bu süreçteki örgütlenmeleri ifade etmektedir (Çeken vd., 2007: 3). Kırsal kalkınmanın odaklandığı temel konu kır-kent arasındaki dengesizlikleri gidererek kırsal nüfusun gelir düzeyini arttırmak ve yaşam standartlarını yükseltmektir. Günümüzde kırsal alanları doğallığından ve özgünlüğünden dolayı tercih eden turist sayısının artmasıyla birlikte kırsal alanların kalkınması hızlanmaktadır (Ongun, Gövdere ve Çiçek, 2016: 80).

Türkiye'de son yıllarda birçok kırsal yerleşim bölgesinde kırsal turizme yönelik çabalar ve girişimler olmakla birlikte, bunların ne kadar başarılı olduğu ve sürdürülebilirliği tartışmaya açık bir konudur. Bir bölgede kırsal turizmden bahsedilebilmesi için o bölgenin sahip olması gereken birtakım özelliklerden bahsedilebilir. Kırsal turizmin bir bölgede uygulanabilir olması için öncelikle kırsal alanlardaki içme ve kullanma sularının yeterli düzeyde olması, kırsal alanın ulaşılabilir olması, kırsal alandaki konaklama kapasitesinin yeterli olması ve yerel halkın kırsal turizmi kabul etmesi gerekir. Ayrıca, tanınmış destinasyonlara yakınlık, bölgedeki kırsal etkinliklerin geleneksel ve otantik olması, tarihi ve kültürel değerlerin varlığı, geleneksel üretim biçiminin deneyimlenebilmesi ve yöreye özgü festivallerin olması gibi bazı özellikler kırsal turizm uygulamalarına artı değer kazandıracaktır.

Bu çalışmada Denizli Buldan ilçesinin kırsal turizm açısından sahip olduğu potansiyelin belirlemek ve yörede sağlıklı bir kırsal turizm yapılanması gerçekleştirilebilmesi için neler yapılabileceğini değerlendirmek amaçlanmıştır. Temel geçim kaynağının tarım ve tekstil olması, bozulmamış kırsal alanların varlığı, mimari yapının ve el sanatlarının özgünlüğü ve geleneksel hale gelmiş festivallerin var olması gibi özelliklerinden dolayı Buldan yöresi seçilmiştir. Araştırmada yerel halkın görüşleri çerçevesinde yörenin kırsal turizm açısından uygunluğu belirlenmeye çalışılmış, kırsal turizmin gelişimine yönelik neler yapılabileceği değerlendirilmiştir. Alanyazında Buldan yöresinin kırsal turizm potansiyelini ele alan benzer çalışmalara bakıldığında, Köroğlu ve Köroğlu (2006) tarafından gerçekleştirilen kavramsal araştırma dikkat çekmektedir. Köroğlu ve Köroğlu'nun (2006) araştırmasında Buldan

yöresinde, kırsal turizmin geliştirilebilmesine ve kırsal turizm potansiyelinin etkin şekilde kullanılabilmesine yönelik olarak öneriler geliştirilmiştir. Fakat yerel halkın Buldan yöresinin kırsal turizm potansiyeline ilişkin görüşleri konu edinen herhangi çalışma bulunmamaktadır. Buldan yöresinin kırsal turizm potansiyeline ilişkin yerel halkın değerlendirmelerini kapsamaması sebebiyle bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında Buldan'daki kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak yöre halkının ve yerel işletme sahiplerinin kırsal turizm hakkındaki düşünceleri, kırsal turizm faaliyetleri içerisinde yer almaya istekli olup olmadıkları, kırsal turizmin yörede uygulanabilirliği ile ilgili olarak mülakat tekniğiyle veri toplanmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Genel olarak Buldan ilçesinde kırsal turizmin yerel halk tarafından nasıl algılandığı ve kırsal turizmle gelişimiyle ilgili problemlerin neler olduğu, araştırmada cevabı aranan temel sorulardır. Buldan ilçesi, tekstil ile ismini duyurmuş bir ilçe olmasının yanı sıra, kırsal turizme uygun nitelikte turistik arz unsurlarına ve çekiciliklere sahip olduğu düşüncesiyle tercih edilmiştir.

Araştırma amacı doğrultusunda öncelikle kırsal alan ve kırsal turizm kavramları açıklanarak, kırsal turizm aktiviteleri, kırsal turizmin etkileri ve kırsal turizmin önemine değinilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise Buldan yöresinde yaşayan yerel halktan nitel araştırma yöntemiyle elde edilen veriler sunulmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek yöredeki kırsal turizm potansiyeliyle ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur.

KIRSAL ALAN VE KIRSAL TURİZM

Kırsal turizm, bireylerin doğal ortamlarda dinlenmek amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür (Soykan, 1999: 68). Alternatif turizm türlerinden biri olan kırsal turizm, kırsal alanlarda uygulanan bir turizm çeşidi olduğu için öncelikle kırsal alan kavramından bahsetmek gerekmektedir (Sharpley, 2009: 19). Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Kalkınma Planı- Kırsal Kalkınma Rapor'unda kırsal alan "yaşam ve ekonomik faaliyetlerin, önemli ölçüde doğal kaynakların kullanımı ve değerlendirilmesine bağlı olduğu, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme süreçlerinin yavaş ilerlediği, geleneksel değerlerin hayatın şekillenmesinde etkili olduğu, yüz yüze ilişkilerin önemini koruduğu, teknolojik gelişmelerin yaşama ve üretime yansımalarının daha uzun bir zaman aldığı, sosyo-ekonomik nitelikleriyle kentsel alanlar dışında kalan mekanlar" olarak tanımlanmaktadır (DTP, 2000).

Agro-turizm, çiftlik turizmi, macera turizmi, kamp-karavan turizmi, eko turizm, yeşil turizm, mağara turizmi, akarsu turizmi, yayla turizmi, dağ turizmi, kış sporları turizmi ve av turizmi gibi doğrudan doğaya dayalı olarak yapılan alternatif turizm türleri (Soykan, 1999; Ataberk, 2017: 155; Kiper, 2006: 23) kırsal bölgelerin kaynaklarına dayalı gerçekleştirilmesi sebebiyle kırsal turizmle yakından ilişkilidir. Bu turizm türleri, kırsal turizmde kapsamında değerlendirilebilecek birçok aktiviteyi barındırması nedeniyle uygulanabildiği bölgelerde kırsal turizm potansiyelini güçlendirebilecek alternatif turizm türleridir. Kırsal turizm; kırsal adetler, gelenekler ve görenekler, ortak değerler ve inançlar gibi kültürel çekiciliklerle otantiklik kazanmakta ve bir nevi kimliğini güçlendirmektedir. Kırsal alanlarda ekonomi tarıma dayalı olduğu için, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın fazla gelişmediği ve toplu yaşam tarzının egemen olduğu gözlemlenmektedir. Bu alanlardaki kırsal yaşam biçiminin özgünlüğü ve kişilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlayacak doğayla bütünleşik yaşam olanaklarının varlığı, kırsal turizmin özünü oluşturan temel çekiciliklerdir. Kırsal alanlar; doğal ve kültürel özgünlükleriyle, özellikle şehirde yaşayan bireylerin rekreasyon gereksinimine cevap vermektedir. Kırsal alanlara olan yoğun talep bir alternatif turizm türü olan kırsal turizmin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır (Uçar vd.,2010).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre kırsal turizm; genel toplumsal eğilimlerden ve turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği yerlerden uzakta, kırsal yörede yaşayan halkla anlamlı ve samimi olarak etkileşim içerisine girmek isteyen turistlerle ilişkili faaliyetler bütünüdür (UNWTO, 2003: 3). Küçükaltan (1997: 212) tarafından kırsal turizm, “insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda tarım üreticilerinin ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekânlarda talep ederek ve yörede para arttırma arzularını minimize ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” olarak ifade edilmiştir. Soykan'a göre (2000: 21) kırsal turizm; bireylerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürleri tanımak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, o yörede konaklamaları ve yöredeki etkinlikleri izlemek ya da katılmak suretiyle gerçekleştirilen alternatif bir turizm çeşididir. Çeken vd., (2012: 12) ise kırsal turizmi; kırsal alanlarda yaşayan insanlarla iç içe gerçekleştirilen, soyut ve somut çekiciliklerin kırsal turistik ürünü oluşturduğu, sürdürülebilirlik ilkelerine dikkat edilerek uygulanan bir turizm türü olarak tanımlamaktadır.

Kırsal turizm turistlere farklı bir deneyim sunmanın yanında gerçekleştirildiği bölgeye ve bölgede yaşayan yerel halka ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan da katkılar sağlamaktadır. Öncelikle kırsal turizm, tarımla geçinen yerel halkın turistik faaliyetler sayesinde istihdam olanaklarının ve gelirlerinin artmasına imkân vermektedir. Diğer taraftan

yerel halk ile turistlerin etkileşimi, örf-adet, gelenek ve göreneklerle yerel değerlerin korunması bölgenin sosyo-kültürel gelişimine katkıda bulunurken, doğal ve tarih değerlerin koruma altına alınması, çevre kirliliğinin önlenmesi vb. unsurlar da çevrenin korunmasına katkı sağlamaktadır (Gündoğan ve Tetik, 2016: 61). Yerli ve yabancı turistlerin kırsal yörelerde konaklama, yeme-içme, kırsal aktiviteler, ulaşım, alışveriş gibi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları harcamalar, kırsal yörelerde yerel halkın gelirlerini arttıracak ve hayat standartlarını yükseltecektir (Çeken vd., 2007: 10).

Kırsal yörelerde yaşayan bireylerin en önemli sorunlarından biri işsizliktir. Tarımla uğraşan bireylerin gelirlerinin az ve dönemlik olması, kırsal kesimlerden büyük şehirlere göçün artmasına sebep olmaktadır. Kırsal yörelerde turizmin gelişmesiyle birlikte, yerel halk kendi yaşadığı yörede yaşamını idame ettirebilecek geliri elde etme şansı yakalamaktadır. Kırsal turizm, sağladığı istihdam olanakları ile kırsal yörelerden kente göçün azalmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kırsal turizmin gelişmesine paralel olarak tarım sektöründe üretilen yerel ürünlerin gerçek değerinde satılabilmesi mümkün olmaktadır. Böylece kırsal yörede yaşayan yerel halkın gelir düzeyi artmaktadır (Çeken vd., 2007: 10).

Türkiye’de, son yıllarda turistik kıyı merkezleri ve büyük kentlerin çevresindeki köyler, antik kentlerin yakınlarındaki kırsal yerleşmeler, yol kenarlarındaki köyler ve kasabalar turizm açısından önemli hale gelmiştir. Kır lokantaları ve alışveriş sergileri, yerel pazarlar, balık çiftlikleri, kahvehaneler, kırsal yollar, turistlerle veya günübirlikçilerle tanışmışlardır. Buralara gerçekleştirilen bireysel gezilerin yanı sıra, bu tür çekiciliklerin içinde bulunduğu kırsal alanlara seyahat acenteleri tarafından günübirlik veya kısa süre konaklamalı turlar düzenlenmektedir. Ayrıca, Kayaköy/ Fethiye gibi ciddi projelerle eski köy kalıntıları canlandırılırken, Şirince köyü (Selçuk/İzmir) gibi bazı köylerde ise konaklamalar, kültür mirası evlerde gerçekleştirilmektedir (Soykan, 2003: 2). Türkiye’de sayılan örneklere benzer şekilde başarılı birçok kırsal turizm uygulaması olmakla birlikte, üzerinde çok planlama yapılmadan gerçekleştirilen ve sadece kırsal turizm etiketinden maddi gelir elde etmeye yönelik birçok kırsal turizm çalışmasında beklenen faydanın sağlanamadığı görülmektedir. Bu çalışmada kırsal turizmle ilgili önemli bir gelişim potansiyeline sahip olduğu düşünülen Denizli ilindeki Buldan ilçesinde kırsal turizm yapılanmasının planlı ve bilinçli şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Kırsal kalkınma açısından değerlendirildiğinde, özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde çiftçilerin asıl uğraşı olan tarımı terk etmeden, yörenin sahip olduğu doğal, sosyo-kültürel ve tarihsel değerleri, turizm amaçlı kullanarak kendilerine bir ek gelir

sağlamaları ve refah düzeylerini yükseltmeleri kırsal turizmle mümkündür (Ekici, 2016: 66). Herhangi bir bölgenin turizm bakımından gelişebilmesi ve kalkınmanın istenilen düzeyde gerçekleştirilebilmesi için; bölgenin kültürel değerlerinin ve bölgenin iklim koşullarının, doğal yapısının ve turizme elverişli arazilerin durumunun analizinin yapılması, bölgede bulunan mevcut tesislerin ve yenilerinin yapılabilmesi durumunun, turizmle doğrudan veya dolaylı olarak özel mal ve hizmet üreten ve bunları pazarlayan kuruluşların varlığının, kamu yatırımlarının durumunun, yöreye yönelik uluslararası turizm talebinin analizinin detaylı şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir (Çeken, 2008: 299).

BULDAN İLÇESİ'NİN KIRSAL TURİZM POTANSİYELİ

Buldan'da el zanaatları ve tarım, işgücünün büyük bir kısmına istihdam yaratmış ve dokumacılık ana ekonomik üretim etkinliği ve aynı zamanda başlıca el zanaatı olarak ön plana çıkmıştır. Buldan dokumacılık ile ön plana çıkan bir yöre olmakla birlikte, geniş araziler içinde konumlanmış ahşap karkas ve kerpiç yığma bağ evleri, Sazak Dağı, Yenice Kaplıcaları, Kestane Deresi, Talat Tarakçı Parkı, Yayla Gölü, Yukarı Vakıf Mesireliği ve Tripolis Antik Kenti gibi doğal ve tarihi çekicilikleri bünyesinde barındırmaktadır.

Buldan'da kırsal turizm açısından bir değerlendirme yapıldığında, Buldan bezi dokunan ve işlemecilik yapan evler ön plana çıkmakta ve halkın dokuma ve işlemecilik yapması büyük ilgi görmektedir. Bu evler hem mimari yapısı hem de içerisinde gerçekleşen dokumacılık faaliyetleri sebebiyle kırsal turizm potansiyeli açısından büyük önem taşımaktadır. Ahşap ve Cumbalı olan eski Buldan evlerine örnek olarak Evliyazadeler konağına ait görsellere Resim 1 ve Resim 2'de yer verilmiştir.

Resim 1: Tarihi Buldan Evi (Evliyazadeler Konağı)

Kaynak: <http://www.buldan.bel.tr/buldan/buldan-fotograf-galerisi/6//buldan-evleri/>

Resim 2: Tarihi Buldan Evi (Evliyazadeler Konağı Dış Görünüm)

Kaynak: <http://www.buldan.bel.tr/buldan/buldan-fotograf-galerisi/6//buldan-evleri/>

Buldan'ın coğrafi konumu ve iklim özellikleri göz önüne alındığında, yayla turizmi, doğa yürüyüşü (trekking), bisiklet turizmi, atlı doğa yürüyüşü, kamp karavan turizmi ve paraşütle atlama gibi doğaya yönelik turizm türleri açısından ideal olduğu görülmektedir. Özellikle önemli bir sulak alan olan Yayla Gölü, birçok kuş ve endemik bitki türünü barındırdığı için kuş gözlemciliğine ve botanik turizmüne elverişlidir. Buldan'ın geleneksel mimariye sahip yapılarının yanı sıra, halkın yaşam biçimleri, örf ve adetleri, folklorik değerleri, mahalli yemekleri, düğün ve bayram gelenekleri, misafirlilik ve komşuluk ilişkileri ve el sanatları kırsal turizm açısından çekicilik oluşturan diğer unsurlar arasında sayılabilir. (<http://www.buldan.bel.tr>). Ayrıca, Denizli merkezine 40 km. uzaklıktaki Buldan'ın Yenicekent Kasabası ile Menderes Nehri arasındaki yamaç üzerinde kuruluşu Lidyalılar dönemine dayanan Tripolis Antik Kenti bulunmaktadır (<http://www.denizli.gov.tr/tripolis>). Açık hava tiyatrosu, kiliseleri, mezarları ve taşköprüsü ile Tripolis Antik Kenti, Buldan yöresinin en önemli kültürel çekicilikleri arasında yer almaktadır (Köroğlu ve Köroğlu, 2006).

Metodoloji

Buldan ilçesinin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesinde nitel araştırma yönteminin fenomenoloji yaklaşımı çerçevesinde araştırma süreci şekillendirilmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak, katılımcılarla yüz yüze görüşme/mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği araştırmacının önceden sormayı planladığı soruları içeren

görüşme formunu kullanarak daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiler elde edilebilmesini kolaylaştırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 150-151). Mülakat sorularının hazırlanmasında Uçar vd. (2010) tarafından oluşturulan Fethiye bölgesindeki yerel halktan veri toplamak için kullandıkları mülakat çalışmasından yararlanılmıştır. Mülakat formunda yer alan sorulardan sadece araştırma amacına uygun olanlar kullanılmış ve Buldan yöresi özelinde bazı sorular ilave edilerek mülakat formu oluşturulmuştur.

Yerel halk ile yapılan mülakat sırasında daha sağlıklı veriler elde edilebilmesi amacıyla soru formunda yer alan bazı kavramların açıklanması gerekmiştir. Katılımcıların seçimi olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme yönteminde örneklem oluşturma süreci araştırmanın yapılacağı konuda en çok bilgi sahibi olduğu düşünülen bireylerden birine ulaşılmasıyla başlamaktadır. İlgili bireyle yapılan görüşme sonunda o katılımcının önerdiği diğer bireylere, o bireylerle görüşme sonrası da onların önerdiği diğer bireylere ulaşılmaktadır (Flick, 2014). Böylece katılımcı sayısı artarak süreç devam etmektedir. Bu süreç bir süre sonra araştırılan konuda veri doygunluğuna ulaşıldığında sonlandırılmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara demografik sorular dışında 18 ortak soru sorulmuştur. Görüşmelerde katılımcılardan elde edilen verileri kaybetmemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılardan ses kaydının yapılmasıyla ilgili onay alınmış ve bu kayıtların sadece araştırma amacıyla kullanılacağı belirtilmiştir. Buldan Belediyesi'nde yapılan mülakatlar ortalama 60 dakika, yerel halk ile yapılan mülakatlar ortalama 40 dakika sürmüştür. Cevapların tekrar etmeye başlaması sebebiyle toplamda 15 kişi ile görüşülmüştür. Mülakat tekniğinde araştırmacının çalışma amacı doğrultusunda gereksinim duyduğu bilgi miktarını sağlayan örneklem sayısı yeterli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İki katılımcının verdiği cevaplar bilimsel nitelik taşımadığı için ve araştırma konusu ile ilgili yeterli veri sağlamadığı için bu kişilerle yapılan mülakat tamamlanmamış ve verdikleri cevaplar araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri, belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamak amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde elde edilen veriler, soruların altında sırayla en yoğun olarak vurgulanan unsurlar ön plana çıkarılarak özetlenmiştir.

Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında demografik bulgular ve yarı yapılandırılmış mülakat sorularına verilen cevaplara ilişkin bulgular bu bölümde sunulmuştur. Araştırma verilerinin elde edildiği katılımcıların demografik özelliklerine ait frekans dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)	Yaş	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	6	46	< 25	1	8
Erkek	7	54	25-34	5	38
Toplam	13	100,0	35-44	3	23
Medeni Durum	Frekans	Yüzde (%)	45-54	3	23
Evli	9	69	55 ve üstü	1	8
Bekar	4	31	Toplam	13	100
Toplam	13	100	Gelir	Frekans	Yüzde (%)
Turizm Sektörü ile İlişki	Frekans	Yüzde (%)	1500- 2500 TL	6	46
Var	5	38	2501 – 3500 TL	4	31
Yok	8	62	3501 – 4500 TL	2	15
Toplam	13	100	4501 TL ve üstü	1	8
Turizm Eğitimi	Frekans	Yüzde (%)	Toplam	13	100
Var	3	23	Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Yok	10	77	İlköğretim	1	8
Toplam	13	100	Lise ve dengi	5	38
			Önlisans	2	38
			Lisans	5	16
			Toplam	13	100

Mülakat sorularından elde edilen bulgular soru altına metin olarak öne çıkan cevaplar şeklinde özetlenerek verilmiştir. Katılımcıların meslekleri sıralama olmaksızın hediyeelik eşya işletmecisi (Katılımcı A), el sanatları dokuma ustası (Katılımcı B), aşçı (Katılımcı C), moda tasarımcısı (Katılımcı D), çiftçi (Katılımcı E ve Katılımcı F), pansiyon işletmecisi (Katılımcı G), emekli banka müdürü (Katılımcı H), arkeolog (Katılımcı I), restoran işletmecisi (Katılımcı J), esnaf (Katılımcı K ve L) ve aynı zamanda dernek başkanı olan eczacıdır (Katılımcı M). Katılımcılara yöneltilen ilk soru **“Yörede bir kırsal turizm potansiyelinin varlığına inanıyor musunuz?”** olmuştur. Bu soruya bütün katılımcılar evet cevabını vermiştir. Katılımcı K'nın soruya verdiği cevap şöyledir.

“...tabi ki inanıyorum. Buldan'ın içerisinde yer alan Tripolis antik kenti, yapmış olduğumuz festivaller, turistlerin köy yapımı gıdalara ilgisi, el dokumalarımız ve gelen misafirlerin dokuma tezgahlarımızın başına geçip tecrübe edinmeleri, üzüm toplama şenliğimiz...bence burada kırsal turizm potansiyeli olduğunu gösterir.”

“Kırsal turizm yöre için bir geçim kaynağı mıdır?” sorusuna ise 4 katılımcı (Katılımcı A, C, D ve G) kırsal turizmin yöre için bir geçim kaynağı olduğu cevabını vermiştir. Hayır cevabını veren diğer katılımcılara neden hayır cevabı verdikleri sorulduğunda; katılımcılar tarafından en çok tekrarlanan cevap asıl geçim kaynağının dokumacılık olduğu yönündeki görüştür.

“...burada asıl geçim kaynağı dokumacılıktır, dokuma ürünleri yurt içine satılıyor, son on yıldır yurt dışına da talep var. Turizmden elde ettiğimiz kazanç ise genellikle festival zamanlarında oluyor.” (Katılımcı B)

“...vatandaşın geliri köylerde tarım, merkezde dokumacılıktır.” (Katılımcı F)

“Yörede kırsal turizme yönelik ne tür aktiviteler yapılabilir?” sorusuna katılımcılar yoğunlukla cevap olarak, Süleymanlı Köyü'nde bulunan yayla gölünde kamp yapılabileceğini, Buldan ilçe merkezinde 14 Mayıs Caddesinde bulunan BELKÜM'deki (Belediye El Sanatları & Kültür Merkezi) dokuma tezgahlarında hem dokuma yapılabileceğini hem de dokunulan ürünlerin satın alınabileceğini belirtmişlerdir. Buldan merkezinde alışveriş yapmak ve yerel mimariye sahip konakları gezmek yörede gerçekleştirilebilecek aktiviteler arasında bulunmaktadır. Ayrıca bütün katılımcılar Buldan'da yapılan festivallerin bölgedeki turistik hareketliliği arttırdığını ve ticari anlamda esnafa katkı sağladığını belirtmiştir.

“...ben misafirim geldiği zaman ilk önce onları Belküm'e götürüyorum. Dokuma tezgahının başına geçiyoruz, gelen misafirlerim çok eğleniyor...” (Katılımcı G)

“... Pamukkale’yi ziyarete gelenler günübirlik turlarla buraya geliyorlar. 4 Eylül İlkokulu önünden Talat Tarakçı Parkı’na oradan da 14 Mayıs Caddesi’ne, çarşıya ve Buldan’ın yukarı kısımlarına yürüyorlar eski evlerimizi görmek için...Dokuma Pazarı Çıkmazına, Belküm’e, Paşalar Hanı’na, Eski Hükümet Konağı’na ve yayla gölümüze yoğun ilgi gösteriyorlar...” (Katılımcı J)

“...ben hem buranın işletmecisi hem de muhtarım. Buraya genelde yazın hafta sonu gelirler. Burada konaklama problemi olduğu için kamp yaparlar, fotoğrafçılık kulüpleri gelir; yayla gölünün çevresinde 100’e yakın endemik bitki var o yüzden son yıllarda botanik uzmanları da geliyor. Yaz haricinde festival zamanları da yoğunluk oluyor, gelenler merkezden buraya yürüyüş yaparak çevreyi geziyorlar sonra da burada dinleniyorlar...” (Katılımcı L)

“Buldan’da kırsal turizmin gelişimine ya da sürdürülmesine yönelik ürünleriniz nelerdir? Kırsal turizme, kırsal turizm ürünlerine yönelik çalışmalarınız nelerdir?” sorusuna Katılımcı G pansiyonculuk yapmak isteyen girişimcilere Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) tarafından teşviklerin sağlanması için girişimler olduğundan, Katılımcı K turistik çekicilik olarak sayılabilecek unsurlar olan tarihi Buldan evlerinden, bu yıl ilk defa yapılacak olan “Hoşgör Dokuma Festivali” ve gerçekleştirilen diğer festivallerden bahsetmiştir. Tarihi evleri turizme kazandırmak için restorasyon çalışmaları yapıldığı katılımcılardan elde edilen bir diğer bilgidir.

“...Buldan’ın tanıtımında çok etkili olduğunu düşündüğüm festivallerimiz yapılıyor. Özellikle dokuma festivalimize yoğun ilgi var. Örneğin bu yıl Alexandra Stan ve Otilia Bruma geldi festivale. Buradaki amaç Buldan’ın tanıtılması, esnafın el sanatlarımızı sergileyerek gelirini arttırması, Tripolis’in canlanması ve organik tarım ürünlerimizi tüketici ile buluşturmak. Turizm potansiyelinin geliştirilmesi için ayrıca tarihi evlerin turizme kazandırılması için restorasyon çalışmaları başlatıldı. Daha önce Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın restore ettiği bir bina var, o bina şu an Buldan Evi olarak hizmet veriyor. Mesela bu yıl ilk defa gerçekleştirilecek olan Hoşgör Dokuma Festivali’ne hazırlanıyoruz. Hoşgör diye bir kumaşımız var, daha çok dokuma kültürünü ortaya çıkaran işleri yapma amacındayız. Bu sene 1 Eylül Dünya Barış Günü’nde başlayacak ve bir hafta sürecek. Yine bu yıl Yayla Gölü’nde ikincisi düzenlenecek olan Yörük Türkmen Şenliği yapılacak, çadırlar kurulacak. Ayrıca çok noktalı kırsal turizm ağı projesi hazırlandı; Leader programı kapsamında Doku Yerel Eylem Grubu kuruldu. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler

Kalkınma Programı (UNDP) ve Anadolu Efes sponsorluğunda Gelecek Turizm’de projesi ile ‘Kuşlar Sizi Çağırıyor’ projesini hazırladık. Buldan Hayvanları Koruma ve Yaşatma Derneği, Buldan Belediyesi ve Buldan Kaymakamlığı tarafından yürütülüyor bu proje. Ayrıca Buldan’da 2003 yılında kırsal mimari envanter çalışması yapıldı. Akyar, Vakıf, Haydar köyleri, Kestane Deresi ve Karadere bağlarında, restorasyon çalışmaları için, eski binalar yenileniyor.” (Katılımcı K).

“Yöreye özgü el sanatlarının neler olduğu ve bu ürünlerin yerel pazarda satılıp satılmadığı sorulduğunda”; katılımcılar 2000’li yıllardan itibaren peştamal, havlu, çarşaf, mendil, sofralık, tentelik ve kanaviçe yapımına öncelik verildiğini söylemiştir. Gelen ziyaretçilerin çoğunlukla yukarıda bahsi geçen dokuma çeşitlerini tercih ettiği belirtilmiştir.

“... Buldan’da 14 Mayıs Caddesi boyunca Buldan Dokumalarının birçok örneği sunulmaktadır. Bu dükkanlar ticari ve sosyal hayata aktif katılım sağlamaktadır.” (Katılımcı K).

“ ...temel dokuma örgümüz bürümcük dediğimiz şile bezi. Eskiden bürümcükten damatlarımızın gömlekleri yapılır ve gelinlerimiz yaptıkları iğne oylarını yaka kollarına işlerlerdi fakat günümüzde bükümlü dokuma iç giyimde kullanılıyor...” (Katılımcı L).

“...dokumada en çok kullanılan kumaş ipek, ancak çok pahalı olduğu için ipek arasına keten, pamuk katarak çizgili, Çubuklu Helali dediğimiz dokuma örgüsünü yapıyoruz...”

Yöreye özgü diğer ürünler olan ve üretimi sağlanan üzüm, nar, pamuk, fasulye, kiraz, şeftali, elma, bamyacı, bezelye, buldan biberi, domates, kekik gibi tarım ürünleri yerel pazarda tüketici ile buluşmaktadır.

“... Yenicekent, Doğanköy, Bölmekaya, Mahmutlu’da oldukça fazla üretimi olan sofralık sultani çekirdeksiz üzümümüz var ve Türkiye’de ilk turfanda sofralık üzüm ihracatı Buldan’dan yapıldı...” (Katılımcı F).

“...Hasanbeyler ve Kadıköy’de domates, Bölmekaya’da bamyacı ve bezelye yine Hasanbeyler, Sarımahmutlu ve Kadıköy’de buldan biberi dediğimiz biberimizin üretimi var...” (Katılımcı E).

“...yayla tarafına doğru çıkınca buldan yayla fasulyesi, kiraz, elma ve kekik üretiyoruz. Kekik’in üretimi bizim için çok önemli çünkü dünya kekik üretiminin %85’ini Denizli ve bu oranının yarısından fazlasını Buldan karşılamaktadır...” (Katılımcı M).

“...Bu yıl 18-20 Ağustos tarihleri arasında Yenicekent Tripolis Kültür ve Turfanda Sultaniye Çekirdeksiz Üzüm Festivali düzenledik. Amacımız çekirdeksiz üzüm bağlarını tanıtmak, Tripolis’le hem kültür hem kırsal turizmi birleştirmektir...” (Katılımcı K).

Katılımcılara **“Buldan’da üretilen el sanatları ürünlerine kırsal turizmden dolayı bir talep artışı var mı; varsa bu talebe bağlı olarak üretim de bir artış söz konusu mu?”** sorusu sorulmuştur. Katılımcılar genellikle son yıllarda el sanatları ürünlerine bir talep artışı olduğunu ve bu talebe bağlı olarak üretimin arttığını belirtmişlerdir. Sadece bir katılımcı kırsal turizmin el sanatları ürünlerine olan talebi etkilemediğini belirtmiştir.

“...sahillerde, plajlarda kullanılan peştamallar 2-3 yıldır revaçta. Talep edilen ürün çok olunca üretim artışı oluyor doğal olarak...” (Katılımcı L).

“...bizde dokumacılık 8 ay var 4 ay yok. Kış geldiği zaman insanlar kendilerini doyurabilecek kadar para kazanabiliyorlar. Talebin ve üretimin arttığı zaman yaz. Turizm ne zaman başlarsa o zaman üretim artıyor...” (Katılımcı K).

Bu soruya katılımcıların tersi yönünde cevap veren katılımcı B; “...dokumacılıkta tek başına pazarlama gibi bir durum yok, örneğin bir model çok beğeniliyor ve satılmaya başlıyor o model üzerinden dokuma örnekleri yapılıyor. Her yerde aynı modeller var, yaratıcılık yok yani. Ayrıca ihracat yapan işletmeler zaten 12 ay aynı oranda aynı mal çıkartıyorlar...” demiştir.

Buldan ilçe merkezinde dokumacılık ön planda olsa da köylerde yaşayan halk genellikle tarımla uğraşmaktadır. Yörede üretimi yapılan ürün çeşitliliğine göre katılımcılara; **“Kırsal turizm sayesinde yöreye özgü yemeklere veya üretilen yiyecek-içecek mallarına karşı herhangi bir talep söz konusu olup olmadığı”** sorulmuş ve özellikle festival zamanlarında üretimde artış olduğu cevabı alınmıştır.

“...Dokuma, Kültür ve El sanatları Festivalimizde yöresel yemekler yarışması düzenleniyor. Bu yarışmanın Buldan’ımıza özgü yemeklerin tanıtılması açısından önemli olduğunu düşünüyorum özellikle festival zamanlarında yoğun bir talep oluyor...” (Katılımcı C).

“...festival zamanlarında kendi yetiştirdiğimiz ürünleri satıyoruz. Zeytin, elma, tarhana, kestane gibi...” (Katılımcı D).

“...birçok ürünün belediyemiz sayesinde patenti alındığı için artış söz konusu üretimde de. Balcan, soğan ve çağla döğmesi gibi ürünlerde üretim artışı söz konusu...” (Katılımcı J).

Katılımcıların kırsal turizm ile ilgili görüşlerinin alınabilmesi ve turistlere bakış açılarının öğrenilebilmesi için; **“Buldan’daki konaklama tesisleri yeterli midir? Yöreye gelen turistlerle birlikte yaşamak, onları kendi sosyal hayatınıza dâhil etmek ister misiniz? Evlerinizin bir odasını konaklamaya açar mısınız?”** şeklinde birbirleriyle bağlantılı üç soru sorulmuştur. Katılımcılar genel olarak (12 katılımcı) konaklama tesislerinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, birçok katılımcının turistleri kendi sosyal hayatlarına kabul etmekle ilgili çekimser olduğu görülmüştür. Katılımcılardan biri ancak ikinci bir evi olursa evini turist konaklamasına açma fikrine sıcak bakacağını belirtmiştir.

“...gelen turlarla turizm hareketliliği oluyor fakat burada ciddi anlamda konaklama sorunu var.” (Katılımcı H).

“...aslında bu güzel bir fikir. Burada evini bu amaçla kullanan yok, aslında biri yapsa gerisi gelir bence. Ama bizim evlerimiz hep iki katlı. Geçimimizi evlerimizin alt katındaki dokuma tezgâhları ile sağlıyoruz, evlerimiz turist ağırlamak için pek müsait değil ...” (Katılımcı L).

Pansiyon işleten Katılımcı G ise konaklama tesislerinin yetersiz olduğunu ama eskiden bir odasında misafir ağırladığını sonradan hem kazanç elde etmek hem de yalnız kalmamak için pansiyonculuğa başladığını belirtmiştir.

“...tek başıma yaşadığım ve geleni gideni pek sevdiğim için evimin alt katını pansiyon haline getirdim. Gerçi genelde eş-dost- akraba ziyaretine gelen oluyor ama burayı gezmeye gelenleri evde misafir ederek ev yapımı reçellerimden, keşkeğimizden ikram ediyorum. Gelenler hem konaklayıp hem de giderken reçellerimden alıp gidiyorlar...” (Katılımcı G).

Katılımcılara **“kırsal turizmin yöreye sağladığı faydalar ve neden olduğu zararlar nelerdir?”** sorusu sorulmuş ve katılımcıların tamamının kırsal turizmin yöreye önemli katkılar sağladığını kabul ettiği görülmüştür. Katılımcıların hepsi kırsal turizmin yöreye sağladığı fayda olarak gelirlerinin artmasını ve Buldan’ın marka değeri haline gelmesinin kırsal turizm sayesinde olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte birkaç katılımcı kırsal turizmin ortaya çıkardığı bazı olumsuzluklardan bahsetmiştir.

Katılımcıların kırsal turizmin faydaları için verdikleri cevaplar özetlendiğinde; kırsal turizm sayesinde yörede yaşayan kadınlara istihdam sağlandığı, üst yapının iyileştirildiği ve kamu hizmetlerinden daha çok faydalanılmaya başlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca, dokuma ve el sanatlarının talep görmesi ile birlikte tarihi yerlerinde öneminin arttığı, festivaller sayesinde yörenin bilinirliğinin arttığı, yöreye özgü el sanatlarının ve dokuma ürünlerinin devamlılığının sağlandığı belirtilmiştir.

“...gelen misafirlerden değişik şeyler öğrenebiliyorum, yeni insanlar tanıyorum. Sosyal yaşantımız da bozulma olmuyor günlük hayatımıza onlarla birlikte devam ediyoruz...”
(Katılımcı G).

“...festival zamanlarında trafik sıkıntısı oluyor, günlük yaşantımız bozuluyor...”
(Katılımcı H).

Katılımcılara “**Buldan’da kırsal turizm gelişiminin en çok hangi sektörleri olumlu etkileyeceğini düşünüyorsunuz?**” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar derlendiğinde, tarım ve tekstil sektörleri cevabının verildiği tespit edilmiştir. Bir katılımcı turizm gelişmesinin en çok yerel halkı etkileyeceğini ve yerel halk olumlu etkilenirse tekstil sektörünün iyileşme göstereceğini belirtmiştir. Bir katılımcı da tarihi, kültürel alanların varlığı ve sıcak su kaynaklarına yakınlığından dolayı kırsal turizmdeki artışın termal turizmi olumlu olarak etkileyeceğini düşündüğünü söylemiştir.

“...kırsal turizm gelişirse el sanatlarına olan talep artar, tekstil gelişir ve yaptığımız ihracat artar.” (Katılımcı B).

“...hem Pamukkale’ye yakın oluşumuz hem de Yenice ve Kamara Kaplıcaları ve Buldan İçmesi’nden dolayı termal turizmi etkiler.” (Katılımcı I).

Araştırmada sorulan “**kırsal turizm yöredeki göç olayını nasıl etkilemektedir?**” sorusu yörede kırsaldan kente veya kentten kırsala göçün düzeyini öğrenebilmek için sorulmuştur. Alınan cevaplar derlendiğinde Buldan’da uygulanan politikalar ve halkın geçimini dokumadan sağlamayabilmesi sebebiyle yöreden dışarıya göçün çok fazla olmadığı görülmektedir.

“...Buldan eskiden göç veren bir ilçeydi, buranın zenginleri hep büyük şehirlere gidip dokuma üzerine fabrikalar kurdular. Günümüzde özellikle son yıllarda göç vermiyoruz. ”
(Katılımcı H)

“...tabi ki etkiler. Buldan’dan bir göç etme durumu yok, eskiden varmış ama. Şimdi mesela atama ile memur geliyor, sonra da burada kalıyor. Buraya gelen gitmek istemiyor.”
(Katılımcı J)

Katılımcılar “**Yörede kırsal turizmi devamlı kılmak için neler yapılabilir?**” sorusuna genel olarak doğal yapının bozulmadan gelecek nesillere aktarılması için gereken özenin gösterilmesi ve çevre kirliliğinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği cevabını vermiştir.

“...burada kültür gezileri ya da sıcak su kaynaklarından sağlık için yararlanan turistler oluyor. Kırsal turizm bunlarla birleştirilebilirse devamlılık sağlanır bence.” (Katılımcı D).

“...bizim elimizde doğal güzelliklerimiz var, festivallerimiz, el sanatlarımız ve şarapçılık faaliyetlerimiz var. Ama ulaşım zor ve hatta ulaşım olanakları yok. Ulaşım olmadan bunların değeri yok. Devamlılığın sağlanması için ulaşımın kolay olması lazım.” (Katılımcı K).

“**Yörede kırsal turizm ile ilgili olarak denetim hususunda yasal bir çalışma var mıdır?**” sorusuna üç katılımcı yerel yönetimin özellikle organik tarım konusunda denetleme yaptığını belirtirken diğer katılımcılar denetim konusunda herhangi bir çalışma olmadığını söylemişlerdir. Katılımcı A tarihi ve yerel dokunun bozulmaması için mutlaka yerel ve merkezi yönetimin denetim konusunda daha dikkatli olması ve sürdürülebilirlik açısından bu konunun önemle üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir.

“**Yörede yerel yönetimin kırsal turizme desteğinin ne düzeyde olduğunu ve desteklenen konuları**” öğrenmek için sorulan soruya ise katılımcı B “Bir Usta, Bin Usta” sosyal sorumluluk projesi kapsamında Buldan bezi dokuma kursu verildiğini, kurs sonucunda sertifika alan kursiyerlerin ise eğitmenlik yapabileceklerini belirtmiştir. Katılımcı L Denizli’de kurulan ilk ve tek organik yumurta çiftliğinin kurulması aşamasında yerel yönetimin desteğinden söz etmiştir.

“...Buldan denilince akla gelen ilk şey Buldan Bezi, başkanımızın Buldan bezi için patent alma girişimleri oldu ve başardı.” (Katılımcı B).

Kırsal turizmin kırsal kalkınma üzerindeki etkisi ve katılımcıların kalkınma konusunda görüşlerinin alınması amacı ile sorulan “**kırsal turizmi Buldan için bir bölgesel kalkınma fırsatı olarak görüyor musunuz?**” sorusuna katılımcıların hepsi kırsal turizmi bölgesel kalkınma için fırsat olarak gördükleri cevabını vermiştir. Bu soruda “kırsal kalkınma” ve “bölgesel kalkınma” kavramları tam anlaşılabilmesi için katılımcılara kısaca açıklanmıştır.

“...kırsal olmasına karşın kadınlarda erkekler kadar söz sahibidir. El sanatlarımızdaki dokuma ve süslemeler, yöresel yemeklerimiz, tarhanamız ve salçamız hep kadınlar tarafından yapılmaktadır. Kadınlarımızın gelir elde etmesi ve eşlerine evlerine katkı sağlamaları kalkınma adına olumludur...” (Katılımcı A).

Katılımcılardan ikisi ise (Katılımcı E ve F) diğer katılımcılardan farklı olarak daha kırsal bir alanda yaşadıklarından dolayı altyapı bakımından ilçe merkezindeki kadar olumlu gelişmeler yaşanmadığını belirtmiştir. Bu iki katılımcı genel olarak ilçe merkezi de dâhil

olmak üzere ulaşım sıkıntısından, suların ve dolayısıyla sulamanın yetersiz olduğundan, tarım dışında dengeli bir iş dağılımının olmadığından, kadınların istihdama katkı sağlamadığından ve daha çok erkek egemen düşünce yapısının varlığından söz etmişlerdir.

“...köyler hep mahalle oldu, mahalle olunca işler değişmedi ama. Hala köy şartları var. Ulaşım merkezde bile zor burayı siz düşünün. Tarım dışında pek bir iş imkânı falan yok, ne bileyim yollar kötü su yok çoğunlukla. Sağlık hizmeti desen haftada bir doktor geliyor, ilkokul binası var ama kullanılmıyor.” (Katılımcı F).

“...gelişimi, altyapı ve üstyapısı, eğitim imkanları falan Buldan tanındıkça daha iyi hale geldi ama buralara henüz o imkanlar gelmedi. Köyler tarım ağırlıklı ama sulama da bile sıkıntı yaşıyoruz, su kesintileri çok fazla ve yeterli su yok. Bir de tabii bizde merkezdeki kadar kadın çalışmıyor, erkekler çalışıyor genelde.” (Katılımcı E).

“Yörede kırsal turizme engel olan faktörlerin belirlenmesi” amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Katılımcıların verdiği ortak cevaplar; ulaşımın güç olması, özellikle dokuma festivali zamanında yerel halkın dışında diğer ilçelerden ve illerden gelenlerin de stant kurarak geleneksellikten çıkılması, yine festival zamanlarında yerel yönetimin 14 Mayıs Caddesi üzerindeki el dokuması ürünleri satan dükkânlardan yer işgal parası alması, konaklama işletmelerinin olmaması ve yazın yaşanan su problemleri olarak sıralanmıştır.

“...tanıtım ve reklam yok. Günümüzde her şey sosyal medyadan takip ediliyor, ancak sosyal medya da doğru düzgün bir tanıtım yok. Öyle birkaç arkadaş var doğal yerlerimizi çekip sosyal medyada paylaşıyor. Seyahat acentası aracılığı ile gelenler oldukça az. Ege bölgesinde çok biliniyor Buldan ama diğer bölgelerden gelenler yok derecede.” (Katılımcı A).

“...gelen turistler önce Pamukkale'ye gidiyor, Pamukkale'ye giriş ücreti çok yüksek. Fiyat yüksek olunca sanıyorlar ki her yer böyle. Buraya geldiklerinde çoğu turist bundan şikayetçi. Belki orada yüksek ücret ödedikten sonra gezmeye gerek görmeyen bir sürü insan vardır. Biz gelenleri biliyoruz sadece.” (Katılımcı G).

Yöredeki kırsal turizm potansiyelinin farkındalık durumunu ve yerel halkın bu potansiyeli nasıl geliştirebileceğini öğrenmek ve fikirlerini almak için **“mevcut kırsal turizm arzının geliştirilmesine yönelik önerileri”** sorulmuştur. Alınan cevaplar derlendiğinde katılımcıların öncelikli olarak, ulaşım ve ulaşım olanaklarının düzenlenmesi, Pamukkale-Tripolis-Buldan yolunun kullanıma açılması ve konaklama sorununun çözülmesi için halkın teşvik edilmesi konuları üzerinde durduğu belirlenmiştir. Katılımcılar yörenin en merkezi

yerinin tespit edilerek o noktaya bir turizm bürosu açılması ve seyahat acenteleri ile anlaşarak turistin direk Buldan'a getirilmesinin sağlanması gibi önerilerde bulunmuştur. Pansiyon işletmecisi olan katılımcı G yöre halkına, Buldan'ın doğal güzelliklerini, gezilecek yerlerini vb. noktaları detaylı olarak açıklayabilmesi için turizm hakkında eğitim verilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir.

"...organik tarım çok popüler. Tarım yapılan köylerimizde çiftçi pazarı kurulabilir, kekik ve diğer ürünler için tarımsal eğitim kursları ayarlanarak turist buraya çekilebilir. Ama bunun için konaklama sorununu halletmek lazım. El dokuması kara tezgahlara geri döndürülebilir sadece turizm aktiviteleri için, asıl ilgiyi kara tezgah dokumaları çekiyor." (Katılımcı A).

"...konaklama tesisleri için teşvik verilmeli. Mesela bu Kestane Deresi eski hale getirilerek konaklama tesisleri için yatırım yapılabilir, mesirelik alanlar turizme kazandırılabilir. Merkezde ise butik birkaç otel olabilir. Pansiyonlarda, otelde yöresel mutfağımızdan hizmet verebilir. Artı olarak parklar, bahçeler geleneksel yapıya uygun düzenlenirse ve daha etkileyici olur." (Katılımcı G).

"...merkezde bulunan eski evlerin sahipleri ile görüşülerek, evlerinin restore edilmesi ve turizme açılması sağlanmalıdır. Ziyaretçiler için belirli bir yürüyüş rotası belirlenmelidir. Bu rota tarihi yerlerin ve doğal güzelliklerin pratik şekilde gezilmesini sağlamalıdır." (Katılımcı K).

Son olarak katılımcılara **"yörede kırsal turizmi etkili kılmak ve daha bilinir hale getirmek için neler yapılabileceği"** sorulduğunda verilen cevaplar arasında, tanıtım için mutlaka sosyal medyanın kullanılması gerektiğini ifade etmeleri ön plana çıkmıştır.

"...Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan tezgâh buraya getirilerek çalıştırılmıştır. Bu tezgâhımıza "kara katır" ismini verdik ve sosyal medyada video çekip yayınladık. 165 binin üzerinde izlenmesi oldu. Bu bile sosyal medyanın önemini anlatmaya yeter." (Katılımcı K).

"...önce belediyenin resmi sayfasında turizm bölümü yapılarak burada gezilecek yerlerin yanı sıra restoranlar, kalınabilecek yerler hakkında bilgi verilebilir. Ziyaret etmek isteyen kolay ve doğrudan ulaşmak ister sanırım. Sonra tur getiren firmalarla anlaşarak yörenin tanıtımı yapılabilir." (Katılımcı A).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Çalışma amaçlandığı gibi yerel halk, esnaf ve yerel yöneticilerden toplanan veriler ışığında Buldan ilçesinin kırsal turizm potansiyeli ile ilgili somut bilgilerin daha net değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Özellikle Buldan ile özdeşleşen tekstil sektörü ve dokuma ürünleri yöre insanının en önemli geçim kaynağı olarak dikkat çekmektedir. Ülkemizde “Dokumanın Başkenti” olarak anılan Buldan ilçesinin “Buldan Bezi” yurt içinde ve yurt dışında bilinirliğe sahiptir. Yöreyle özgü el sanatları olan Buldan Bezi, ipek üzerine işlenen şallar, peştamal, havlu ve hoşgör gibi ürünler BELKÜM sayesinde el tezgâhlarında işlenmeye başlanmış ve bu sayede yörede tekstil sektörü canlanmış ve gelişmiştir. Tekstil ürünleri ilçe ekonomisinin temelini oluşturmakta, bu ürünlerin satıldığı dükkânlar ise özellikle yerli turistlerin ilgisini çeken ziyaret ve gezi alanları olarak ön plana çıkmaktadır. Ziyaretçilerin yaptıkları tekstil alışverişinin, ilçedeki tekstil üreticilerinin ve esnafın iş hacmine sağladığı olumlu katkı oldukça önemlidir. Yöre halkı turizmin bölge için önemini bilincinde olmakla birlikte turistin daha fazla zaman geçirmesine imkân sağlayacak girişimlerde bulunmakla ilgili olarak yeterince istekli değildir.

İlçe merkezi dışında bulunan mahalleler kırsal alanlarda kalmaktadır. Kırsalda yaşayan halk tarımla uğraşmaktadır. Kırsal alanlardaki pazarlar, üzüm bağları, yöresel yemek festivalleri vb. etkinlikler kırsal turizm için bölgedeki diğer önemli zenginlikler arasında sayılabilir.

Katılımcılardan elde edilen bulgulara göre küçük işletmeler kırsal turizmin gelişmesi ile gelirlerini arttırmıştır. Arkeolojik değerleri ortaya çıkarmak için yapılan kazı çalışmaları sayesinde yeni yol güzergâhları ortaya çıkmış, alt ve üst yapı çalışmaları hızlanmış ve doğal kaynaklar daha verimli kullanılmaya başlanmıştır.

Bulgulardan yöredeki kırsal turizmin devamlı olabilmesi için yöre halkının turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve teşvik edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yerel yönetimlerin yöredeki turizmin geliştirilebilmesi, üst ve alt yapı sorunlarının giderilmesi ile ilgili çalışmaları ve projeleri mevcuttur. Katılımcılar sürdürülebilirlik için çevre kirliliğinin önüne geçilmesi, doğal dokunun bozulmadan gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve tarihi yerlerin koruma altına alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Buldan sokaklarını yenileme planında sokakların ve sokaklardaki evlerin, iş yerlerinin ayrı renklere boyandığı ve turistlerin ilgisini çekebilecek hale getirildiği gözlemlenmiştir. Yörede evlerin restore edilmesine karşı konaklama imkânının yeterli olmaması ve ulaşımın zorluğu yöre halkı tarafından olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Yerel yönetimlerin

gerçekleştirmiş olduğu projelerle geleneksel el sanatlarına önem verdiği ve el sanatlarını canlandırdığı gözlemlenmiştir.

Katılımcıların hepsi kırsal turizmin faydalarının zararlarından daha fazla olduğunu belirtirken en fazla ekonomik açıdan fayda sağladığı konusunda hem fikirdir. Katılımcılar, kırsal turizmin gelişiminin en çok tarım ve tekstil sektörünü olumlu etkileyeceğini düşünmektedirler. Diğer yandan dokuma ürünlerinin ve festivallerin yörenin bilinirliğini arttırması ile tarım ürünlerine olan talebi de arttıracığı düşünülmektedir. Üst yapının gelişmesi, refah seviyesini artması ve özellikle son yıllarda kırsalda kalan köyler ile ilçe merkezi arasındaki sosyo-ekonomik farkın giderek azalması kırsal turizmin diğer faydaları arasında gösterilmiştir.

Kırsal turizm arzının gelişmesine yönelik olarak katılımcılar organik tarımın yoğun talep gördüğü günümüzde çiftçi pazarlarının kurulması, tarımsal eğitimin verilmesi, geleneksel yapı bozulmadan otantik kırsal etkinliklerin yapılabileceği alanlar kurulması, parkların düzenlenmesi, enformasyon büroları kurulması, tanıtıcı broşürlerin hazırlanması, alternatif ulaşım yöntemleri ile ulaşımın çeşitlendirilmesi ve Eski Hükümet Konağı'nın müze olarak kullanılması önerilerinde bulunmuştur. Üzerinde durulan diğer bir öneri ise hem yöresel yemeklerin hem de konaklama ihtiyacının karşılanabileceği butik bir otel açılması olmuştur. Buldan'da turizm konusunda en önemli eksik konaklama ihtiyacının karşılanamamasıdır. Mülakat öncesinde birçok kez ziyaret edilen ilçede pansiyonculuk hizmetinin oldukça sınırlı olduğu ve merkezde bulunan butik otelin kapalı durumda olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sırasında kırsalda yaşayan kadınlarla yapılan sohbetlerde kadınların çalışma ortamına aktif katılımının sağlanmasının kırsal turizmin gelişmesiyle bağlantılı olduğu görülmüştür. Özellikle kadın katılımcıların kullandığı yaklaşımsal dil ve konuşma tarzları dikkate alındığında kırsal turizmde istihdam edilmeye erkek katılımcılardan daha uygun oldukları görülmüştür. Kadın katılımcıların ziyaretçiler ve turistler gibi kelimelerin yerine misafir kelimesini kullandıkları görülmüştür. Kadınların erkek katılımcılara oranla kırsal turizmin gelişim sürecine daha kolay adapte olacağı ve bu gelişim sürecini daha ciddiye alacakları gözlemlenmiştir.

Buldan'a seyahat acentesi aracılığıyla gelen turistlerin sayısızca az olduğu gözlemlenmiştir. Yöreye gelen turistler genel olarak eş dost akraba ziyaretinde bulunmaktadır. Bu durumun yeterli ve etkili pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Kırsal turizmi daha etkili kılabilmek için sosyal medyanın doğru

ve gerektiği gibi kullanılmasının üzerinde duran katılımcılar ayrıca tanıtıcı dokümanların hazırlanarak Pamukkale, Hierapolis ve Davraz Kayak Merkezi gibi turistlerin yoğun talep gösterdiği yerlere bırakılabileceğini, ulusal ve uluslararası fuarlarda katılım gösterilerek bilinirliğin arttırılabileceği üzerinde durmuşlardır.

Sonuç olarak yöre hem kırsal turizmin gelişmesi hem de kırsal kalkınmanın sağlanması açısından oldukça uygun bir potansiyele sahiptir. Yörede kırsal turizmin gelişmesi ve kalkınmanın başarılı olabilmesi için kırsal turizm potansiyelinin bulunduğu alanlar tespit edilmesi, bu alanlarda elektrik, su ve yol gibi alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleştirilerek turizmin geliştirilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi ve kırsal turizm için farkındalık yaratılması gerekmektedir. Kırsal turizmin sürdürülebilir olması için yöredeki kırsal turizm çekicilikleri ile ilgili tespit, düzenleme, kapasite belirleme ve kullanım planlaması çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte özellikle bölgenin uluslararası bilinirliğini arttırmaya yönelik destinasyon marka imajı oluşturma çalışmaları yapılmalı, çeşitli tanıtım stratejileri uygulanarak, müşteri karlılığı yüksek (aktif, katılımcı, turistik harcama yapma eğiliminde olan) potansiyel turist kitlesine Buldan yöresi duyurulmalıdır. Bu araştırma yerel halkın bakış açısını temel almaktadır. Sonraki araştırmalarda yöreyi ziyaretçilerin gözünden ele alan bir bakış açısıyla, destinasyon imajının değerlendirilmesini, Buldan'ın kırsal turizm konusundaki gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ataberk, E. (2017). Tire (İzmir)'de Turizm Türlerini Bütünleştirme Olanakları: Kültür Turizmi, Kırsal Turizm, Agroturizm ve Gastronomi Turizmi, Turizm Akademik Dergisi, 4 (2), ss.153-164.

Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10: ss. 293-30

Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2007). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye' ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1): ss. 1- 14.

Çeken, H., Dalgın, T. ve Çakır, N. (2012). Bir Alternatif Turizm Türü Olarak Kırsal Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kırsal Turizmin Etkileri, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 2 (2): ss. 11-16.

D.P.T. (2000). Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

Flick, U. (2014). An Introduction to Qualitative Research. New York: Sage.

Gündoğan, A., Tetik, S. (2016). Salihli'nin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 6 (2): ss. 59-68.

Kiper, T. (2006). Safranbolu Yörük Köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Köroğlu, A.ve Köroğlu, Ö. (2006). Kırsal Turizmin Yöre Kalkınmasındaki Rolü: Buldan Yöresi Kırsal Turizm Potansiyeli. Buldan Sempozyumu, 23-24 Kasım, Denizli.

Küçükaltan, D. (1997). Trakya Ekonomisi İçin Bir Bölgesel Kalkınma Modeli: Kırsal Turizm. 7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi, 20-22 Ekim, İzmir: ProOfset Matbaacılık.

Ongun, U., Gövdere, B. ve Çiçek, U. (2016). Yeşilova'nın Kırsal Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7 (16): ss. 75-88.

Sharpley R, Roberts L. (2004). Rural tourism 10 years on. International Journal of Tourism Research, 6 (3): ss. 119–124.

Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 10: ss. 67-75.

Soykan, F. (2000). Kırsal Turizm ve Avrupa'da Kazanılan Deneyim. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi. Cilt: 11.

Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12 (4): ss. 1-11.

Uçar, M., Çeken, H., Ökten, Ş. (2010). Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği). Ankara: Detay yayıncılık.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

<http://www.buldan.bel.tr/buldan/buldan-evleri>, Erişim Tarihi: 26.07.2017-.

<http://www.buldan.bel.tr/buldan/buldan-fotograf-galerisi/6//buldan-evleri/>, Erişim Tarihi: 17.06.2020

<http://www.buldan.bel.tr/turizm/yayla-golu/> Erişim Tarihi: 26.07.2017.

<http://www.denizli.gov.tr/tripolis>, Erişim Tarihi: 17.06.2020.

KORUMA YAKLAŞIMI OLARAK TARİHİ BİR GÜZERGÂHIN KÜLTÜR ROTASINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ: KASTAMONU ÖRNEĞİ

Sevgi ÖZTÜRK¹, Öznur İŞINKARALAR², Dilara YILMAZ^{3*}, Meltem İHTİYAR⁴

Özet

Kentsel alanlarda, kültürel ve tarihi eserler ile kent kimliği arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu değerleri korumak için tercih edilen uygulama araçlarından biri olan kültür rotaları, doğal kaynakların, gelenek-göreneklerin, tarihi ve kültürel açıdan önemli olan somut ve somut olmayan miras öğelerinin keşfedilmesini sağlamaktadır. Kültür turizmi tarihi değerlere sahip bölgelerin ve bu bölgelerle bağlantı kuran yolların önem kazanmasını sağlamıştır. Tarihi ve arkeolojik öneme sahip bu yollar birçok kaynağa sahip olmalarından ötürü *kültür rotası* olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde işlevsellik kazanan yollar yeniden değerlendirilmeye başlamıştır.

Çalışma tarihi ve kültürel açıdan önemli ve kentsel sit alanı olan Kastamonu kent merkezinde gerçekleştirilmiştir. Kastamonu kentinin turizm potansiyelini geliştirmek, kültürel miras öğelerinin korunarak yaşatılması amaçlanmıştır. Çalışmada ilk olarak kültür turizmi ve kültür rotası hakkında kuramsal yaklaşımlar incelenmiştir. Daha sonra çalışma alanının tarihi ve kültürel dokusu ele alınmıştır. Sonuç olarak, tescilli yapıların yoğunlukta olduğu kent merkezi için öneri iki adet rota çalışması hazırlanmıştır. Bu rotalar, tarihi-kültürel miras öğeleri arasında bağlantının sağlandığı bir ulaşım koridoru niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür rotası, kültür turizmi, koruma yaklaşımı ve Kastamonu.

JEL Kodları: Z3, Z32, Z320.

Geliş Submitted 19.02.2020

Kabul Accepted 17.06.2020

¹ Doç.Dr., Kastamonu Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, sevgiozturk37@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3383-7822.

² Arş.Gör., Kastamonu Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, oznurbulan90@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9774-5137.

^{3*} Sorumlu Yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, dlara.yilmaz94@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9151-0529.

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, meltem.ihtry@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0534-2849.

AS A PROTECTION APPROACH, THE HISTORICAL ROUTE WHICH IS CONVERTING TO THE CULTURAL ROUTE: THE CASE OF KASTAMONU

Abstract

There is a direct relationship between cultural and historical monuments and urban identity in urban areas. Cultural routes, one of the preferred application tools to preserve these values, allow the discovery of natural resources, traditions, concrete and intangible heritage elements that are historically and culturally important. Cultural tourism has enabled the regions with historical values and the roads connecting with these regions to gain importance. These historical and archaeological roads are called cultural routes since they have many resources. The ways that gained functionality in this way started to be re-evaluated.

The study was carried out in Kastamonu city center, which is an important historical and culturally important urban site. It is aimed to improve the tourism potential of Kastamonu city and to preserve the cultural heritage elements. In the study, firstly, theoretical approaches about cultural tourism and cultural route were examined. Then, the historical and cultural texture of the study area was evaluated. As a result, two route studies were prepared for the city center, where the registered buildings are concentrated. These routes are like a transportation corridor with the connection between historical and cultural heritage elements.

Keywords: Culture route, cultural tourism, conservation approach and Kastamonu.

JEL Codes: Z3, Z32, Z320.

1. GİRİŞ

Kültür, tarihsel ve toplumsal gelişim süreci içinde oluşturulan sanat, dil, din, tarih, mimari yapı, yaşam biçimi gibi unsurları içermektedir. Bu nedenle insanların geçmişe olan merak duyguları, farklı toplumları öğrenme istekleri gibi nedenlerle turizmin kültürel ayağının oluşmasına neden olmuştur (Uygur ve Baykan 2007). Kültür turizmi ise, kültürlerarası iletişimin geliştirilmesinde, doğal, tarihsel ve kültürel mirasın korunarak paylaşımında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir unsurdur (Bahar ve Dinçer 2019). Bu bağlamda; kültür turizmi uluslararası boyutta önemi giderek artan bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır (Aklanoğlu 2010).

Ulusal ve uluslararası boyutta tarihi açıdan önemli çevrelerin korunmasına yönelik hazırlanan projeler, çevresel algının artması ve özellikle “sürdürülebilirlik” yaklaşımlarının geliştirilmesinde önemli katkı sağlamaktadır (Hacıoğlu ve Yetim 2019). Son yıllarda, tarihi ve kültürel açıdan önemli olan değerlere dair oluşturulan politika ve projeler içinde “kültür rotaları” oluşturulmaya başlanmıştır. Tarihi açıdan önemli olan koridorların kültür rotası adına değerlendirilmesinin ise turizme yönelik yaklaşımın farklılaşmasıyla önemi artmıştır (Akkuş ve Güneş 2016). Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) kültür rotası kavramını; arkeolojik ve endüstri mirası, anıtsal niteliği olan değerleri, bir rota dâhilinde; değerlerini arttıracak bir şekilde ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla yorumlanması gereken bir sistem olarak açıklamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ise kültür rotası kavramını; dünya mirasının bir parçası olarak değerlendirmiş ve miras yolu kavramı ile birlikte açıklamıştır. ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) kültür rotasını, tarihin belirli döneminde yaşanmış veya yakın dönemde yapılmış ve kültürel doğal kaynak değerine sahip, farklı amaçlar ile geliştirilen, ulusal veya uluslararası ölçekte ulaşım koridoru olarak tanımlamıştır.

Kültür turizmi tek bir anıt, sivil mimari örneğinden ziyade çok daha uzun süre içerisinde gezilebilecek tarihi ve doğal birlikteliği benimsemektedir. Bu birliktelikler bazen tek bir kent için bazen birkaç kenti içine alacak şekilde hazırlanmaktadır. Ancak özellikle kent merkezlerinde ziyaretçilere sunulabilecek daha detay bir kültür rotası oluşturulmamıştır (Benzer ve Halaç 2019). Bu kapsamda çalışmada, kent mücavir sınırı içindeki kültürel cazibe merkezlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın ilgili kamu kurumu ve kuruluşlara ve karar verici mekanizmalara yön göstereceği düşünülmektedir. Kastamonu, doğal ve sosyo-kültürel kaynaklar açısından oldukça zengin bir yerleşmedir. Kentte son dönemlerde gerçekleştirilen koruma amaçlı çalışmalar, sahip olduğu değerlere olan ilginin artmasını sağlamış ve günümüzde Kastamonu’da turizme olan ilgiyi artırmıştır. Bu ilgi doğrultusunda turizm sektöründe gelişmeler yaşanmıştır. Kastamonu ili; zengin doğal kaynakları, kültürel değerleri ve özgün bir kent dokusuna sahip olması sebebiyle kent merkezi ve yakın çevresinde önemli bir kültürel cazibe noktasıdır. Araştırma alanı olarak seçilen Kastamonu kent merkezinin ve yakın çevresinin kentsel sit alanı olması itibarıyla çalışmada öncelikle kent merkezine yakın, doğal ve kültürel kaynak değerleri belirlenmeye çalışılmış, cazibesi yüksek olan noktalar Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA), İl Özel İdaresi, Kültür ve Turizm Müdürlüğü verileri ile karşılaştırılarak belirlenmiştir. Çalışmada, Anadolu’nun en eski yerleşimlerinden birisi olan ve birçok tarihi dönemlere ev sahipliği yapan kent merkezi için

önerilen kültür rotaları, cazibesi yüksek miras öğelerinin ilişkilendirildiği ulaşımı kolay iki koridor niteliğindedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür Turizmi

İnsanoğlu var olduğu ilk günden günümüze kadar savaş, göç, ticaret, gibi çeşitli nedenlerle seyahat etmişlerdir. İnsanların kendi kültürleri dışındaki diğer kültürleri tanıma istekleri de seyahat etmelerinin en önemli nedenlerinden birisidir (Özdamar, 2011). Öğrenme isteği ve merak duygusu sonucunda olan bu seyahatler aynı zamanda turizmin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Khalilova, 2008). Antik çağlardan beri kültür, seyahat etmek için önemli bir motive aracı olmuştur. Bu anlamda ilk kez 1980' li yıllarda Avrupa Birliği Komisyonu'nda ortaya çıkan kültür turizmi, en eski alternatif turizm çeşitlerinden birisi olarak kabul edilmektedir (Üsküdar, 2012).

Son yıllarda gelişmekte olan turizm aktivitesi olarak görülen kültür turizmi, insanların farklı nedenlerle seyahat ettikleri özel ilgi turizmi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda insanların kendi kültürel çevrelerinden uzaklaşıp, farklı kültürleri görmek amacıyla farklı bir destinasyona seyahat etmesidir (Mckercher vd., 2002). Bachleitner ve Zins (1999), kültür turizmini, insanların yaşadıkları yerlerden uzaklaşarak, kültürel ihtiyaçlarını karşılamak ve başka kültürler hakkında bilgi edinmek amacıyla kültürel mekânlara yaptıkları seyahat bütünü olarak tanımlamıştır. Kültür, geçmiş ve geleceği kapsayan dinamik bir yapıya sahiptir. Kültürün turisti çeken, turistlerde merak, öğrenme, görme isteği uyandıran özellikleri oldukça fazladır. Arkeolojik sitler, tarihi yapılar, kentsel sivil mimari örnekleri, folklor, mutfak gibi somut ve soyut kültürel miras öğeleri kültür turizmini ortaya çıkaran en önemli faktörlerdir (Sağlam, 2019).

Kültürel ve doğal kaynaklar, arkeolojik ve tarihi değerler, kültürel turizm için yüksek potansiyel oluşturan çekiciliklere sahip alanlardır. Kültür turizmi, potansiyel olarak oldukça geniş bir alana sahip olduğundan yeni kültürleri tanıma ve geçmiş kültürleri merak etme açısından oldukça önemlidir. Anadolu coğrafyasının sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginlik Türkiye'yi kültürel turizmde iddialı bir noktaya taşımaktadır. Kültür mirasını korumak ve yaşatmak için önemli bir araç olan kültür turizmi, özellikle tarihi ve kültürel açıdan önemli değerlere sahip olan küçük ölçekli kentler için yeni yatırım, iş olanakları, ekonomik kalkınma ve rekabet gücünü artırmaktadır.

2.2. Kültür Rotası

Kültür rotası kavramını tanımlama çalışmaları ilk olarak, Kültürel Mirasımızın Bir Parçası Olarak Kültürel Rotalar toplantısında gerçekleştirilmiştir. Toplantıda kültür rotası kavramı yerine miras rotası kavramı kullanılmıştır. Miras rotası, zamanda ve mekânda belirlenen bir rota boyunca, insanların etkileşimlerini yansıtan, bölge veya ülkeler arası çok yönlü bir iletişim ve değişimden önemini alan unsurların bileşimi olarak tanımlanmıştır (Karataş, 2011). Kültür rotasının daha kapsamlı tanımı Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından 2008 yılında yayımlanan Kültür Rotaları Tüzüğü'nde yapılmıştır (ICOMOS, 2008): *Kara, su veya başka bir ortamda bulunup fiziksel olarak tanımlanabilen ve aynı zamanda kendine özgü çekiciliklere ve tarihi özelliğe sahip olan, insan etkileşimleri sonucu oluşmuş, önemli zaman süreçleri boyunca insanlar, ülkeler, bölgeler ve hatta kıtalar arasındaki çok boyutlu ve sürekli mal, fikir ve bilginin karşılıklı hareketini ve değişimini halen yansıtan, bu süreci ilişkide bulunduğu somut ve somut olmayan kültürel miraslara yansıtıp karşılıklı etkileşim sağlayan, tarihsel bağlantıları ve varlığı ile ilişkili kültürel özellikleri hareketli bir sistemle bütünleştiren bir çeşit iletişim rotasıdır.* Bu tanım uluslararası geçerliliği olan bir niteliğe sahiptir.

Uluslararası ve ulusal ölçekte tarihi, kültürel açıdan önemli olan çevrelerin korunmasına yönelik yapılan çalışmalar, sürdürülebilir gelişme kavramının her alana yayılmasıyla, tarihi değerlerin önemine dair farkındalığı artırmak, bu alanları korumak ve yaşatmak amacıyla kültür rotaları oluşturulmaya başlanmıştır. Anadolu'daki tarihi yolların kültür rotası olarak düzenlenmesi turizm kavramına yaklaşımın değişmesi ile önem kazanmıştır (Eriçok, 2019). Kültür rotaları oluşturulduğu bölge hakkında bilgi ve çeşitli olanaklara sahip olarak kültür turizmi ürünü olarak önemli bir işleve sahiptir. Rotalar, uluslararası anlamda rekabetçi bir yapıya sahiptir. Bulunduğu bölgenin tanınabilir olmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (Cojocariu, 2015).

Avrupa Konseyi, 1984 yılında "Avrupa Kültürel Rotalar Programı" ile ilk çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Avrupa'da bulunan ülkelerin ve kültürlerin sahip oldukları değerlerin aslında ortak bir kültürel miras olduklarını kanıtlamak ve hem zaman hem mekânda yolculuk amaçlanmıştır. Türkiye'de bu konuda ilk çalışma Kate Clow tarafından 1999 yılında yapılan Likya Yolu projesidir. Likya Yolu, Aziz Paul Yolu, Evliya Çelebi Yolu, Hz. İbrahim Yolu, Kaçkar Rotası, Karia Yolu, Frig Yolu, Sultanlar Yolu yerel Kalkınma Ajansları veya uluslararası kuruluşlardan alınan sponsorluklar ile geliştirilmiştir. İstiklal Yolu, Küre Dağları, Yenice Ormanı, Hitit, Gastronomi, vb. rotalar yerel yönetimler, Orman

Bakanlığı ya da Kalkınma Ajansları gibi devlet fonu programlarıyla geliştirilmiştir. Kemer Yürüyüş Yolları, Konyaaltı Kültür Parkurları, Fethiye Yürüyüş Parkurları, Aziz Nikolaos Yolları, Toros Yürüyüş Yolları vb. ise genelde ana bir rotaya bağlı ve bir Kalkınma Ajansı ve/veya yerel yönetim tarafından finansal açıdan desteklenmiş gününbirlik yürüyüş yollarıdır (Eryurt ve Clow, 2016).

Türkiye’de son yıllarda kültür rotası konusunda yapılan çalışmalar artmaktadır. Baştemur (2010)’ un yaptığı çalışmada, günümüzde Teke Yarımadası olarak bilinen Likya Yolu’nun ve çevresinin turizm potansiyeli araştırılmıştır. Turizm açısından bölgenin yerel kalkınmadaki yeri incelenmiş ve yörenin doğasının korunmasını olumlu yönde etkileyecek öneriler geliştirilmiştir. Alkan (2018) tarafından yapılmış olan çalışmada, Türkiye’nin batısı ile güneydoğusu arasında, önemli bir ulaşım rotası olan Kurtalan Ekspresi’nin, turizm alanında işlevselleştirilerek değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Daha küçük ölçekte yapılmış olan, Gök ve Kayserili (2013) çalışmalarında, günümüze kadar korunarak gelen geleneksel Erzurum evlerinde restorasyon uygulaması yapılarak, kültür varlıklarının korunması ve bu evlerin kültürel turizm kaynakları kapsamında alınması gerektiğini belirtmişler, geleneksel Erzurum evlerinin de Safranbolu, Mardin, Amasya tarihi-kültürel açıdan önemli olan şehirlerinde olduğu gibi önemli bir kültürel turizm merkezi haline gelmesi gerektiğini savunmuşlardır. Nemutlu (2018), Çanakkale ilinde kırsalında turizme kazandırılmasına yönelik bir çalışma yapmıştır. Eriçok (2019) tarafından Van Gölü’nde yürütülmüş olan çalışmada, coğrafi konum açısından önemli, tarihi-kültürel açıdan değere sahip olan Van Gölü Havzası’ nda kültür rotası önerisi oluşturabilmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda ilk olarak, kültür rotası hakkında literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra havzanın tarihi-kültürel dokusu irdelenmiştir. Bahsedilen bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, kültür rotası ile tarihi geçmişin izlerine sahip olan yollar, doğal, tarihi, kültürel ve işlevsel özelliklerinden dolayı kültür rotası adıyla yeniden değerlendirilmekte ve kültür turizmine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Kastamonu ili, Batı Karadeniz Bölgesi’nde, deniz seviyesinden yüksekliği 775 m, yüzölçümü ise 13108 km²’ lik bir alana sahiptir. Türkiye topraklarının %1,7’sini oluşturmaktadır. Doğuda Sinop, Güneyde Çankırı, Kuzeybatıda Bartın, Kuzeyde Karadeniz, Batıda Karabük, Güneydoğuda ise Çorum ili ile çevrilidir (Öztürk ve Özdemir 2013). Kastamonu ili, kıyılarında Karadeniz iklimi, iç kesimlerde ise karasal iklim özellikleri

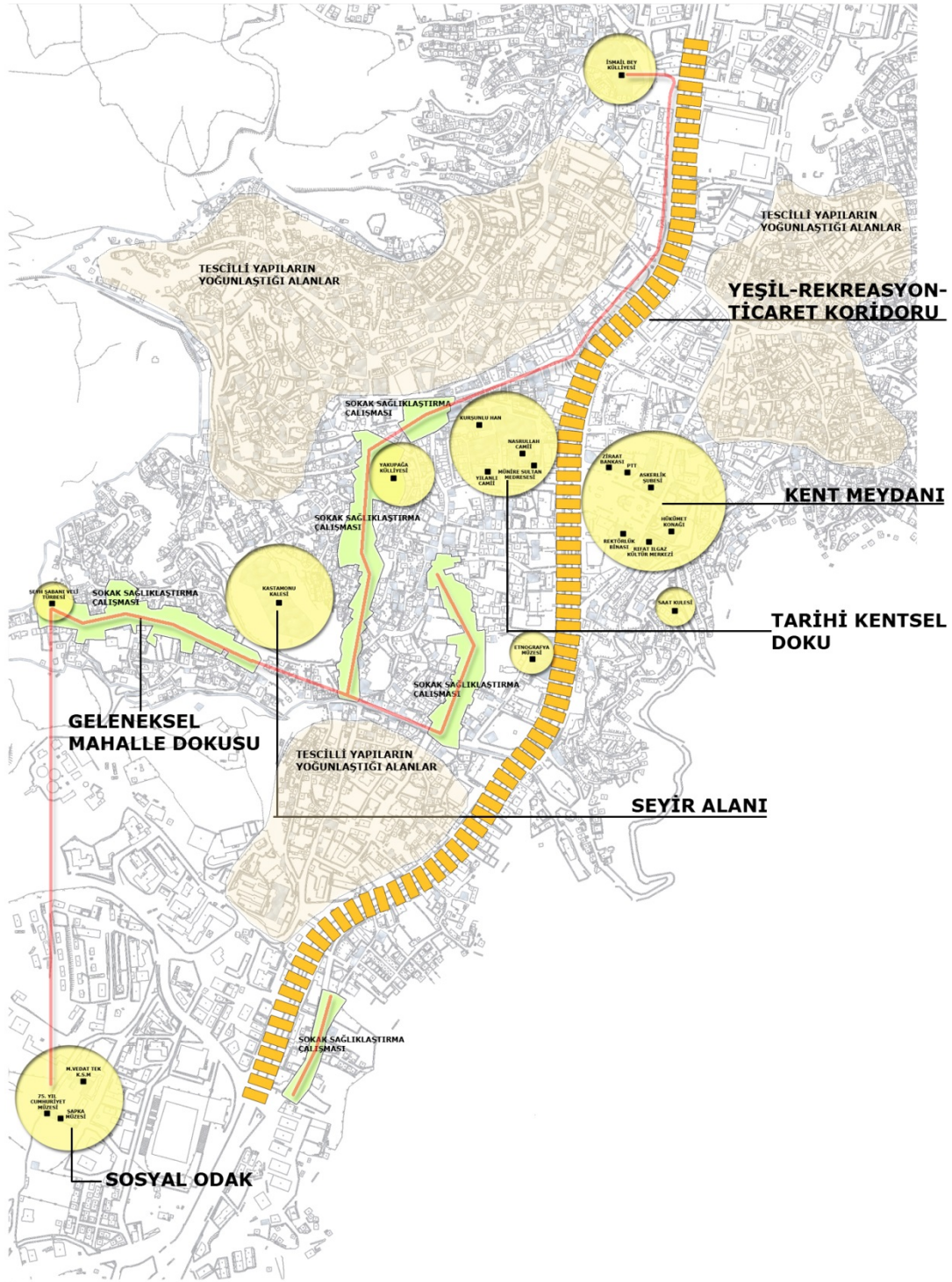
görülmektedir. Dağlık alanların oldukça yaygın olduğu Kastamonu'nun %74,6'sı ormanlarla kaplıdır. İlde Ilgaz Dağı, İstiklal Yolu ve Küre Dağları Milli parkı olmak üzere üç önemli milli park bulunmaktadır (Öztürk 2005).

Şekil 1. Çalışma alanı konum haritası

Yaklaşık olarak 4000 yıllık bir tarihe sahip olan Kastamonu birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Çalışma alanı içerisinde kentsel sit alanı bulunmaktadır. Kent, tarihi ve kültürel açıdan önemli olan kale, cami, külliye, köprü, geleneksel evler gibi alanlara sahiptir (Öztürk ve Bozdoğan 2013).

KUZKA (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı)'nın "Turizm" başlığında önceliklendirilen alanlar çalışmada da değerlendirilmiştir. Bu öncelikli alanlar Kültür Turizm yetkilileri tarafından da ayrıca desteklenmiştir. Çalışma alanı; Hükümet Konağı, Nasrullah Camii, Münire Sultan Medresesi, Kurşunlu Han, Yakupağa Külliyesi, Kastamonu Kalesi, Etnoğrafya Müzesi, Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi'ni kapsamaktadır. Alanı içerisinde 2015 yılında sağlıklılaştırma çalışması uygulanmış olan 4 adet sokak bulunmaktadır (Şekil 2)

Şekil 2. Çalışma alanı içerisinde bulunan tarihi-kültürel alanlar ve anıtsal yapılar

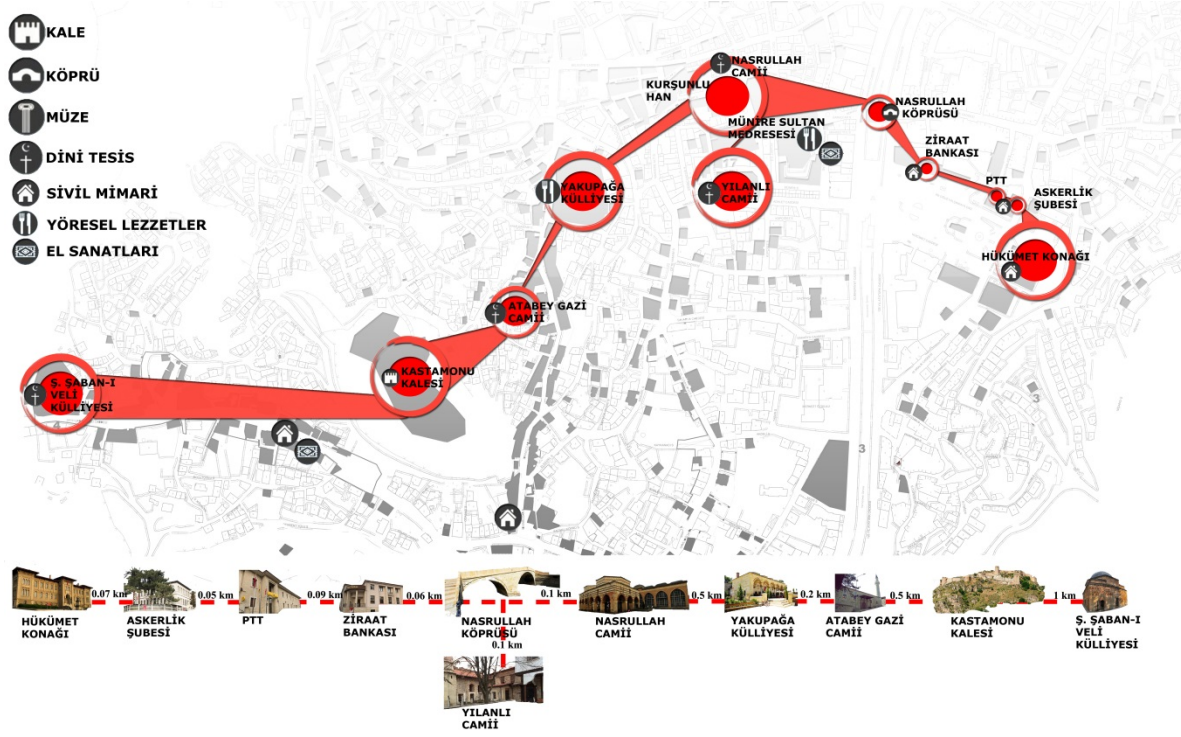
Çalışma kapsamında ilk olarak kentsel yapılara ait tarihi-dönemsel süreç; kültürel değerler, doğal kaynaklar ve alan kullanımı ile ilgili literatür kaynak araştırmaları ile elde edilmiştir. Daha sonra ilgili Kamu kurum ve kuruluşlardan alınan bilgilerle bölgenin turizm ve rekreasyon potansiyelleri, doğal, kültürel ve tarihi diğer kaynaklarının alandaki mevcut durumları belirlenmiştir. Son aşamada ise elde edilen bu veriler Adobe Photoshop CS6 programı yardımıyla düzenlenerek, alanda görsel yönden etkili bölgeler belirlenmiş ve

turizm-rekreasyon açısından alana en uygun turizm-rekreasyon rotası çizilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Google Earth 2018 programı ile kültürel öğeler arası kuş uçuşu uzaklıklar hesaplanmıştır.

4. BULGULAR

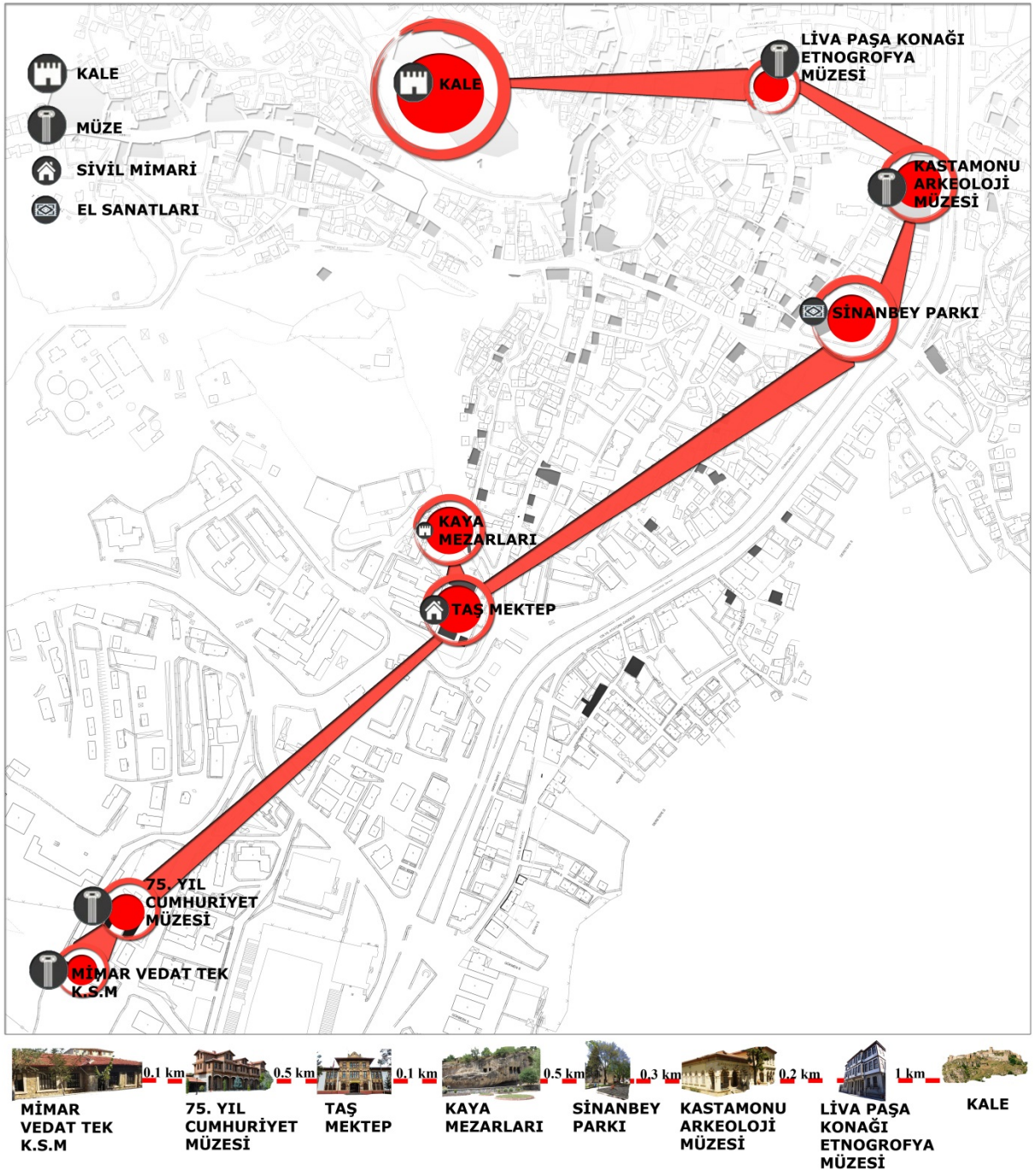
Tarihi kent merkezi, geleneksel kent dokusuna sahip olan özgün alanları ve yapılarıyla ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda, kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgiler doğrultusunda ve tarihi-kültürel açıdan önemli olup görülmesi gereken alanlar üzerinden gidilerek 2 adet kültür rotası oluşturulmuştur.

Şekil 3' te verilen Rota 1; Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesinden başlayıp Hükümet Konağında biten bir güzergâhtır. Geleneksel mahalle dokusundan başlayarak, kentin simgesi olan Kastamonu Kalesine sonrasında Nasrullah Meydanının da içinde bulunduğu tarihi ticaret merkezinden, kent meydanına uzanan 2.6 km uzunluğunda bir bağlantı sağlanmıştır. Güzergâh üzerinde, tarihi Nasrullah Köprüsü, geleneksel sofrta örtüsü, el örgüsü hasır sepet gibi yöresel ürünlerin satış birimlerinin olduğu, taş baskı ve Kastamonu çekme helva yapımının izlendiği Yakupağa Külliyesi ve yöresel lezzetlerin bulunduğu Münire Sultan Medresesi bulunmaktadır. Sivil mimari örnekleri bakımından yakın dönem mimari yapıları olan Hükümet Konağı ve çevresinde bulunan günümüzde Ziraat Bankası, PTT ve Askerlik Şubesi olarak kullanılan yapılar bulunmaktadır. İnanç turizmi ile ön plana çıkan, Atabey Gazi Camii, Yılanlı Camii, Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi de rotaya dâhil edilmiştir. Kentin tarihi-turistik ve kültürel odak noktalarını birleştiren Rota 1 ziyaretçilerine bütüncül olarak Kastamonu kültürünü yansıtan bir gezi imkânı sağlamaktadır.

Şekil 3. Çalışma kapsamında önerilen Kültür Rotası 1

Şekil 4' te verilen Rota 2 ise; 1925 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından Şapka İnkılabı'nın gerçekleştirildiği kentte 2008 yılında açılmış, Vedat Tek Kültür ve Sanat Merkezi' nde bulunan, Şapka Müzesi' nden başlayıp, M.Ö. 7. yüzyılda Frig kültürü etkisi altında açık hava kutsal tapınma alanı olarak yapılmış ve üçü anıtsal olmak üzere toplamda 8 adet kaya mezarının bulunduğu Kaya Mezarları'nı görme imkanı sunan ve Kastamonu Kalesi'nde bitmektedir. Müzeler, el sanatlarının sergi ve satışının gerçekleştiği sokaklar ve sivil mimari örnekleri arasında da bir bağlantı sağlayan rota 2.7 km uzunluğundadır. Bu güzergah kentin güney yönünden giriş yapan ziyaretçilere, Şapka Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesini ve kentin kültürel değerlerini görmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda, rotanın bitiş noktası olan Kastamonu Kalesi'nden kentin doğal yapısı ve yerleşimi konusunda panoramik görüntü imkanı sunmaktadır. Özellikle tarihi ve kültürel açıdan önemli olan değerlerin yoğunlukta olduğu alanlarda önerilen her iki kültür rotasının da, geçmişten günümüze gelen değerlerimizin korunması ve tanıtılmasında önemli derecede katkı sağlayacağı, aynı zamanda, kültürel miras değerlerine ilişkin farkındalık düzeyinin de artacağı düşünülmektedir.

Şekil 4. Çalışma kapsamında önerilen Kültür Rotası 2

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kültürel faaliyetlere katılım, tarihi-kültürel miras alanlarına ziyaret ve yörede yaşayanlar ile sosyal ilişkilerin güçlenmesini içermektedir. Günümüzde kültür odaklı ziyaretçi potansiyeli giderek artmaktadır. Hem ekonomik hem de koruma değerlerine sahip kültür turizminin bölgesel ve yerel ekonomiye katkısı tartışılmazdır. Bu katkıların artışının ve devamının sağlanması, alan ziyaretçilerinin beklenti ve memnuniyetlerinin pozitif yönde olmasıyla orantılıdır. Kültür turizminin temel amacı, ziyaretçilerin tek bir noktaya bağlı

kalmadan zamanlarının yeteceği ölçüde zaman-mekân ölçeğinin de oldukça önemli olduğu kapsamlı bir şekilde gezebilecekleri sistem oluşturmaktadır. Kent merkezlerinde bu sistemi sağlamak amacıyla kültür rotaları önerilmektedir. Topluma ait olan yöresel değerlerinin korunmasında, kültürel odaklı somut ve somut olmaya miras önemli bir role sahiptir. Bu miras değerlerinin bizden sonraki kuşaklara aktarılması, öncelikle tarihi-kültürel çevrenin korunması, geliştirilmesi ve kültürel varlıklara gerekli önemin verilmesi gerekmektedir. Anıtsal yapıların veya geleneksel mimariyi oluşturan yapı veya alanlarda restorasyon çalışmaları yapılarak, turizm amacıyla kullanılması ve bunun için özendirici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çalışmada, Kastamonu ili kent merkezinde yer alan kültürel cazibe merkezleri belirlenmiş ve bu alanların önemlerinin artırılması için alternatif kültür rotaları önerilmiştir.

Kavramsal çerçeve başlığı içerisinde ele alınan çalışmalardan, Alkan (2018) tarafından yapılmış olan çalışmada, Kurtalan Ekspresi kültür rotası güzergâhında yer alan birçok alanın turizm açısından oldukça ilgi çekici oldukları ve doğru bir politikayla bu alanların turizm merkezi olabileceği anlaşılmıştır. Baştemur (2010) un yaptığı çalışmada, Likya Yolu'nu Avrupa Kültür Rotası programına dâhil etmenin önerilerden en belirgin olması önemli bir sonuç olmuştur. Küçük ölçekte yapılan, Gök ve Kayserili (2013), Nemutlu (2018), Eriçok (2019) çalışmalarında, turizmin gelişebilmesi için turistik açıdan önemli olan alanların ilk olarak erişilebilir olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Hazırlanan bu çalışma ise daha çok kent merkezi ve sit alanına yöneliktir. Ancak amaç yukarıda verilmiş olan çalışmalar ile benzer olmakta, tanıtımı ve alanı daha popüler hale gelmesini sağlamaya yöneliktir.

Kültür rotası konusunda yapılmış olan çalışmalar ve Kastamonu Kent Merkezi' nde yapılan bu çalışma ile benzer amaçlara sahiptir. Çalışma, turizme kaynak oluşturabilecek değerlerin belirlenerek, birbirleriyle ilişkili olarak ulaşım koridoru belirlemek amacını gütmektedir. Kastamonu kentinde yapılmış olan çalışmada, kültür turizmi için önemli olan alanların/yapıların erişilebilirlik açısından yetersiz oldukları görülmüştür. Tarihi konaklar, medreseler, camiler, hanlar ve hamamlar açısından oldukça zengin bir mimari dokuya sahip Kastamonu, geleneksel kültürel cazibe merkezlerine sahip olmasından dolayı ziyaretçilerin yoğun olarak tercih ettiği bir kentimizdir. Kentte insanların serbest zamanlarını geçirebilecekleri ve ticaretin yoğunlaştığı tarihi kent merkezi, anıtsal yapıların bulunduğu Nasrullah ve Cumhuriyet Meydan'ları, Kastamonu kenti için tarihsel süreçte ve günümüzde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak taşıt trafiğinin yoğun olması, yayalaştırılmış alanın olmaması sorun teşkil etmektedir. Çalışmada tespit edilen durumlar:

Tarihi kent merkezi, kentin en yüksek noktasında bulunan, kentin tarihi ve modern dokusunun gözlemlenebileceği seyir alanı ve kentin tarihi-kültürel mirasının korunmasını, ziyaretçilere aktarımını sağlayan sosyo-kültürel odak noktası olarak değerlendirilmiştir.

- Kentte, bu alanların korunması, gelecek nesillere aktarılması için, önerilen kültür rotaları dikkate alınarak alanlara ulaşımın kolaylaştırılmasının gerektiği görülmüştür.
- Turizmin kentin ekonomisine katkısını artırmak için, yöresel ürünlerin ve geleneksel el sanatlarının sergilendiği mekânların/alanların bu rotalar üzerinde artırılması gerekmektedir.
- Kastamonu Kalesi'ne çıkışın topografik açıdan zor bir parkur olması, güzergah üzerinde dinlenme mekanlarının bulunmaması görülmüştür.
- Birçok tescilli yapı işlevsel olmadığı için ziyaretçilere hizmet verememekte, kent katma değer sağlayamamaktadır.
- Kentin mimarisini yansıtan ve işlevsiz olan sivil mimari örneklerinin konaklama veya restoran birimleri olarak turizme kazandırılması gerekmektedir.
- Ziyaretçilerin mekânlarda daha fazla vakit geçirilmesi sağlanmalıdır, rotalar üzerinde bilgilendirme ve yönlendirme levhaları artırılmalıdır, kentsel donatılar gözden geçirilmeli ve eksiklikler giderilmelidir.

Kent merkezinde önerilen kültür rotalarının tarihi ve kültürel alanların önemini artırarak, kentte turizme bağlı yerel ekonomiye katkıların artacağı düşünülmektedir. Ayrıca, tarihi ve kültürel miras değerlerinin yoğun olduğu kent merkezinde önerilen kültür rotalarının, geçmişten günümüze gelen değerlerimizin korunması ve tanıtılmasına büyük oranda katkı sağlayacağı ve kültürel miras değerlerine ilişkin farkındalık düzeyini de artıracığı düşünülmektedir.

Çalışma, tarihi açıdan önemli olan çevrenin korunmasına ve turizmin canlandırılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Tarihi kent merkezine gelen ziyaretçilere rehber olabilecek bu rotalar, insanların zihinlerindeki kalıcılığını artıracak, kentin net bir şekilde okunabilirliğini sağlayacak ve böylece kent kimliğini ön plana çıkaracaktır. Çalışmada önerilen rotalar üzerinde meydan, konaklama, el-sanatları ve yöresel ürünler satış birimleri gibi ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanabileceği mekânlara ilave olarak hizmet altyapısının, özellikle kentin önemli imgesi olan konaklara ilişkin potansiyellerin katma değeri olan işlevsel özellikler katılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmadan bundan sonra yapılacak daha detay kültür rotası planlama çalışmalarına altlık olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

Akkuş, O ve Güneş, G. (2016). Mersin-Aydıncık İlçesi ve Çevresinin Kültür Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 73-98.

Akdoğan, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 125-136.

Alkan, A. (2018). Alternatif Bir Turizm Rotası: Kurtalan Ekspresi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 1016-1038.

Bachleitner, R. and Zins, A. (1999). Cultural Tourism in Rural Communities: The Residents' Perspective. *Journal of Business Research* 44, 199-209.

Bahar, E. Ve Dinçer, F (2019). Ziyaretçi Sayılarının Analizi ile İstanbul'un Turizm Pazarlarının Değerlendirilmesi. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 1(8), 20-41.

Baştemur, C. (2010). *Likya Yolu ve Çevresinin Turizm ve Rekreasyonel Potansiyelinin Araştırılması*. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Nevşehir, s.597.

Cojocariu, S. (2015). The Development Of Cultural Routes: A Valuable Asset For Romania. *Procedia Economics and Finance* 32, 959 – 967.

ÇEKÜL Vakfı (2015). Kültür Rotaları Planlama Rehberi, Tarihi Kentler Birliği Yayınları, *Kılavuz Kitapçıklar Dizisi: 3*, 12-28, Tarihi Kentler Birliği, İstanbul

Eriçok, A. (2019). Van Gölü Havzası'nda Kültür Rotası Önerisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı,45, 173-199.

Eryurt, H. ve Clow, K. (2016). *Kültür Rotaları Rehberi* (Çev. B. Aknam). İstanbul: Sena Ofset Ambalaj Matbaacılık.

Gök, Y. ve Kayserili, A. (2013). Geleneksel Erzurum Evlerinin Kültürel Coğrafya Perspektifinden İncelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı, 30, 175-216.

Hacıoğlu, T. ve Yetim, A. (2019). Sorumlu Turizm Algısının Turist Davranışlarına Etkileri: Fethiye Destinasyonuna Yönelik Bir Araştırma. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(8), 42-69.

Halaç, H ve Benzer, M . (2019). Küçük Yerleşim Yerlerinin Turizme Açılmasında Kültürel Mirasın Rota İle Kurgulanması. *Geomatik*, 4 (1), 23-29.

Karataş, E., (2011). *The Role of Cultural Route Planning in Cultural Heritage Conservation: The Case of Central Lycia*. ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Khalilova, K. (2008). *Kültür Turizmi Bakımından Azerbaycan Şirvan Bölgesinin Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.20-32.

McKercher, B., Ho, P. S. Y., Du Cros, H. ve So-Ming, C. B. (2002). Activities- Based Segmentation of the Cultural Tourism Market. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 12(1):23-46.

Nemutlu, F. (2018). Turizm ve Rekreasyon Rotası Belirlenmesi: Çanakkale Örneği. *Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi*, 2(2), 290-298.

Özdamar, M. (2011). *Şanlıurfa'da Kültür Turizmi: Şanlıurfa'ya Kültür Turizmi Kapsamında Seyahat Acentaları İle Gelen Yerli Turistlerin Profilini ve Anlık Satın Alma Davranışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.30-36.

Öztürk, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreasyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi A(2)*, 138-148.

Öztürk, S., Özdemir, Z. (2013). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi: Kastamonu Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 109-116.

Öztürk,S., Bozdoğan, E. (2013). Determination of the perceived quality of urban life in new and traditional housing textures, *Fresenius Environmental Bulletin*, 23(10), 2415-2421.

Sağlam, D. (2019). *Trabzon İlinde Kültür Turizmi Ve Turizm Planlamasına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s.27-29.

UNESCO (2016). World Heritage Sites, whc.unesco.org/en/statesparties/tr, (Erişim Tarihi: 29.01.2020)

Uslu, A. vd. (2006). Turizmin Kültürel Miras zerine Etkileri: Beypazarı/Ankara rneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 305-314.

Uygur, S. M. ve Baykan, E. (2007) Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar zerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı, 2, 30-49.

skdar, Ő. (2012). *Eskişehir'in Kültür Turizmi Potansiyeli ve Yerli Turistlerin Buna İlişkin Algıları zerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s.1-12.

TURİZMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ İLE MUTLULUK ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Seda ÖZDEMİR AKGÜL¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, turizmde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadınların güçlendirilmesini etkileyen faktörlerin ve mutluluk endeksi sıralaması ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada turizmde cinsiyet eşitliği ve mutluluk endeksiyle ilgili raporlar incelenmiştir. Bu raporlar arasında: WEF (2020) Küresel cinsiyet farkı endeksi raporu; UNWTO (2019) Turizmdeki kadınlar üzerine dünya raporu; Dünya mutluluk endeksi raporu (2020); ILO (2019) Uluslararası çalışma örgütü raporu yer almaktadır. Araştırma verileri nitel araştırma tekniklerinde kullanılan doküman incelenmesiyle elde edilmiştir. 2019-2020 yılları arasında yayınlanan, çalışmaya uygun her bir rapor ayrıntılı bir şekilde araştırmacı tarafından incelenerek benzer sıralamada değerlendirilen ülkelerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkartılmıştır. Yazılı ve görsel dokümanların derinlemesine incelemesini yapan bu teknik ile raporlardan veriler elde edilmiş ve yorumlanmıştır. Doküman incelemesi sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliğini etkileyen faktörler arasında kadınların yönetici ve işletme sahibi pozisyonunda yer alamaması, karar verici pozisyonlarda yer alamaması ve ücret eşitsizliği bulunmaktadır. Sonuç olarak turizmde kadın istihdamının, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasının ve toplumun mutluluğunun birbirlerini besleyen ve birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı olan konular olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler; kadın, cinsiyet eşitsizliği, güçlendirilme, mutluluk

JEL Kodları: J16, Z32

Geliş Submitted 26.05.2020

Kabul Accepted 11.06.2020

¹ Arş. Gör. Dr. Seda ÖZDEMİR AKGÜL, Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, sedaozdemir8@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4482-4119

THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER EQUALITY AND WOMEN'S EMPOWERMENT IN TOURISM AND HAPPINESS INDEX

ABSTRACT

The purpose of this study is to reveal the factors affecting gender inequality and women's empowerment in tourism and the relationship between happiness index ranking and gender equality. In this study, reports on gender equality and happiness index are examined. These reports include: WEF (2020) Global gender gap report; UNWTO (2019) Global report on women in tourism; World happiness report (2020); ILO (2019) International Labor Organization report is included. Research data was obtained by examining the document used in qualitative research techniques. Each report suitable for the study published between 2019-2020 is examined by the researcher in detail and the similarities and differences of the countries evaluated in a similar order are revealed. With this technique, which makes an in-depth analysis of written and visual documents, data is obtained from the reports and interpreted. The factors that affect gender equality as a result of document review include the inability of women to be in the position of manager and business owner, to be in decision-making positions, and to income inequality. As a result, it is revealed that women's employment in tourism, reduction of gender inequality and the happiness of the community are interrelated and closely linked.

Key Words; women, gender inequality, empowerment, happiness

JEL Codes: J16, Z32

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin 17 maddelik gündemi, küresel barışı ve uyumu teşvik etmek için hayati bir faktördür. Cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi için oluşturulan Hedef-5, erkek ve kız çocuklarına eğitim ve iş bulma konusunda eşit fırsat sağlayarak ülkelerin dönüşümü için oldukça önemlidir (United Nations, 2016).

Güçlendirilmek için sadece eşit yeteneklere (eğitim ve sağlık gibi), kaynaklara ve fırsatlara (arazi ve istihdam gibi), eşit erişime sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda bu hakları, yetenekleri, kaynakları kullanma imkânına sahip olmak gerekir. Turizm, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin merkezinde, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların güçlendirilmesi ve kimsenin geride bırakılmaması gibi taahhütlerin yerine getirilmesi önemli bir rol oynamaktadır (UNWTO, 2019).

Cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olması, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişimde eşit fırsatlardan yararlanması ve bu süreçte eşit koşullara sahip olmaları anlamına gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bu nedenle toplum içerisindeki kadın ve erkeklerin benzerlikleri, farklılıkları ve oynadıkları roller bakımından eşit değerlere sahip olmasıdır.

Yerli ve yabancı literatür incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliğini inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Turizmde cinsiyet eşitsizliği ile ilgili yapılan çalışmalar; politika oluşturma ve projeler (Ferguson, 2011; Ferguson ve Alarcon, 2015); iyi çalışma koşulları (Moreno ve Canada, 2018; Skalpe, 2007); turizm paydaşlarıyla yoksulluğun azaltılması konusunda yüzleşmek (Vargas ve Aguilar, 2004; Tucker ve Boonabaana, 2012; Costa vd., 2012); sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde cinsiyet eşitliği (Asokan, 2013; Ferguson, 2018; Alarcón ve Cole, 2019; Alrwajfah, Almeida-García ve Cortés-Macías, 2020); turizmde cinsiyetler arası iş bölümü (Ireland, 1993), kadınların turizmde iş alanları (Antara vd., 2019); kadınların turizm alanında kararlara katılımı (Male ve Costa, 2014), kadınların güçlendirilme algıları (Movono ve Dahles, 2017; Aghazamani¹¹¹¹vd., 2020); turizmde cinsiyet eşitliği (Costa vd., 2017; Janta ve Christou, 2019); kadınların sezonluk ve güvencesiz, vasıfsız ve düşük ücretlerle çalışması (Santos ve Varejão, 2007; Cave ve Kilic, 2010; Santero- Sanchez vd., 2015; Segovia-Perez vd., 2019; Hutchings vd., 2020) şeklinde sıralanabilir. Görüldüğü üzere çok sayıda toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili farklı konularda çalışmalar bulunmasına rağmen, mutluluk endeksi ile kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda bu çalışma literatürdeki boşluğu dolduracak öncü bir çalışma niteliği kazanması ve diğer araştırmacılara rehberlik edecek bir kaynak oluşturması açısından önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, turizmde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadınların güçlendirilmesini etkileyen faktörlerin ve mutluluk endeksi sıralaması ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişime katkıda bulunmak ve bunlardan yararlanmak için eşit koşullara sahip oldukları anlamına gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bu nedenle toplumun kadın ve erkeklerin

benzerlikleri, farklılıkları ve oynadıkları roller bakımından eşit değeridir (Baum, 2013). Başka bir tanıma göre kadın ve erkeğin aynı, eşit olarak görülmesinin yanı sıra yapılan katkıların eşit olarak değerlendirilmesidir (Walby 2005). Demirel (2007) cinsiyet eşitliğini, hukukun üstünlüğüne dayalı olarak kadınlara ve erkeklere eşit muamele olarak tanımlamaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi tarafından yapılan tanımda ise kadınlar ve erkekler arasında hak, sorumluluk ve fırsatlarda eşitlik anlamına gelmektedir (United Nations, 2008).

Mutluluk ise bir bireyin yaşamının genel kalitesini olumlu bir şekilde yargılama derecesi olarak düşünülmektedir (Veenhoven, 1990). Mutluluk bireyin yaşamla ilgili doyumları, olumlu duygu ve düşüncelerinin toplamıdır (Myers ve Diener, 1995). Mutluluk endeksi ise bireylerin yaşam kalitesi, refah düzeylerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu ve nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaktadır (World Happiness Report, 2020).

Kadınlar turizm işletmelerine ve toplumsal kalkınma girişimlerinin uygulanmasına önemli miktarda emek ile katkıda bulunurken, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri hala devam etmektedir (Male ve Costa, 2014). Aynı zamanda zayıf çalışma koşulları, fırsat eşitsizliği, şiddet, sömürü, stres ve cinsel taciz yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu en savunmasız işlerde çalışma eğilimindedir (UNWTO, 2010). Ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerdeki cinsiyet sorunları, kadınların ekonomik, politik ve sosyal anlamda daha fazla katkıda bulunma kapasitelerini kullanamamalarına sebep olmaktadır (Baum, 2013).

Turizmin toplumsal cinsiyetçi karmaşıklıklarını ve içerdikleri güç ilişkilerini anlamadıkça, turizm süreçlerinden ortaya çıkan yeni güç ilişkilerinin inşa edilmesi mümkün olmamaktadır (Kinnaird ve Hall, 1996: 100). Teglend (2008), güçlendirme tanımında özgürlük, sağlık veya bilgi bakımından yüksek yaşam kalitesini ele almıştır. Turizm işletmeleri ihtiyaç duyduğu emeğin türü ve bu emeğin ne şekilde gerçekleştirileceğinden yola çıkarak cinsiyete göre büyük ölçüde gruplanmış olsa da, ancak belirli bir seviyeye kadar ekonomik ve kişisel güçlendirmeye katkıda bulunduğu söylenebilir (Ferguson, 2011: 240).

Artan işletme büyüklüğü ile birlikte kadın CEO'lar küçük işletmelerde % 26, orta ölçekli işletmelerde % 20, büyük işletmelerde ise sadece % 16 civarında yer almaktadır. Birçok yönetici cinsiyete göre ayrılır ve kadınlar daha çok insan kaynakları, finans ve işletme gibi destek birimlerinde yöneticilik yaparken, erkekler araştırma ve geliştirme, operasyonlar ve

kar-zarar gibi daha stratejik olduğu düşünölen işlevlerde yönetici pozisyonunda çalışmaktadır (ILO, 2019).

UN (United Nations) Women, 2018'e göre kadınları güçlendirme ilkeleri; cinsiyet eşitliği için üst düzey pozisyonlarda yer alabilmek, tüm kadın ve erkeklere işyerinde adil davranılarak insan haklarına ve ayrımcılık yapmamaya saygı göstermek ve desteklemek, tüm kadın ve erkek işçilerin sağlık, güvenlik ve refahını sağlamak, kadınlar için eğitim, öğretim ve mesleki gelişimi teşvik etmek, kadınları güçlendiren kurumsal gelişim, tedarik zinciri ve pazarlama faaliyetlerini uygulamak, toplumsal girişimler yoluyla eşitliği teşvik etmek ve savunmak, cinsiyet eşitliğini ölçmek ve bunu raporlama sürecinde bulunmaktır. Rickard (2019)'a göre kadınları güçlendirme alanları; ekonomik bağımsızlık, güven, karar verme, liderlik, zaman yönetimi, liderlik, seyahat özgürlüğü, sağlık başlıkları altında toplanmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde ağırlama endüstrisinde kadınlar dezavantajlı görölmektedir. Kadınların toplumdaki ve sektördeki yeri karşılaşılan engellerin ortadan kaldırılması ile mümkündür (Dinçer vd., 2016). Bu bölümde, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Çiçek vd. (2017) yaptıkları çalışmada, kadınların sektöre girişleri ve gelişimi ile Türk turizmi tarihinde ne tür kazanımlar elde ettiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Kadınların çoğu, kat hizmetlerinde çalışan personel, halkla ilişkiler ve yiyecek-içecek servis gibi turizm departmanlarında çalışan ve iş gücüne katılmayan yerel halktan oluşmaktadır. Benzer şekilde Elmas (2007) ile Cömert (2014) çalışmalarında turizm işletmelerinde bazı işlerin kadın ya da erkek işi şeklinde ayırt edildiğini öne sürmektedirler. Çiçek vd. (2017) bulgularından elde edilen sonuçların Burrell vd., 1997; Santos ve Varejão 2007; Cave ve Kilic 2010 tarafından yapılan çalışmalarda da benzerlik görölmektedir. Bu bulgulara göre, kadınların ağırlama endüstrisinde çok sayıda yer almasına rağmen genellikle çalışma hayatında arka planda kaldığı, üst düzey pozisyonlarda tercih edilmediği, aynı pozisyonlarda erkek meslektaşlarından daha az maaş aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum göz önüne alındığında benzer şekilde Iverson (2000)'nin yapmış olduğu çalışmada da kadınların ağırlama endüstrisinde ücret beklentileri erkeklere göre düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hutchings vd. (2020)'nin yaptıkları çalışma, turizm sektöründe kadınların istihdamı ile ilgili 21 APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) üyesinin turizm endüstrisinde işverenlerin,

çalışanların, hükümet yetkililerinin, hükümet dışı organizasyon temsilcilerinin ve akademisyenlerin görüşlerini temsil eden 363 anketi analiz etmektedir. Sonuçlar, kadınların ekonomiler arasında ayrımının sürdüğünü ortaya koymakta, aynı zamanda kadınların istihdamını ve turizm istihdamında ilerlemeyi etkileyen ulusal kültürel engelleri ve kesişme noktalarını da ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla (Sanchez vd. 2015; Segovia-Perez vd. 2019) benzerlik göstermektedir.

Ücret eşitsizlikleri, vasıfsız işlerde çalışma dışında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğilim konusunda Alrwajfah vd. (2020) yapmış olduğu çalışmada Ürdün'ün Petra bölgesinde bulunan turizm sektöründe yer alan kırsal ve kentsel alanlardaki kadın sakinler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, dini ve geleneksel kısıtlamaların önündeki engelleri, karar vermede rolü olan kadınlara yönelik siyasi engelleri, kadınların hanehalkı rollerini ve cinsiyet özelliklerini ilişkilendirmişlerdir. Sonuçlar, kadınların turizmin ekonomik etkileri hakkında olumlu görüşe sahip olmadıklarını ve turizm sektöründeki istihdamlarının önünde bazı engeller bulunduğunu göstermektedir. Li ve Leung, (2001) yılında yapılan çalışmada da benzer şekilde kadınları önündeki engellerin kültürel ve toplumsal normlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alsawafi (2016) ise yine Arap ülkelerinden biri olan Umman şehrinde kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili yapılan çalışmasında, bir kolejdeki öğrencilerin kadınların turizm sektöründeki güçlenmesine ve kadınların karşılaşabileceği zorluklara ilişkin algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, kız öğrencilerin Umman kadınlarının bulunduğu muhafazakar toplum içerisinde gelenek ve göreneklerine uygun biçimde turizm sektöründe çalışabilmelerine ilişkin algılarının erkek meslektaşlarından daha olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda kadınların hangi konularda güçlendirilmesine yönelik yaklaşımlarda Vujko vd. (2019) tarafından yardım grupları veya derneklerin kurulması olduğu düşünülmektedir. Bu grupların üyeleri, yaşamlarını ve ailelerinin yaşamlarını kökten değiştirmek ve toplulukları üzerinde bir etki yaratmak için kaynaklarını bir araya getirmeyi tercih etmiş ve bu şekilde, dernekler kadınları hem ekonomik hem de sosyal açıdan güçlendirmeye çalışmıştır.

İranlı kadınların genel güçlendirme algısını ortaya çıkarmayı amaçlayan Aghazamani vd. (2020) tarafından ise kadınların sosyo-kültürel güçlendirme yönlerini, kadınların kendilerini güçlenmiş olarak algıladıkları dereceyi ve kadınların güçlenme algısını etkileyen faktörler üzerine araştırma yapılmıştır. Bu çalışmadaki kadınların birçoğu cinsiyetçi rollere katkıda

bulunmanın (örneğin ev işi yapma ve kocasını “hanehalkı reisi” olarak destekleme) bir güçlendirme işareti olduğuna inanıyordu. Movono ve Dahles (2017)’nin çalışmasında da benzer sonuçlar görülmektedir. Bir başka çalışmada Nassani vd. (2019) uluslararası turizm göstergeleri, kadınların güçlendirilmesi ve finansal araçlar arasındaki uzun vadeli ve nedensel ilişkiyi 1990-2015 dönemi için seçilmiş 24 Avrupa ülkesinden üzerinden incelemiştir. Sonuçlar, finansal araçların uluslararası turizm yoluyla kadınları güçlendirmek için bir katalizör görevi gördüğünü göstermektedir.

Başka bir çalışmada kadınların turizmde zirveye nasıl ulaştıklarına dair bakış açılarını analiz eden Carvalvo vd. (2018) Portekizli otellerde ve seyahat işletmelerinde yirmi dört kadın üst düzey yöneticiyle, çeşitli işletme büyüklüklerindeki girişimciler de dahil olmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşülen kişilerin, bazen birden fazlasını içeren üç ana kariyer yolunu takip ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu yollar ise doğrusal kariyer, şirketler arasında iş rotasyonu ve girişimciliktir. Kadınların kariyerlerini doğasında var olan özelliklerinin ve içsel tatmin sağlayan alanlarda ele alma arzusunun bir sonucu olarak gördükleri sonucuna varılmıştır. Carvalho vd. bir yıl sonra yaptıkları (2019) çalışmalarında üç araştırma amacı belirlenmiştir: İlk olarak, kadın yöneticilerde cinsiyet ayrımcılığını ve üst yönetimdeki deneyimlerini ortaya koymak; ikincisi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin doğasını anlamak ve üçüncüsü, Acker’in cinsiyet süreçleri çerçevesini genişletmektir. Yine bir önceki çalışmasına benzer şekilde otellerde ve seyahat işletmelerinde yirmi dört kadın üst düzey yönetici ile görüşülmüştür. Bu kadınların çalıştığı örgütlerde cinsiyet süreçlerinin analizi gizli ayrımcılığın açık ayrımcılığa göre daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, turizmde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadınların güçlendirilmesini etkileyen faktörlerin ve mutluluk endeksi sıralaması ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel yöntemden yararlanılmıştır ve veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi hem bir analiz biçim hem de veri toplama yöntemi olarak görülmektedir (O’leary, 2004). Doküman incelemesinde amaç çalışma konusu hakkında bilgi içeren basılı ve elektronik kaynakların analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Bowen, 2009). Yazılı doküman ve belgelerin analizi gerek gözlem ve görüşme ile gerçekleştirilen bilgileri desteklemek amacıyla gerekse kendi başına kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Coffey ve Atkinson, 1996). Yazılı ve görsel dokümanların derinlemesine incelemesini yapan bu teknik ile raporlardan

veriler elde edilmiş ve çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir (Ary, Razevieh ve Sorensen, 2006). Doküman incelemesinde cinsiyet eşitliği ve mutluluk endeksiyle ilgili hazırlanmış son yıllarda yayınlanan araştırmaya uygun raporların seçilmesi, gerekli bilgilerin toplanması, tabloların oluşturulması, analiz edilmesi ve yorumlanması aşamaları gerçekleştirilmiştir.

Doküman inceleme yöntemi ile seçilen 2019-2020 yılları arasında yayınlanan her bir rapor ayrıntılı bir şekilde yazar tarafından incelenerek benzer sıralamada değerlendirilen ülkelerin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkartılmıştır. Bu çalışmada bu raporların tercih edilmesinin nedeni uluslararası geçerliliği olan en yaygın ve en geniş kapsamlı raporlar olmasıdır. Bu raporlar arasında: WEF (2020) Küresel cinsiyet farkı endeksi raporu; UNWTO (2019) Turizmdeki kadınlar üzerine dünya raporu; Dünya mutluluk endeksi raporu (2020); ILO (2019) Uluslararası çalışma örgütü raporu yer almaktadır. İlgili raporlarda konu alanlarına göre benzerlikler gruplandırılarak tablolar halinde bilgilerin dağılımı sunulmuştur. Araştırma kapsamında raporlar ayrıntılı olarak okunarak belirlenen ölçütler doğrultusunda kodlama işlemi yapılmıştır. Oluşturulan kodlama listeleri geçerliliği sağlamak amacıyla turizm alanında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi konusunda çalışmaları olan iki uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar doğrultusunda verilerin üzerinde gerekli düzeltmeler yapılması, yorumlanması ve değerlendirilmesi aşamaları gerçekleştirilmiştir. Kodlama süreci tamamlandıktan sonra verilerden elde edilen çalışma analizleri yorumlanarak bulgular oluşturulmuştur. Her bir rapor ayrıntılı bir şekilde incelenip veriler elde edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Bulguları daha iyi anlamak için bu karşılaştırmalara tablolar halinde bulgular kısmında yer verilmiştir.

BULGULAR

Araştırma amacı doğrultusunda gerçekleştirilen doküman analizleri sonucunda, çalışmayla ilgili bulgulara ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir. UNWTO (2019)'a göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve turizm alanından mevcut literatür ve uygulamalara dayanarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadınların turizmde güçlendirilmesinin nasıl olacağını göstermek için 5 tematik hedef oluşturulmuştur. Bu hedefler: İş, girişimcilik, eğitim ve gelişim, liderlik politikaları ve karar verme süreci, toplum şeklinde sıralanmaktadır.

Uygulama aşamasında kadınların güçlendirilmesinde turizm alanındaki raporlar dikkate alındığında en büyük açıklık ve gelişime en müsait alan kadınların üst düzey ve yönetici pozisyonunda yer almasıdır. Bu gerekliliği Güney Afrika 2013-2014 yılları arasında yaptığı

çalışmalar sonucunda tespit ederek turizm alanında kadınların neden yönetici pozisyonunda yer almadığını araştırmıştır. Bunun sonucunda Güney Afrika Üniversitesi ile ortaklaşa Turizmde Kadınlar için Yönetici Geliştirme Programı geliştirilmiştir. Buradan ilk mezun olan 20 kadından 6'sı yönetici pozisyonunda yer almıştır. Buna benzer şekilde İngiltere'de Fabulous Tourism Academy adı altında turizm alanında kadınların yönetici ve girişimci olmaları için bir program geliştirilmiştir. Online hizmet sağlayan bu program 8 aylık periyot içerisinde tüm dünyaya hizmet verecek şekilde ücretli bir eğitim programıdır (Smith, 2018; UNWTO, 2019).

UNWTO (2019) raporuna göre yapılan farklı bir uygulamada ise, 2013 yılından 2018 yılına kadar Hilton Worldwide'in verilerini karşılaştıran şirket, kadınların yönetim kurulunda temsil edilmesinde önemli ölçüde iyileşme sağlamıştır. Sayıları 2013'te 2 kadından 2018'de 5 kadına yükselmiştir. Bu gelişmenin sebebi 2014 yılında Hilton CEO'su tarafından, kadınlar için eşit fırsatları teşvik etmek amacıyla Kadının güçlenmesi politikası oluşturulmasıdır: Bu politikalar liderlik, iş ortağı olarak kadınlar ve eğitim, öğretim ve mesleki gelişim yoluyla kadın ve kız çocuklarına yatırım yapan topluluk ortaklıkları oluşturmaktır.

ILO (2019) verilerine göre Türkiye'de yönetici ve işletme sahibi pozisyonunda yer alan kadınların oranı yüzde 15'in altında kalmaktadır. Rapora göre kadınların "yönetim" pozisyonunda yer alma olasılığı çeşitli faktörlerden etkilenebilir: Firma tipi (Çok uluslu işletmeler yerine ulusal kuruluşlar); kadın işgücünün oranı (Ortalama olarak, kadın çalışanların oranı ne kadar büyük olursa, kadınların yönetimde olma olasılığı o kadar yüksek olur)'dır.

Konaklama sektöründe çalışanların %70'i kadın olmasına rağmen yönetici pozisyonlarında %40, genel yönetici pozisyonunda %20, en üst düzey yönetici pozisyonlarında %8'den az görülmektedir. Yani kadınların Turizmde karar verici pozisyonlardan uzakta olduğu görülmektedir (UNWTO, 2019).

Cinsiyetler arası ücret farkı eşitsizliğinde ILO (2019) verilerine göre, yönetim kademelerindeki cinsiyetler arası ücret farkının küresel olarak yüzde 0 ila 60 arasında olduğunu göstermektedir. Ancak, bölgeler arasında farklılıklar vardır. Amerika, Avrupa ve Orta Asya'da, ülkeler içerisinde yönetici pozisyonlarında diğer çalışma alanlarına göre daha fazla cinsiyet farkı vardır. Asya, Pasifik ve Afrika'da ise yönetici pozisyonlarında cinsiyet farkı daha düşüktür. Bölgelere göre dağılımda Türkiye'de çalışan kadınların yönetimdeki payı

%20'nin altında ve kadın yöneticiler ile kadın işverenler arasındaki payların karşılaştırılmasında %15'in altında yer almaktadır. Bölgelere göre Türkiye için yöneticiler ve toplam çalışanlar arasında cinsiyet farkı %10'un altındadır. Türkiye'de kadınların üst düzey yönetici pozisyonunda işletmelerdeki payı %10'un altında, kadınların istihdamdaki payı %25, toplam yönetimdeki payı %13 ve orta ve üst yönetimdeki payı %12'nin altındadır.

UNWTO, 2019 turizmdeki kadınlar üzerine hazırlanan dünya raporunda, kadınlar erkeklere göre %14.7 oranında daha az kazanmakta bu rakam tüm ekonomi çerçevesi içinde düşünüldüğünde kadınlar erkeklere göre %16.8 daha az kazanmaktadır. Dünyadaki turizm bakanlarının sadece %23'ü kadın iken kadınların bakanlıklar arasındaki dağılımı ise yalnızca %20,7'dir. Turizm alanında kadın çalışan oranı %54 iken tüm ekonomik faaliyetler çerçevesinde bakıldığında bu oran %39'dur. Türkiye'deki ekonomide konaklama ve yiyecek içecek hizmetlerinde çalışan kadınların oranı %14.83'tür. Avrupa kıtasında kadın çalışan sayısında en az orana sahip olan ülkelerden biri Türkiye'dir.

Kadınlar turizm sektöründeki karar vericilerin yaklaşık dörtte birini temsil etmektedir; kariyer merdiveni yukarı çıktıkça, kadın sayısının azaldığı görülmektedir. Sektör çok sayıda kadın mezunu cezbetmekle birlikte, onları korumak ve kariyerlerinin üst düzey liderlik, politika oluşturma ve karar verme rollerinde ilerlemesini sağlamak için yeterli değildir.

UNWTO (2019) ve ILO (2019) Raporlarında Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Benzerlikler

- Kadınların yönetici ve işletme sahibi pozisyonunda yer almaması
- Karar verici pozisyonlarda yer almaması
- Ücret eşitsizliği

Dijital platformlarda ve bilgi işlem, teknoloji alanlarında kadınların çalışma oranı (bilişim teknolojilerinde kadınların çalışma oranı %25, teknoloji start up alanında %5, yazılım işlerinde %28, en büyük 500 şirket arasında kadınların çalışma oranında %11) düşüktür.

Cinsiyet eşitliği, Küresel cinsiyet farkı endeksi (WEF, 2020) raporunda dört ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar ekonomik katılım ve fırsat eşitliği, eğitimsel kazanım ve erişim, sağlık ve yaşam ve politik güçlendirmedir. Toplam 153 ülkenin verileri toplanarak belirli bir endeks çıkartılmıştır.

Tablo 1. Türkiye küresel cinsiyet farkı endeksinde 2006-2020 yılı karşılaştırılması

	2006 Yılı Sıralaması	2020 Yılı Sıralaması
Küresel Cinsiyet Farkı Endeksi	105	130
Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği	106	136
Eğitimsel Kazanım ve Erişim	92	113
Sağlık ve Yaşam	85	64
Politik Güçlendirme	96	109

Bu başlıkların ortalamasında 153 ülke arasından ortalama değerler göz önüne alındığında ilk sırada İzlanda, son sırada Yemen, Türkiye ise 130. sırada yer almıştır. Ekonomik katılım ve fırsat eşitliğinde 1. sırayı Benin son sırayı Irak almış ve Türkiye 136. sırada bulunmaktadır. Eğitimsel kazanım ve erişimde ilk sırayı Avustralya son sırayı Chad almıştır ve Türkiye 113. sırada yer almaktadır. Sağlık ve yaşam alanında ilk sırayı Angola son sırayı Çin almıştır ve Türkiye 64. sırada yer almaktadır. Politik güçlendirmede ise ilk sırayı İzlanda son sırayı Vanuatu almıştır, Türkiye ise 109. Sırada yer almaktadır. Tablo 1'e göre Türkiye'de, sağlık ve yaşam sıralaması hariç artan cinsiyet eşitsizliği görülmektedir.

Dünya sıralamaları dışında Türkiye özelinde cinsiyet eşitsizliği başlığı altında diğer başlıklarla karşılaştırma yapıldığında en düşük yer politik güçlendirme olduğu görülmektedir. Bu başlık altında parlamentodaki kadın sayısı, kadın devlet başkanı sayıları karşılaştırmasında oran çok düşüktür. Türkiye özelinde cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu alan sağlık ve yaşamdır.

Birçok üniversite ve kurumların katkısı ile Dünya Mutluluk Endeksi Raporu (2020), 8. kez hazırlanmıştır. Rapor verileri Gallup World Poll tarafından sağlanmaktadır. Bu raporda 153 ülke analiz edilmiştir. Rapor içerisinde çevre ve mutluluk, sosyal çevrenin, şehirlerin, kırsal hayatın ve çevre kalitesinin mutluluk üzerine etkileri belirli algoritmalarla incelenmiştir. Dünya'nın farklı yerlerindeki mutluluk seviyeleri ve eşitsizlikleri bu algoritmalarla karşılaştırılmıştır.

Toplanan veriler doğrultusunda insanların iyi olma halini etkileyen faktörler değerlendirilmiştir. Bu faktörler; eksik hissedilen gelir, sosyal destek, sağlık, özgürlük,

cömertlik, algılanan yolsuzluk, adaletsizlik konularını kapsamaktadır. Sosyal çevre ile ilişkilerde toplanan verilerde ise ayrımcılık, sağlık koşulları, işsizlik, düşük gelir ve güvenlik ile ilgili veriler bulunmaktadır. Belirli bir algoritmaya göre hesaplanan değerler sonucunda 2017-2019 arası mutluluk endeksinde ilk on ülke sırasıyla Finlandiya, Danimarka, İsviçre, İzlanda, Norveç, Hollanda, İsveç, Yeni Zelanda, Avusturya, Lüksemburg ve Kanada'dır. Türkiye ise 153 ülke arasından 93. sırada yer aldığı görülmektedir. En mutsuz ülkeler arasında Zimbabve, Güney Sudan ve Afganistan bulunmaktadır. 2008-2012 raporu ile 2017-2019 raporu kıyaslandığında ise mutluluk endeksinde Türkiye geçmişe göre gerileyerek 107. sıraya yerleşmiştir.

Dünya Mutluluk Endeksi 2008-2012 ve 2017-2019 raporları karşılaştırıldığında pozitif olarak en çok ilerleme sağlayan ülke Benin'dir. Küresel Cinsiyet farkı endeksi 2020 raporuna göre Benin ülkesi ekonomik katılım ve fırsat eşitliğinde ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 2. Dünya Mutluluk Endeksi Raporu ile WEF Küresel Cinsiyet Farkı Raporunun Ülkelere göre Karşılaştırılması

Sıralama	Dünya Mutluluk Endeksi	WEF Küresel Cinsiyet Farkı
1	Finlandiya*	İzlanda*
2	Danimarka	Norveç*
3	İsviçre	Finlandiya*
4	İzlanda*	İsveç*
5	Norveç*	Nikaragua
6	Hollanda	Yeni Zelanda*
7	İsveç *	İrlanda
8	Yeni Zelanda*	İspanya

* Her iki sıralamada ilk 8'de yer alan ülkeler.

Dünya Mutluluk Endeksi 2017-2019 yılları arasındaki mutluluk raporuna göre ilk 8 ülke sırasıyla; Finlandiya, Danimarka, İsviçre, İzlanda, Norveç, Hollanda, İsveç, Yeni Zelanda'dır. Küresel cinsiyet farkı raporu (2020)'na göre ilk 8 ülke arasında sırasıyla; İzlanda, Norveç, Finlandiya, İsveç, Nikaragua, Yeni Zelanda, İrlanda, İspanya yer almaktadır. Kıyaslama yapıldığında iki endeksteki sıralamanın üstündeki ülkeler benzerlik göstermektedir. Birebir aynı sıralamayı paylaşmasalar da ülkeler için iki göstergede de benzer dereceler göze çarpmaktadır. 153 ülkenin karşılaştırıldığı her iki raporda da Türkiye'ye bakıldığında mutluluk endeksinde 93. sırada, küresel cinsiyet eşitsizliği endeksinde 130'uncu sırada yer aldığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışma turizmde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile kadınların güçlendirilmesini etkileyen faktörlerin ve mutluluk endeksi sıralaması ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin neler olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yürütülmüştür. Mutluluk endeksi ile ilgili yapılan çalışmaların kısıtlı olması nedeniyle alanyazın taramasında konuyla ilgili bulgulara yer verilmemiştir.

Sonuçlara bakıldığında alanyazında yapılan çalışmalarla benzerlikler görülmektedir. Santos ve Varejão, 2007; Cave ve Kilic, 2010; Santero- Sanchez vd., 2015; Segovia-Perez vd., 2019; Hutchings vd., 2020 yaptıkları çalışmalarda benzer konulara değinmişlerdir. Yazarlar kadınların turizm alanında daha çok çalışıp erkeklerden daha düşük ücretlerle istihdam edildiklerine değinmişlerdir. Cave ve Kilic 2010 tarafından yapılan çalışmalarda da benzerlik görülmektedir. Bu bulgulara göre, kadınların ağırlama endüstrisinde çok sayıda yer almasına rağmen genellikle çalışma hayatında arka planda kaldığı, üst düzey pozisyonlarda tercih edilmediği, aynı pozisyonlarda erkek meslektaşlarından daha az maaş aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadınları güçlendirmek için özellikle kadınları koruyacak yasal düzenlemelerin oluşturulması ve üst düzey yönetici pozisyonlarında daha fazla kadınların yer alması için çeşitli programların düzenlenmesi hem eşitsizliği kapatılabilir hem de kadınları güçlendirebilir sonuçları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu çalışma mutluluk endeksi üzerine odaklanmış olup çalışmada sadece 2019-2020 yılı raporları ele alınmış önceki raporlar göz ardı edilmiştir. Görüldüğü üzere mutluluk endeksi ile kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkinin incelendiği öncü çalışma olması bakımından ileride mutluluk endeksi ile yapılacak benzer çalışmalara önemli bilgiler sunabileceği ve bu çalışmaların zenginleşmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkeler açısından cinsiyet eşitsizliği farkı azalmasıyla mutluluk oranının artması arasında doğrudan ilişki olduğu görülmektedir. Mutluluk endeksinin ölçülmesinde kullanılan parametreler düşünüldüğünde (gelir eşitsizliği, sosyal destek, sağlık koşulları, özgürlük, cömertlik, algılanan yolsuzluk, adaletsizlik, ayrımcılık, işsizlik, düşük gelir, güvenlik) problemlerin ortak çözüm anahtarı olarak cinsiyet eşitsizliği temeli düşünülebilir. Kadın erkek eşitsizliği arasındaki fark azaldıkça toplumun sosyal yapılarında iyileşme görüleceği,

özgürlükler noktasında artış gözlemleneceği, hanelerin gelirlerinde artış olacağı, kadınlar tarafından hissedilen eşitsizliğin azalacağı düşünülmektedir. Bu noktada ayrımcılığı azaltacak ve güven hissini arttıracak gelişmelerin görüleceği düşünülmektedir. Bahsedilen maddeler aslında toplumun mutluluğu için ölçü olan parametrelerdir. Elbette ki mutluluk endeksi veya cinsiyet eşitsizliği birkaç madde maddeye indirgenip ifade edilemeyebilir. Ancak raporları karşılaştırılıp detaylı inceleme yapıldığında mutluluk düzeyinin artması için cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi en önemli koşullardan biri olarak görülmektedir.

İncelenen rakamlar çerçevesinde göze çarpan en önemli konu kadınların turizm alanında daha çok çalışıp erkeklerden daha düşük ücretlerle istihdam edilmesidir. Ayrıca bu alanda çalışan kadın oranının erkeklere göre yüksek olmasına rağmen dünya genelinde kadın turizm bakanı sayısı oldukça düşüktür. Yani kadınlar hem nitelik olarak daha düşük seviyelerde çalışıp, hem de yönetim ve daha stratejik alanlarda yer almamaktadır. UNWTO (2019) raporuna göre dünyadaki turizm bakanlarının sadece %23'ü kadın iken kadınların bakanlıklar arasındaki dağılımı ise yalnızca %20,7'dir ve daha çok sosyal işler, aile, çocuklar, gençler, yaşlılar ve engellilik işlerinde görev aldıkları görülmektedir. Kadınların devlet içerisinde üst düzey pozisyonlarda yer almasının özendirici ve teşvik edici bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Eşit değerde iş için eşit ücret yasaları, işe alımda cinsiyete dayalı ayrımcılık yasağı yasaları, istihdamda cinsel tacizi yasaklayan yasaları bulunan ülkelerde kadın üst düzey yönetici, girişimci sayılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yasaların olmadığı ülkelerde (Mısır %2.1, Filistin %9) kadınların Turizm alanında üst düzey, yönetici, girişimci oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir.

Kadınların turizmde bireysel girişimcilik alanında genel ekonomiye kıyasla dünya genelinde düşük pay elde ettiği görülmektedir. Bunlar göz önüne alındığında önümüzdeki yıllarda kadınların üst düzey yönetici olabilmeleri için ve bireysel yeteneklerini geliştirebilmeleri için İngiltere ve Güney Afrika'da olduğu gibi çeşitli eğitim programları oluşturulabilir.

Dünya genelinde Airbnb gibi girişimlerde kadınların katılım oranı daha yüksek iken Türkiye'de Airbnb platformu üzerinde kadınların oranı dünya genelinde daha düşük ve buna benzer bireysel girişimcilik platformlarında emekleme aşamasında olduğu görülmektedir. Ülkemizde bulunan sosyokültürel ve eğitim koşullarından kaynaklı kadınlar bu tarz

girişimlerde daha az yer almaktadır. Teknolojinin hızla gelişmesinden dolayı konaklama ve alternatif turizm çeşitleri arttığından bu platformlarda teknoloji aracı rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda kadınlara hem teknoloji hem de girişimci eğitimleri verilerek bu girişimlerde yer alabilmeleri için özgüven sağlanabilir. Turizm girişimciliği yoluyla kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesini destekleyen bir ortam yaratmak için kamu ve özel sektör işbirliği sağlanabilir.

Cinsiyet eşitliğini sağlamak için özellikle kadınları koruyacak yasal düzenlemeler ve üst düzey yönetici pozisyonlarında daha fazla kadınların yer alması için çeşitli programlar, turizm alanında devletin karar mekanizmalarında belirli bir kadın kotasının zorunlu kılınması ve yasalarla teminat altına alınması yönetici pozisyonundaki eşitsizliği kapatılabilir. Bulgularda yer aldığı gibi ülkelerde çeşitli caydırıcı yasaların bulunması kadınların üst düzey pozisyonlarda ve girişimci olarak yer almasına katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde de bu caydırıcı yasalar oluşturularak kadınların güçlendirilmesi sağlanabilir.

Bir Afrika ülkesi olan Benin, raporlarda dikkat çekici sonuçlar göstermektedir. Mutluluk endeksi artış hızında en önde olan Benin ekonomik katılım ve fırsat eşitliği noktasında da ilk sırayı almıştır. Buradaki korelasyon sıralamadaki ülkeler arasında karşılaştırma ihtiyacı doğurmuştur. Neredeyse mutluluk endeksine göre iyi bir oran yakalamış ülkelerin tümünde cinsiyet eşitsizliği farkının da çok az olduğu görülmüştür.

Dikkat çeken diğer bir unsur ise turizm sektöründe çalışan kadın oranının erkeklere kıyasla dünyada daha yüksek olduğudur. Bu noktadan hareketle kadınların turizm alanında yeteneklerini daha iyi sergiledikleri düşünüldüğünde onlara daha nitelikli ve daha vizyoner işlerde daha çok yer verilmesi cinsiyet eşitsizliğine pozitif yönde katkıda bulunabileceği ve dolayısıyla ülkelerin mutluluk oranlarında da artış gözlemleneceği düşünülmektedir.

Kadınlara turizm alanında üst düzey pozisyonlarda çalışmaları ve girişimci olmaları yönünde programlar üretilerek kadın istihdamı en etkili ve hızlı bir şekilde artırılacağı için kamu ve özel sektör destekli programlar geliştirilebilir. Bu girişimlerin Turizm sektörünün daha nitelikli hale gelmesini sağlayacağı, kadın istihdamını artıracığı, cinsiyet eşitsizliğinin düzeltilmesine yönelik katkıda bulunacağı için toplumların mutluluğunu etkileyeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aghazamani, Y., Kerstetter, D. ve Allison, P. (2020). Women's Perceptions of Empowerment in Ramsar, A Tourism Destination in Northern Iran. *In Women's Studies International Forum* (Vol. 79, p. 102340). Pergamon.
- Alarcón, D. M. ve Cole, S. (2019) No Sustainability for Tourism without Gender Equality, *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 903-919, DOI: 10.1080/09669582.2019.1588283
- Alrwajfah, M. M., Almeida-García, F. ve Cortés-Macías, R. (2020). Females' Perspectives on Tourism's Impact and Their Employment in The Sector: The Case Of Petra, Jordan. *Tourism Management*, 78, 104069
- Alsawafi, A. M. (2016). Exploring The Challenges and Perceptions of Al Rustaq College of Applied Sciences Students Towards Omani Women's Empowerment in The Tourism Sector. *Tourism Management Perspectives*, 20, 246-250.
- Antara, D. M. S., Murni, N. G. N. S., Triyuni, N. N., Ruki, M., ve Phuaphaiboon, N. (2019). Gender Equality of Tourism Graduates in Tourism Industry. In *International Conference On Applied Science and Technology 2019-Social Sciences Track (iCASTSS 2019)*. Atlantis Press.
- Ary, D., Jacobs, L., Razevieh, A., and Sorensen, C. (2006). *Introduction to research in education*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Brooks J.G. & Brooks, M.G. (1999). In Search of understanding: The case for Constructivist Classrooms. Association for Supervision and Curriculum Development. Association for Supervision and Curriculum Development Alexandria, Virginia. [http:// www.ascd.org](http://www.ascd.org).
- Baum, T. (2013). *International Perspectives on Women and Work in Hotels, Catering And Tourism*, International Labour Organisation (No. 289). Gender Working Paper 1/2013, Sector Working Paper.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis As A Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. s.27
- Burrell, J., Manfredi, S., Rollin, H., Price, L., Stead, L., (1997). Equal opportunities for women employees in the hospitality industry: a comparison between France, Italy, Spain and the UK. *International Journal of Hospitality Management* 16 (2), 161– 179.
- Carvalho, I., Costa, C., Lykke, N. ve Torres, A. (2019). Beyond the Glass Ceiling: Gendering Tourism Management. *Annals of Tourism Research*, 75, 79-91.
- Cave, P. ve Kilic, S. (2010). The Role of Women in Tourism Employment with Special Reference to Antalya, Turkey. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 19(3), 280– 292.

- Coffey, A. and Atkinson, P. (1996) Making sense of qualitative data: Complementary research strategies, Newbury Park, CA: Sage.
- Costa, C., Bakas, F. E., Breda, Z. ve Durao, M. (2017). ‘Emotional’ Female Managers: How Gendered Roles in Uence Tourism Management Discourse. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 33, 149–156. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2017.09.011>.
- Costa, C., Carvalho, I., Caçador, S. ve Breda, Z. (2012). Future Higher Education in Tourism Studies and The Labor Market: Gender Perspectives on Expectations and Experiences. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 12(1), 70-90. ^[L]_{SEP}
- Cömert, M., (2014). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Çalışmak İstedikleri Alanlar ve Sektördeki İstihdamda Cinsiyet Ayrımcılığıyla İlgili Düşünceleri, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-62. ^[L]_{SEP}
- Çiçek, D., Zencir, E. ve Kozak, N. (2017). Women in Turkish Tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 228-234.
- Demirel, S. (2007). Toplumsal cinsiyet, L. Taşkın, (Ed.) Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği (29-34). Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.
- Dinçer, F. İ., Akova, O., Ertuğral, S. M. ve Çifçi, M. A. (2016). Türkiye’de Turizm Sektöründe Kadın İstihdamı: İmkanlar ve Engeller. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 1, 379-395.
- Elmas, S. (2007). Gender and Tourism Development: A Case Study of the Cappodoccia Region of Turkey, İçinde *Tourism and Gender: Embodiment, Sensuality and Experience*. A. Pritchard, N., Morgan, I. Atelyevic (Editörler), CABI Publishing, ss. 302-314.
- Ferguson, L. (2011). Promoting gender equality and empowering women? Tourism and the third Millennium Development Goal, *Current Issues in Tourism*, 14:3, 235-249, DOI: 10.1080/13683500.2011.555522
- Ferguson, L. (2018). *Gender Equality and Tourism: The Global Policy Context*. In S. Cole (Ed), *Gender Equality and Tourism. Beyond Empowerment* (Pp. 14–22). Wallingford: CABI.
- Ferguson, L. ve Alarcón, D. M. (2015). Gender and Sustainable Tourism: Reflections on Theory and Practice, *Journal of Sustainable Tourism*, 23(3), 401-416, DOI: 10.1080/09669582.2014.957208
- Helliwell, J. F., Layard, R. Jeffrey D. Sachs, and Jan-Emmanuel De Neve (2020). World Happiness Report.
- Hutchings, K., Moyle, C. L., Chai, A., Garofano, N. ve Moore, S. (2020). Segregation of Women in Tourism Employment in the APEC Region. *Tourism Management Perspectives*, 34, 100-655.

- International Labour Organization (ILO), (2019). Women in Business and Management. The Business Case for Change. Italy ISBN: 978-92-2-133167-4
- Ireland, M. (1993). Gender and Class Relations in Tourism Employment. *Annals of Tourism Research*, 20(4), 666-684.
- Iverson, K. (2000), The paradox of the contented female manger: an empirical investigation of gender differences in pay expectations in the hospitality industry, *Hospitality Management*, 19, 33-51. [L] [SEP]
- Janta, H. ve Christou, A. (2019). Hosting as Social Practice: Gendered Insights into Contemporary Tourism Mobilities. *Annals of Tourism Research*, 74, 167–176. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.11.008>.
- Kinnaird, V.ve Hall, D. (1996). Understanding Tourism Processes: A Gender-Aware Framework. *Tourism Management*, 17(2), 96–102.
- Li, L. and Leung, R.W., (2001). Female Managers in Asian Hotels: Profile and Career Challenges, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, No. 13 (4), 189–196. [L] [SEP]
- Male, A. ve Costa, C (2014) Fostering gender equality in tourism community participation, *Revista Turismo Desenvolvimento*.
- Moreno, D. ve Canada, E. (2018). Gender Dimension in Tourism Work. Retrieved from <http://www.albasud.org/publ/docs/81.en.pdf>
- Movono, A. ve Dahles, H. (2017). Female Empowerment and Tourism: A Focus on Businesses in a Fijian Village. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(6), 681–692.
- Myers, G. D. ve Diener, E. (1995). “Who Is Happy?”, *Psychological Science*, 6 (1): 10–19.
- Nassani, A. A., Aldakhil, A. M., Abro, M. M. Q., Islam, T. ve Zaman, K. (2019). The Impact of Tourism and Finance on Women Empowerment. *Journal of Policy Modeling*, 41(2), 234-254.
- O’leary, Z. (2004). *The Essential Guide to Doing Research*. London: Sage Publications.
- Rickard, K. (2019). *Women’s Empowerment and Saving Groups : Monitoring and Results Measurement Toolkit*. SEEP publication.
- Santero-Sanchez, R., Segovia-Perez, M., Casto-Nunez, B., Figueroa-Domecq, C. ve Talon-Ballestro, P. (2015). Gender Differences in the Hospitality Industry: A Job Quality Index. *Tourism Management*, 51, 234–246. [L] [SEP]
- Santos, L. ve Varejão, J. (2007). Employment, Pay and Discrimination in the Tourism Industry. *Tourism Economics*, 13(2), 225–240. [L] [SEP]

- Segovia-Perez, M., Figueroa-Domecq, C., Fuentes-Moraleda, L. ve Munoz-Mazon, A. (2019). Incorporating a gender approach in the hospitality industry: Female. *International journal of hospitality management*, 76, 184-193.
- Skalpe, O. (2007). The CEO Gender Pay Gap in the Tourism Industry – Evidence from Norway. *Tourism Management*, 28(3), 845–853. doi:10.1016/j.tourman.2006.06.005.
- Smith, J. (2018), Developing women leaders for tourism: interview with Carole Favre, founder *Fabulous Tourism Academy*, Travindy, Berlin/London
- Tegland, P. (2008). Empowerment: A Conceptual Discussion. *Health Care Analysis*, 16, 77–96.
- Tucker, H. ve Boonabaana, B. (2012). A Critical Analysis of Tourism, Gender and Poverty Reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(3), 437–455. doi:10.1080/09669582.2011.622769
- United Nations (UN.), (2008). The Role Of Men and Boys in Achieving Gender Equality, <http://www.un.org/women-watch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>, Erişim tarihi: (07 Nisan 2020).
- United Nations World Tourism Organization [UNWTO]. (2010). *Global Report on Women in Tourism: Preliminary findings*. <http://www2.unwto.org/sites/all/les/pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2020).
- United Nations World Tourism Organization UNWTO. (2019). *Global Report on Women in Tourism*, Second Edition, Madrid.
- Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative?. *Social indicators research*, 24(1), 1-34.
- Vujko, A., Tretiakova, T. N., Petrović, M. D., Radovanović, M., Gajić, T. ve Vuković, D. (2019). Women’s Empowerment through Self-Employment in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 76, 328-330.
- Walby, S. (2005). ‘Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice’, *Social Politics*, 12 (3), 1-25.
- Women, U. N. (2018). *Turning promises into action: Gender equality in the 2030 Agenda for Sustainable Development*. UN Women.
- World Economic Form (WEF). (2020). *Global Gender Gap Report*. İsviçre
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

GELENEKSEL TÜRK KONAKLARININ TURİZME KAZANDIRILMASI: KASTAMONU ÖRNEĞİ*

Saim AKBAŞ¹

Kutay OKTAY²

ÖZET

Tarihi konaklar, yeniden işlevlendirilerek turistlerin hizmetine sunulan önemli somut kültürel unsurlardır. Konakların restore edilmesi, hem turizm arzına olumlu katkı sağlamakta hem de turistlerin eşsiz bir deneyim yaşamalarını sağlamaktadır. Konakların korunması ve turizme kazandırılabilmesi için göz önünde bulundurulması gereken unsur, yaşanabilen evler olmasıdır. Bir konak, içinde yaşayan birileri olmazsa yavaş yavaş çürür ve yıkılır. Yıkılan tek şey konağın kendisi değildir. Zira konaklar yaşadığı dönemin ruhunu tüm yönleriyle yaşatan, maneviyatla yaşayan ahşap yaşam alanlarıdır. Konakların yok olup gitmesi tarihi yapıların kaybolmalarına ve turizme kazandırılmamalarına yol açmaktadır. Araştırmanın amacı; Kastamonu şehrindeki konakların turizm potansiyelinin ve yeniden işlevlendirme olanaklarının ayrıntılı bir şekilde ele alınarak Kastamonu konaklarının sahip olduğu bu potansiyelin nasıl turizme kazandırabileceğinin incelenmesidir. Araştırma nitel (qualitative) bir çalışma olarak tasarlanmış, veri toplama amacıyla nitel (kalitatif) araştırma yöntemlerinde kullanılan odak grup görüşmesi tekniği tercih edilmiştir. Odak grup, kamu kurumlarından, özel sektör temsilcilerinden ve sivil toplum kuruluşlarından katılımcılardan oluşturulmuştur. Toplanan verilerin değerlendirilmesinde analitik genelleme yapılmıştır. Toplanan veriler, nitel veri analizi yaklaşımlarından betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sonucunda Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yeniden İşlevlendirme, Turizme Kazandırma, Kastamonu Konakları.

JEL Kodu: Z39

Geliş Submitted 08.04.2020

Kabul Accepted 23.05.2020

¹Bilim Uzm., Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği, akbas.saim07@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1334-9573

²Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, oktay@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5329-3324

*Bu makale Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ABD’inde yazılan “Kastamonu Konaklarının Turizme Kazandırılması” konulu Yüksek Lisans Tez’inden üretilmiştir.

REDOUNTING TRADITIONAL TURKISH MANSIONS TO TOURISM: KASTAMONU CASE

ABSTRACT

Historical mansions are important cultural elements that are re-functionalized and offered to the service of tourists. Restoring the mansions both contributes positively to the tourism supply and ensures that tourists have a unique experience. In order to protect the mansions and bring them to tourism, the factor to be considered is that they are habitable houses. A mansion decays and collapses slowly, unless someone lives in it. The only thing that collapses is not the host itself. Because the mansions are living spaces that live spiritually with all aspects of the spirit of the period they live in. The disappearance of the mansions leads to the disappearance of historical buildings and their inability to develop tourism. Purpose of the research is to study of the tourism potential of the mansions in Kastamonu and how the potential of Kastamonu mansions can bring to tourism by examining the re-functioning possibilities in detail. As the research method, focus group interview method, one of the qualitative analysis methods, was preferred. The focus group consists of public institutions, private sector representatives and participants from non-governmental organizations. Analytical generalization was made in the evaluation of the collected data. The collected data was analyzed by using descriptive analysis technique, which is one of the qualitative data analysis approaches. As a result of the analysis, suggestions were made to bring Kastamonu mansions to tourism.

Keywords: Refunctioning, Redound to Tourism, Mansions of Kastamonu.

JEL Code: Z39

GİRİŞ

Türkiye'nin dört bir tarafında bulunan ve tarih kokan kentlerin coğrafi, kültürel, sosyo-ekonomik ve fiziksel unsurları kültürel mirasın en önemli öğeleridir. İnsan ve kültür arasında karşılıklı faydaya dayanan bir ilişki vardır. Bu ilişki kültürel mirası nesilden nesile taşıma zorunluluğunu getirmektedir (Çelepi, 2016: 16). Yaşayan anıtsal ve sivil mimari örnekler; daha önce yaşanmış ve bugüne dek yok olmuş medeniyetlerle ilgili bilgiler veren ve medeniyetlerin yaşam tarzlarını aktaran değerlerdir. Dünya kültür mirasının önemli bir bölümüne sahip olma, Türkiye için bir övünç kaynağıdır. Ülkenin sahip olduğu tarihi kalıntılar çeşitlilik bakımından yadsınamaz niteliktedir. Bu da geçmişe ışık tutması açısından büyük önem taşımaktadır (Özdoğan, 2000: 155).

Kastamonu; doğal, tarihi ve kültürel özellikleriyle ulusal ve uluslararası seviyede dört mevsim süresince turizm aktivitelerinin yapılabileceği az bulunan varış noktalarından biridir (Aydoğdu, 2013). Kastamonu, topraklarında yaşamış olan birçok medeniyetten dolayı, kültürel ve tarihi değerler bakımından oldukça zengindir. Kastamonu ili, Osmanlı mimarisinin tipik örneklerini günümüze taşıyan yerlerin başında gelmektedir.

Kültürel mirası korumak ve geçmişten şimdiki zamana o yapıyı taşımak için kullanılan en önemli yöntemlerden biri yeniden işlevlendirilerek kullanmaktır (Akan, Çakıcı ve Selçuk, 2008: 2). Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve korunması ile ilgili çalışmalar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu yapıların korunmasındaki temel amaç, nadide yapıların yaşadığımız zamana ulaştıkları gibi, sonraki nesillere orijinal yapı ve zenginliklerini koruyarak varlıklarını ulaştırmak olmalıdır. Bu amacın sonuca ulaşmasında, toplumdaki bireyleri birbirine bağlayan en önemli unsur kültür varlıklarının korunmasıdır. Bu kültür varlıkları çağdaş bir toplum olmanın en önemli göstergesi olduğu düşüncesi ilk ve vazgeçilmez prensiptir. Bir birey olarak tarihi yapıları korumak, restorasyonlarını orijinal halinde, günümüze uygun kullanacak biçimde onarmak ve muhafaza etmek mecburiyetindeyiz (Bakırcı, 2005).

Kastamonu günümüzde çok sayıda mimari değerleri içinde bulundurmaktadır. Bunlardan biri olan konaklar, şehirde tarihi yapılarla birlikte göze çarpmaktadır. Kastamonu ilinde toplam 1827 adet taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. İl merkezinde ise 564 tescilli sivil mimari yapı bulunmaktadır. Kültürel, dini, anıtsal ve sivil yapılardan oluşan bu yapıların 400 adedi, bölgenin mimari özelliklerini yansıtan geleneksel Kastamonu konaklarından oluşmaktadır (www.kastamonu.ktb.gov.tr, Erişim tarihi: 04.02.2020).

Bu çalışmada; turizm potansiyeli olan Kastamonu konaklarının, Kastamonu için ne anlam ifade ettiğini, turizme kazandırılmasında ne gibi sorunlarla karşılaşıldığını ve bu sorunlara ne gibi çözüm önerilerinin getirilmesi gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada alanyazın bölümünde kültürel miras, koruma ve yeniden işlevlendirme kavramları açıklanmış turizm sektöründe kültürel mirastan bahsedilmiş sonrasında Kastamonu ili ile ilgili genel bilgiler, Kastamonu konaklarının genel özellikleri ve turizm potansiyeli açıklanmıştır. Ayrıca Kastamonu'da turizme kazandırılmış konaklardan örneklere yer verilmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kültürel miras; "geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü olarak" tanımlanabilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, s.3).

Her ülke, sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları korumak ve uluslararası alanda tanıtılabilmek için birtakım girişimlerde bulunmaktadır. Her ülke sahip oldukları manevi değerleri gelecek nesillere aktarmak, diğer ülkelere sahip oldukları kültür mirasları ile üstünlük sağlamak ve itibarını arttırmak için sahip oldukları mirası günümüze taşıma amacındalardır (Akpınar, 2007: 82).

Koruma kavramı, toplumun geçmişteki sosyal ve ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının, zaman içerisinde geçirdiği değişimler nedeniyle yok olmasını önlemek, tarihi dokusunu günümüzle bütünleştirmek (Dostoğlu ve Polat, 2007: 63), gelecek nesiller için de her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınmasıdır (Kitir, 2016: 8).

Tarihte, koruma bilinci ilk olarak anıtlara yönelik ortaya çıkmıştır. İnsanlar yerleşik hayata geçtiği andan itibaren anıtları koruma kaygısı ortaya çıktığı belgelerce desteklenmektedir. Özellikle ilkel toplumlarda anıtlara verilen değer geçmişin temsilcileri olmaktan çok birer simge olarak görülmüş ve saygı duyulmuştur. Yani anıtlara anlamlar yüklenerek koruma bilinci bu yüzden gelişmiştir. İlerleyen dönemlerde ise sadece anıtların korunması gerekliliğine olan inanç zaman içerisinde, çevresindeki yapıların, kümelerin, kentsel ve kırsal yerleşmelerin ve hatta doğal çevreninde korumanın gerekliliği yönünde gelişme göstermiştir (İlhandan aktaran Sarıman-Özen, 2014: 13).

İşlev sözcüğü, mimarlıkla ilgili kullanıldığında farklı anlamlara gelmektedir. İşlev öncelikle yapı öğelerinin, tek veya tüm, amaca uygunluğu anlamına gelmektedir. Bu plan özelliği olduğu kadar biçim özellikleri içinde geçerlidir (Kuban, 2010: 21). Diğer bir anlamı ise binanın toplumun mekanik ve maddi temeli ile olan ilişkisini temsil eden bir mimari dildir (Pekol, 2010: 8). Yeniden işlevlendirme, yapısal ve statik olarak ayakta olan bir binanın ilk yapılış amacına yönelik olarak işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenlerle kullanılmamasından dolayı, farklı bir işlevle yeniden değerlendirilmesidir (Gönül ve Hakyemez, 2014: 114). Bir diğer ifadeye göre, bir toplumun tarihi, ekonomik, sosyal, kültürel özelliklerini taşıyan binaların korunarak güncel bir işlevle yaşamını sürdürmesini sağlamak anlamına gelmektedir (Aksoy ve Aydın, 2015: 470).

Turizm de çekicilik çok önemli bir faktördür ve bu faktöre bağlı olarak çeşitli turizm türleri ve turistik etkinlikler ortaya çıkmıştır. Kıyı-deniz turizmi, kırsal turizm, yayla turizmi ve en önemlilerinden biri olan kültür turizmi buna örnek olabilir niteliktedir (Emekli, 2006: 53).

Turistler seyahatleri sırasında artık sadece deniz-kum-güneş üçlüsü ile yetinmemekte, farklı alanlara yönelmektedir. Dinlenme, eğlenme etkenlerinin yanında kültür de insanların

turizme katılma sebepleri arasında yerini almıştır (Baykan ve Uygur, 2007: 1). Yani kültürel miras turizmi de turizmde rekabet unsurları arasında yerini almıştır.

Karadeniz bölgesinin batısında bulunan Kastamonu 13.108 km² yüz ölçüme, Ilgaz Dağları'nın eteklerinde, Kara Çomak vadisi üzerinde kurulmuştur. Denizden yüksekliği 775 metredir (Baydil ve İbret, 1999:4). Kastamonu; doğuda Sinop, batıda Bartın ile Karabük, güneyde Çankırı, güneybatıda Çorum illeri ile komşudur.

Kastamonu'nun 19 ilçesi bulunmaktadır. Güneyinde Ilgaz dağları, kuzeyinde ise Küre (İsfendiyar) dağları bulunmaktadır. İlin kuzeyinde Batı Karadeniz Dağları, İsfendiyar (Küre) Dağları ve güneyinde ise Ilgaz Dağları uzanmaktadır. Cide, Doğanyurt, İnebolu, Bozkurt, Abana ve Çatalzeytin olmak üzere 6 ilçenin sahili vardır ve 176 km'lik bir kıyıya sahiptir (www.kastamonu.ktb.gov.tr, Erişim tarihi: 04.02.2020).

Kastamonu ili genellikle engebeli arazilerden oluşmaktadır. Yaralıgöz, Göynük, Dikmen, Kurtgirmez, Güruh, Ballıdağ, İsrırganlı, Harami ve Elek Dağları ilin en önemli yükseltilerini oluşturmaktadır. Kastamonu'nun yüzölçümünün %74,6'sı dağlık ve ormanlık, %21,6'sı plato ve %3,8'i ovidan oluşur (İbret, 2001: 434; www.kastamonu.ktb.gov.tr, Erişim tarihi: 04.02.2020). Kastamonu'nun bitki örtüsü ve flora bakımından zengindir. Ilgaz milli parkları ve Küre dağları ülkemizin verimli ormanlık alanlarındandır.

Tarihi konaklar, toplumun yaşam tarzlarının yapılaraya yansımaları olduğundan dolayı, var olduğu dönemlerin yaşam tarzını yansıtan somut mimari örnekler olarak belge değeri taşırlar (Mardan, 2006). Kastamonu; geleneksel konak mimarisi yeterince ele alınmamış kentlerden biridir. Konaklar; yayıldıkları geniş alan ve dokunulmamış mimari özellikleriyle, Anadolu şehirlerinin tümünde olduğu gibi, Kastamonu'da da kente karakterini, kişiliğini veren ana unsurdur (Eyüpgiller, 2001).

Kastamonu konakları genel olarak zemin katları kargir, üst katları ahşap karkas arası tuğla veya kerpiç dolgulu, bir başka deyişle hımış yapılarıdır. İki ya da üç katlı olan bu konaklar, alaturka kiremit örtülü kırma veya beşik çatılıdır (Eyüpgiller, 2001). Kastamonu konaklarının en önemli ögesi *çardak* ve *sofa* olarak isimlendirilen geniş ailelerin bir arada yaşamlarının geçtiği yerlerdir. Neredeyse tüm Kastamonu konaklarının bir veya daha fazla odasında yüklük, ocak ve gusülhaneden oluşan düzenleme mutlaka bulunmakta, sekialtı, sedir gibi geleneksel oda içi mimari öğelere de rastlanmaktadır (Eyüpgiller, 2001). Kastamonu konaklarının mimari özellikleri ve plan tipleri ile ilgili ilk çalışmayı yapan Eyüpgiller'dir (1995). Eyüpgiller (1995) "*Bir kent tarihi Kastamonu*" adlı doktora tezinde Kastamonu konaklarının plan tipleri olarak; çardak ve sofaları, odaları, mutfakları, merdivenleri, cihannümaları, bahçeleri ve servis mekânları hakkında bilgi vermektedir.

Kastamonu konaklarının turizm potansiyeli ile ilgili ilk çalışmalardan birini Aydoğdu ve Akbaş (2017) gerçekleştirmiştir. Aydoğdu ve Akbaş (2017) “*Kastamonu konaklarının turizm potansiyelinin değerlendirilmesi*” adlı çalışmasında Kastamonu’da ki konak sahiplerinin ya da varislerinin konaklarını turistik işletmelere dönüştürmeye ne kadar istekli olduklarının tespit edilmesi hakkında bilgi vermektedir.

Ayrıca; Tanrısever, Saraç ve Aydoğdu (2016), “*Yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların sürdürülebilirliği*” adlı çalışmasında Kastamonu’da turistik işletme olarak yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların sürdürülebilirlik kapsamında sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan ne kadar başarılı olduğu hakkında yapılandırılmış görüşme tekniği ile bir araştırma yapmışlardır.

Kastamonu turizm çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ildir. Birçok türbenin bulunduğu Kastamonu’ya “Evliyalar şehri” de denmektedir. Yazları deniz turizmi, kışları ise Ilgaz’da ve Küre dağlarında bulunan milli parklar vesilesiyle çok fazla turisti Kastamonu’ya çekmektedir. Ayrıca, merkezde ve ilçelerde farklı mimari ve süsleme özellikleri yönünden karakteristik olan konaklar-evler büyük bir turizm potansiyeli taşımakta ve ekonomik kaynak teşkil etmektedir. (Yaman 2003:18). Kastamonu doğa turizminde önemli bir yere sahiptir. Birçok mağara, yayla ve kanyon bulunmaktadır. Ayrıca el sanatları, halk oyunları, geleneksel mutfağı, konakları, anıtları, müzeleri, sağlık ve spor turizmi için uygun alanları ilin diğer turizm zenginliklerindedir (İbret, Aydınözü ve Uğurlu, 2015:246).

Kastamonu konakları, Kastamonu kültür mirasının ve kültür turizminin en temel yapıtaşlarından dır. Kastamonu konakları hem ilin toplam taşınmaz tescilli varlığı içerisinde hem de batı Karadeniz bölgesinde sayısal ve nitelik olarak göze çarpan bir stoka sahiptir. Konaklar bu noktada Kastamonu ilinde gerçekleştirilen başta kültür turizmi olmak üzere tüm turizm eşitleri için konaklama işlevini yerine getirecek başlıca mekânlardan biridir. Ayrıca konaklar Kastamonu kültür mirasının günümüze yansıtılması ve geleceğe aktarılması açısından da büyük öneme sahiptir. Bu noktada konaklar, sadece konaklama amacıyla değil aynı zamanda Kastamonu kültürünün yaşatılabilmesi, yansıtılabilmesi ve çoğaltılabilmesi açısından da bir potansiyel turistik değere sahiptir. Konakların bu turizm potansiyeli konaklama, müze, sergi mekânı ve yöresel kültürün yaşatılabilmesi gibi sektörlerde değerlendirilmeye başlamıştır. Kastamonu ilinde yeniden işlevlendirilip turizme kazandırılan konaklar bulunmaktadır. Sinan Bey Konağı, Mevlâna Konağı, İsmail Bey Konağı, Eflanili Konağı, Uğurlu Konakları ve Hafız Bey Konağı bunlara örnektir. Ayrıca Kastamonu Belediyesi tarafından restore edilen Akteke Konağı, atlakoğlu Konağı, şeyhoğlu Konağı,

Mazlumcuođlu Konağı, Huma Hatun Kadınlar Eğitim ve Kùltùr Evi ve Aycılar Konağı Kastamonu halkının kullanması için Kastamonu Őehrine kazandırılmıŐtır.

2. ÇALIŞMA METODOLOJİŐİ

Kastamonu turizm imkânları ve turizm çeşitliliği bakımından zengin kaynaklara sahip bir Őehirdir. Kent merkezinde ve ilçelerde farklılıklar gösteren, mimari ve sùsleme özellikleri yönünden karakteristik olan konaklar büyük bir turizm potansiyeli taşımaktadır (Bakırcı, 2005). Araştırmanın birincil amacı; Kastamonu Şehrindeki konaklarının turizm potansiyelinin incelenmesi ve Kastamonu konaklarının sahip olduğu potansiyeli nasıl turizm sektörüne kazandırabileceğinin belirlenmesidir. Bu bağlamda tercih edilen yöntem çerçevesinde ucu açık 3 ana soru belirlenmiştir. Bu soruların belirlenmesinin nedeni; konakların görüŐmede ön plana çıkartılarak konakların Kastamonu için ne ifade ettiğinin belirlenmek istenmesi, turizme kazandırılmasında ortaya çıkabilecek sorunlar ve bu sorunların çözümlerinin neler olabileceğinin ortaya çıkarılmasıdır.

Araştırmanın önemi; Kastamonu'da mevcut tarihi yapılarla ilgili restorasyon fizibilitelerinin yapılmış olmasına rağmen yeniden iŐlevlendirilmiŐ konakların turizme kazandırılması ile ilgili yapılan ilk çalışma olmasıdır. Çalışma tüm kamusal yapılanmaların, yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve yerel halkın iş birliği ile hareket etmelerine katkı sağlayabilme noktasında önemlidir. Ayrıca; çalışma, tarihi Kastamonu konaklarının bilimsel bir zeminde akademik bir planlama ile ele alınarak Kastamonu'nun turizm sektöründen elde ettiği geliri arttırmaya katkı sağlama noktasında önemlidir.

Araştırmanın amacına ve kapsamına uygun olarak niteliksel (kalitatif) araştırma yöntemi ve keŐifsel araştırma tasarımı kullanılarak Kastamonu ilindeki turizm ile ilgili profesyonellerin oluşturduğu kümeden, odak grup görüşmesi yöntemiyle verilerin toplanması amaçlanmıştır. Çalışmanın en önemli kısıtı, nitel bir çalışma olduğundan, toplanan verilerin değerlendirilmesi aşamasında doğa bilimleri için geçerli olan nesnel kesinlikten bahsetmenin mümkün olmamasıdır. Çalışmadan elde edilen yargıları destekleyebilecek katılımcı görüşlerine sahip olursa da aynı konu başka bir benzer graplara tekrar uygulandığında farklı sonuçlara ulaŐılabileceđi olasılığı göz ardı edilmemesi gereken bir faktördür. Araştırmanın kısıtlarından bir diğer de araştırmada kullanılan yöntem ile ilgili olduğu söylenebilir. Odak grup görüŐmelerinde katılımcıların birbirlerinin etkisinde kalması ve baskılar nedeniyle bazı katılımcılar söylemek istedikleri asıl düşünceleri ifade etmekten kaçınması olasıdır.

Odak grup görüşmesine katılan davetlilerin Kastamonu ilinde yaşayan turizm profesyonelleri ve konak sahipleri olmasına özen gösterilmiştir. Görüşmeye kamu kurumları

(Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Kastamonu Belediyesi, Kastamonu Üniversitesinin Mimarlık Fakültesi ve Turizm Fakültesinden Akademisyenler), Kastamonu’da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, faal halde çalışan oteller, acenteler ve restoranlardan yetkililer, rehberler ve ayrıca Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Caddesinde ikamet eden konak sahiplerinden toplam 50 katılımcı hem elden davetiye dağıtılarak, hem telefon hem de elektronik posta ile yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmiş, çalışmadan 2 hafta önce odak grup toplantısına davet edilmiştir. Odak grup Görüşmesi Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi Konferans Salonu’nda gerçekleştirilmiştir. Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürü, Kastamonu İl Özel İdaresinde görevli arkeolog, Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesinde görevli bir Dekan Yardımcısı, bir Doktor Öğretim Üyesi ve bir Araştırma Görevlisi, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı, Kastamonu Turizm ve Otelciler Derneği Başkanı, iki özel sektör temsilcisi, bir mimar ve iki misafir olmak üzere toplam 12 katılımcı kendi imkânlarıyla salona ulaşmış ve toplantıda hazır bulunmuşlardır.

Görüşme gruplarının katılımcı sayısı ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Odak grup görüşmeleri için uygun katılımcı sayısı Yıldırım ve Şimşek’e göre (2011: 188) 6-8 kişi, Byers ve Wilcox’a göre (1988) 8-12 kişi, Mac Intosh’a göre (1981) 6-10 kişi, Kitzinger’e göre (1995) 4-9 kişi, Goss ve Leinbach’a göre (1996) 15 kişi, Morgan (1997) ve Gibbs’e göre (1997) 6-12 kişi, Edmunds’a göre (2000) 8-10 kişidir. Her araştırmacı katılımcı sayısını farklı beyan etmiş olsa da, genellikle bu görüşmelerin az sayıda katılımcı ile yapılması gerekmektedir (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011: 102). Odak grup görüşmesine katılacak grubun büyüklüğü yukarıda ki görüş bildirenlerde görüldüğü üzere en az 6, en çok 15 kişi ile sınırlı olduğundan, görüşmeye katılanların sayısı idealdir.

Görüşmeye tüm katılımcılar 23 Mayıs 2017 tarihinde saat 14.00’da hazır bulunmuşlardır. Odak grup görüşmesi ses ve görüntü kayıt cihazlarıyla kaydedilmiş, görüşmenin tamamı deşifre edilmiş ve yazılı doküman halinde analize hazır hale getirilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLAR

Kastamonu ilinde 19. yüzyıldan günümüze ulaşan çok sayıda sivil mimarlık yapısı ve konak vardır. Kastamonu’ya bir kimlik kazandırma ve mimari yapılar arasında farklı bir özelliği barındıran asırlık konaklar eski hallerini koruyarak Osmanlı Devleti zamanından günümüze kadar gelebilmiştir (Bakırcı, 2005: 38). Ancak dokusu bozulmuş ve restorasyona ihtiyacı olan birçok konak bulunmaktadır. Bu bağlamda araştırmada kullanılan odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular açıklanmıştır.

İlk olarak elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir. Bulgular ışığında birinci soru için Kastamonu konaklarının tanımı yapılmıştır. Ortaya çıkan tanım şu şekildedir: “Kastamonu’nun kurtarıcısı gözüyle bakılan turizm için en önemli materyal olarak görülen konaklar Kastamonu için kültür mirasının en önemli ögesidir. Kültür turizminin mihenk taşı olan konaklar, ataerkil yapıdaki büyük aileler için yaşam alanı olan, geçmişten anılar taşıyan, yaşayan hazine yani nefes alan yapı olan, estetik ve nostaljinin, ahşap ve taş işçiliğiyle birleşmesi ve orada yaşayanlar ve yaşayacaklar için romantik bir yaşam tarzıdır. Kastamonu turizmi anlamında dağınık yerleşen konakların yeniden işlevlendirilmesinde bir araçtır.”

İkinci soruda Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasındaki sorunlar ele alınmış ve 59 adet sorun belirlenmiştir. Bu sorunlar kümeleştirilmiş ve 8 adet grup ortaya çıkmıştır. Odak grup görüşmesinde elde edilen deşifreden çıkan bulgulara göre Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasında sorunların fazla olması dikkat çekmektedir. Bu da sorunların gruplaştırılmasına neden olmuştur. Elde edilen bulgulara göre restorasyon ve korumadan kaynaklı sorunlar, konak sahiplerinden kaynaklı sorunlar, konakların mimari yapısından kaynaklı sorunlar, yerel halktan ve konaklayacak misafirlerden kaynaklı sorunlar, personelden kaynaklı sorunlar, tanıtım ve pazarlama kaynaklı sorunlar, konakların konumundan kaynaklı sorunlar ve yerel yönetimlerden kaynaklı sorunlar olarak gruplar ortaya çıkmıştır.

Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasındaki sorunlara bakıldığında en çok sorunun restorasyon ve korumadan kaynaklandığı (15) görülmektedir. Daha sonra sırasıyla yerel halktan ve konaklayacak misafirden kaynaklanan sorunlar (14), konakların mimari yapısından kaynaklanan sorunlar (9), konakların konumundan kaynaklanan sorunlar (8), konak sahiplerinde kaynaklanan sorunlar (7), pazarlama ve tanıtımdan kaynaklanan sorunlar (2), personelden kaynaklanan sorunlar (2) ve yerel yönetimden kaynaklanan sorunlar (2) şeklinde oluşmuştur.

Üçüncü ve son soruda ise Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasındaki sorunlara nasıl çözüm getirileceği tartışılmış ve 47 adet çözüm getirilmiştir. Bu çözümler kümeleştirilmiş ve 5 adet grup ortaya çıkmıştır. Bunlar; restorasyon işlemleri ile ilgili çözüm önerileri, konakların tanıtım ve pazarlanması ile ilgili çözüm önerileri, yerel yönetimler ile ilgili çözüm önerileri, konakların mimari yapısı ile ilgili çözüm önerileri ve yerel halktan ve yatırımcılarla ilgili çözüm önerileri şeklinde oluşmuştur.

Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasındaki sorunların çözümlerine baktığımızda en çok çözüm önerisi koruma ve restorasyon işlemleri ile ilgili (18) olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla konakların tanıtım ve pazarlanması ile ilgili çözüm önerileri

(14), yerel yönetim ile ilgili çözüm önerileri (9), konak mimarisi ile ilgili çözüm önerileri (6) ve yerel halk ve yatırımcılarla ilgili çözüm önerileri (5) olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular

Soru 1: Kastamonu Konakları, Kastamonu için ne ifade ediyor? Kastamonu için değeri ve anlamı nedir?	Soru 2: Kastamonu Konaklarının turizme kazandırılmasında ne tür sorunlar karşımıza çıkar?	Soru 3: Konakların sorunsuz bir şekilde turizme kazandırılabilmesi için neler yapılmalıdır?
<p>Yaşam tarzıdır. Ataerkil yapıdır. Yaşayan hazinedir. Geçmişin anıdır. Yaşam alanı, aile. Romantik bir öğedir. Estetik ve nostaljidir. Kent silüeti diyebiliriz. Ahşap ve taş işçiliğidir. Nefes alan yapı diyebiliriz. İslami yaşam biçimi diyebiliriz. Kültür turizminin mihenk taşlarıdır. Kastamonu Konakları Kastamonu'dur. Kastamonu turizminin en zayıf halkasıdır. Kastamonu için en büyük turizm materyalidir. Kültürel mirasın en önemli öğelerinden biridir. Turizm açısından değerlendirildiğinde dağınık yerleşmedir. Kastamonu turizminin yeniden işlevlendirilmesinde bir araçtır.</p>	<p>Restorasyon ve korumadan kaynaklanan sorunlar: -Restorasyon çalışmaları -Usta eksikliği -Malzeme eksikliği -Restorasyon bütçesi -Koruma sorunu olması -Bakım, tadilat masraflarının yüksek oluşu -Özgün halinin korunmaması -Alanında uzman restoratörlerin olmayışı -Restorasyonun aslına uygun yapılmaması -Sokak sağhıklaştırması sorunları -Tarihi yapılara sahip çıkılmaması -Vatandaşın koruma bilincine sahip olmayışı -İşlevlendirmenin usulünce yapılmaması -Konakların fiyatlarının fahiş oluşu -Konakların hem iç mimari hem dış mimari orijinalitelerinin bitmiş olması</p> <p>Yerel halktan ve konaklayacak misafirlerden kaynaklanan sorunlar: -Rant hırsının var oluşu -Sosyolojik yapının olumsuz etkileri -Rol model işletmelerin sayıca az olması -Butik işletme kültürünün olmayışı -Ortak iş yapma kültürünün olmayışı -İşletme güclüğü -Girişimci ruhun olmayışı -Başarılı girişimcilerin desteklenmemesi -Konaklara talebin azlığı -Turizmin yeterince gelişmeyişi -Kastamonu'nun henüz bir marka varış noktası olmaması -Yerel halkın turizm kültürü ve hoşgörüsünün yerleşmemiş olması -Hane halkının ev dışı tüketim alışkanlıklarının yetersiz olması -Kastamonu halkının haset olması</p> <p>Konakların mimari yapısından kaynaklanan sorunlar: -Oda sayısının az olması bununla beraber sürdürülebilir olmayışı -Hamam, sauna, spor salonları vb. konaklarda olmayışı -Genişleme şansının olmaması -Konakların geliştirilebilir alanlarının kısıtlı olması -Konağa bir kimlik kazandırma problemi -Isıtma ve diğer giderlerinin yüksek olması -Safranbolu örneğinin gölgesinde olması -Kastamonu'nun imaj sorunlarının olması -Rekabette sübvansede edilmeyışı</p> <p>Konakların konumundan kaynaklanan sorunlar: -Tarihi konakların dağınık bir coğrafyada olması, bir bütün halinde olmayışı -Tek yapı bazında yetersiz ve çok dağınık olması -Yol ve görünümde birliğin düşük olması -Erişilebilir olmayışı -Tur otobüslerinin giremeyişi -Konakların mahalle baskısı altında olması, ezilmesi -Kötü fiziksel çevre, yetersiz alt ve üst yapı -İmar erozyonunun ortasında kalmış olması</p> <p>Konak sahiplerinden kaynaklanan sorunlar: -Kredi ve teşvik benzeri desteklerin çok bürokratik olması</p>	<p>Restorasyon işlemleri ile ilgili çözüm önerileri -Sokak sağhıklaştırması yapılmalı -Yeniden işlevlendirme konusunda mimarlık projeleri hazırlanmalı -Dokuya uymayan yapılar özgün hale getirilmeli -Farklı işlevlere uygunluğu belirlenmeli -Restore edilmeyen yapılar; kamulaştırılıp, sahiplendirilmeli -Restorasyon merkezlerinin oluşturulması -Sivil mimari yapıları restore edecek ustaların yetiştirilmesi -Özgün halleri korunmalı, eski yeni çatışması yaşanmamalı -Bütüncül restorasyon yaklaşımı esas alınmalı -Kentsel sit alanı içindeki yapıların açığa çıkarılması -Röleve ve restorasyon projeleri için ücretsiz destek sağlanması -Taş ve ahşap atölyelerinin kurulması teşvik edilmeli -Kentin önde gelenlerinin birer konak restorasyonu yapması konusunda motive edilmeli -Eski mahalle kültürü tekrardan oluşturulup, yaşatılması -Sokak sağhıklaştırmada orijinal peyzaj malzemeler kullanılmalı -Eski şehir – yeni şehir ayrımı sağlanmalı -Yeterli kaynağa sahip olmayan konak sahiplerine restorasyon için hibe verilmesi</p> <p>-Turizm Bakanlığı katkı paylarını kaldırıp, yerel yönetimlerin %50 oranında restorasyon için katkı sağlamalı</p> <p>Konakların tanıtım ve pazarlanması ile ilgili çözüm önerileri -Konaklama potansiyeli belirlenmeli -Konakların marka çalışmaları yapılabilir -Kent pazarlaması bütüncül bir bakış açısıyla tüm paydaşlara eşgüdüm içerisinde yapılması -Konakların turizmin çeşitlendirilmesine hitap edecek şekilde tasarlanmalı -Kastamonu konaklarını ön plana çıkartacak film çekimleri sağlanmalı -Kastamonu konaklarıyla ilgili hikâyeler yazılmalı -Şehrin girişine görkemli bir konak inşa edilmeli -Kastamonu konaklarıyla ilgili efsaneler derlenmeli -Sakin şehir kavramı yerleştirilmeli -Tarihi konakların pazarlanması için özel pazarlama örgütleri kurulmalı -Küçük Oteller Birliği pazar analizi yapılmalı -Gelen turistler için önem başarım analizi yapılmalı -Kültür turları Komitesi Kastamonu'ya davet edilip, beklentiler analiz edilmeli -Konaklara ulaşım için farklı yonteme geçiş yapılabilir</p> <p>Yerel yönetimlerin yapması gerekenler ile ilgili çözüm önerileri -Kamu öncülüğünde rol model işletmeler kurulmalı -Bürokrasinin azaltılması -Konakların olduğu bölümlerdeki imar planının işler hale getirilmesi -Ürün hizmet kalitesiyle ilgili standartların</p>

	<ul style="list-style-type: none"> -Çok varisli olması -Hane halkının yeterli birikiminin olmayışı -İlk yatırım maliyetinin yüksek olması -Yatırım maliyetinin geri dönüşüm sürecinin uzun oluşu -Geri ödeme süresinin çok uzun oluşu -Kazanç azlığı, fizibilite yapılmayışı, olmayışı <p>Pazarlama ve tanıtımdan kaynaklanan sorunlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tanıtımın yetersiz olması -Yeterli talebin olmayışı <p>Personelden kaynaklanan sorunlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kalifiye personel eksikliği -Çalışacak eleman bulma zorluğu <p>Yerel yönetimlerden kaynaklanan sorunlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Yerel yönetimlerin yetersiz örgütlenmesi -Kent turizm politikasının odağında olmayışı 	<p>geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> -Yaygın denetim uygulamalarının artırılması -Sürdürülebilir olması için kent konseyi gibi yerlerde kentsel turizm politikası haline getirilmeli -Kastamonu konaklarının Dünya Kültürel Miras listesinde yer alması sağlanmalı -Konakların yakınındaki kamusal alanlarla işlevlendirilerek kazandırılmalı -Stratejik eylem alanı hazırlanmalı <p>Konakların mimari yapısı ile ilgili çözüm önerileri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Pansiyonculuk başlığı altında değerlendirilmeli -Büyük otel gruplarına sahiplenilmeli, butik ya da prestij otel haline getirilebilir -Konakların orijinal isimleri korunmalı -Hane halkının konuya ilişkin algıları yükseltilmeli -Kastamonu konaklarıyla ilgili çalıştaylar düzenlenmeli -Kastamonu konaklarıyla ilgili konak özelliklerini ayırtıcı çalışmalar yapılmalı <p>Yerel halk ve yatırımcılarla ilgili çözüm önerileri</p> <ul style="list-style-type: none"> -Rant olarak görülmemeli -İşin ehli işletmelere verilmeli -Faizsiz kredilendirme ve rekabette sübvans sağlanmalı -Potansiyel yatırımcılar tespit edilip, yatırıma yönlendirilmeli -Şirket kurulup; bütün konakların işletmeciliği ortak yapılmalı
--	--	---

Kastamonu konaklarının yüzlerce yıla sahip olan tarihi Kastamonu konaklarının eskimesine ve iç mimaride ve dış mimaride tahribatlara neden olmaktadır. Bu tahribatların giderilmesi anlamında konakların restore edilmesi, yeniden eski görüntülerinin verilmesi ve içinde daha iyi ve yaşanır hale gelmesi için belirli yıllarda restore edilmesi gerekmektedir. Restore edildikten sonra bile konakların bakımlarının belirli dönemlerde yapılması gerekmektedir.

Kastamonu’da bazı konakların harap içinde yıkık dökük olduğu; gelen her bir misafir tarafından gözlemlenebilir. Bunun sebebi konak sahiplerinin ve Kastamonu halkının tarihi yapılara sahip çıkmaması, konakları sahiplenmemesi neden gösterilebilir. Bazı konakların bilerek ya da bilmeyerek yakıldığı, daha sonra yıkılıp yerine apartmanların yapıldığı görülmektedir. Bu da Kastamonu halkında koruma bilincinin olmayışının göstergesidir. Yerlerine yapılan her bir yeni yapı konak kültürünün yok olmasına sebeptir.

Türkiye’nin birçok bölgesinde olduğu gibi Kastamonu bölgesinde de girişimci ruhun olmayışı ve girişimcilerin doğru şekilde desteklememesi nedeniyle konakların gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Bölge halkına rol model olabilecek butik otel işletmelerinin az oluşu ve bölge halkının sosyolojik yapısı da girişimcilerin uzak kalmasına neden olan bir başka etken olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bölgede ortak iş yapma kültürünün henüz yerleşmemesi ve aile bireylerinin ortak hareket edememesi nedeniyle gerekli potansiyeli taşıyan konaklar dahi Kastamonu turizmine kazandırılmamış ve hatta bakımsızlık nedeniyle her an kaybedebileceğimiz noktaya gelmiş bulunmaktadır.

Konakların işler hale getirilmesi sonucunda elde edilen gelir az olduğu için işletmelerde yalnızca sahipleri çalışabilmektedir. Konak sahiplerinin gerek turizm alanında eğitimsiz olması gerekse konaklama alanında deneyimsiz olması nedeniyle sürdürülebilir şekilde konağın işletilmesi mümkün olmamaktadır.

Konaklar geçmişten günümüze kadar yaşam alanı olarak kullanıldığı için az sayıda odaya sahiptir. Bu sebeple ellerinde ki odaları gecelik oda olarak planlayan konak sahiplerinin en büyük dezavantajlarından birini büyük otellerde bulunan hamam, sauna, spor salonu, havuz vb. gibi unsurların konaklarda olmayışı konakların tercih sebebi olmayabilmektedir.

Kastamonu ilinin ve konaklarının turizm alanında imajının güçlü olmadığı bir gerçektir. Kastamonu merkezde 600'e yakın konak olmasına rağmen bunlar henüz aktif olarak turizm pazarına katılamamıştır. Kastamonu turizmi için gerekli pazarlama ve imaj çalışmalarının yapılmasının ardından Kastamonu turizminin hak ettiği konuma yükseleceği tahmin edilmektedir. Buna karşın Kastamonu iline yakın konumda olan Safranbolu bölgesi Kastamonu turizmi ile ortak şekilde hareket etmekten ziyade rakip konumda bulunmaktadır. Bu sebeple pazarlama stratejilerini çoktan tamamlamış ve belirli bir turizm potansiyeline kavuşmuş olan Safranbolu bölgesi Kastamonu konak turizminin gelişmesinden ki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır.

Konakların en büyük eksikliğinin başında bir arada bulunmaması gelmektedir. Tek yapı bazında yetersiz ve dağınık bir şekilde kümelenmiştir. Bunun sonucu olarak Kastamonu'da yolların dar olması, konakların ara sokaklarda konumlanması sebebiyle erişilebilir olmayışı, turizme konaklama işletmesi olarak kazandırıldığı takdirde tur otobüslerinin otellere yaklaşmasına izin vermeyecektir.

Kastamonu turizm çeşitliliği bakımında oldukça zengin bir bölge olmasına rağmen yeterli pazarlama faaliyetleri olmamasından ötürü bu zenginliğini etkin bir şekilde kullanamamaktadır. Özellikle kış turizmi, inanç turizmi, kültür turizmi ve gastronomi turizmi başta olmak üzere çeşitli turizm potansiyelini içerisinde barındırmaktadır.

Turizm sektörü, bir hizmet sektörüdür. Bu hizmeti de insanlar görür. Bu insanların da bir takım bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekir. Kalifiyeli personel dediğimiz bu insanlara turizm sektöründe büyük ihtiyaç vardır. Ancak nitelikli personelin maddi ve manevi nedenlerle sektörde çalışmaması, işletmelerde çalışacak elaman bulmayı zorlaştırmaktadır.

Yerel yönetimlerin Kastamonu turizminin gelişmesini istemelerine karşın politik ve ekonomik gerekliliklerin karşılanamamasından ötürü etkin bir şekilde bu konuya eğilememektedir. Yakın bir gelecekte Kastamonu ilinin kurtarıcısı olacağı düşünülen turizm

sektörünün canlandırılması için destinasyon yönetim örgütlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kastamonu'da zamanla doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerini kullanarak, Türkiye turizmi içerisinde önemli bir yere gelmiştir. Özellikle inanç turizmi kapsamında yapılan ziyaretler Kastamonu'yu önemli kılmaktadır. Kastamonu; üzerinde yaşamış birçok medeniyetlerden dolayı, kültürel ve tarihi değerler açısından zengindir. Medeniyetlerin Kastamonu'ya bırakmış olduğu değerlerin başında konaklar gelmektedir. Tarihi ve kültürel değer açısından Kastamonu'ya adeta bir açık hava müzesi görünümünü ispat eden asırlık konaklar müzelerde sergilenen eserler kadar değerli olup, eserlere gösterilen koruma gibi Kastamonu konaklarını da bu şekilde koruma altına alınmıştır.

Bu çalışmada, Kastamonu merkezindeki konakların turizm potansiyelinin incelenmesi, yeniden işlevlendirme olanaklarının ayrıntılı bir şekilde ele alınarak Kastamonu konaklarının sahip olduğu bu potansiyeli odak grup görüşmesinden elde edilen bulgularla nasıl turizme kazandırabileceği açıklanmıştır.

Kastamonu'da bulunan somut ve somut olmayan kültürel miras ögesi varlıklarıyla adeta bir cenneti çağrıştırmaktadır. Bu bakımdan kültürel miras ögesi varlıklarının korunması ve yeniden işlevlendirilip yaşamını devam ettirebilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya da devam edilmektedir. Elde edilen bulgularda sorunların kümeleşmesinin fazla olması beraberinde daha fazla çözüm önerisi getirmiştir. Kastamonu'nun merkezinde birbirinden farklı sivil mimari özellikleri yönünden özgünlük taşıyan konaklar; yeniden işlevlendirilerek, kendi iç mimari özelliğine uygun bir turistik işletmeye dönüştürülmesiyle büyük bir turizm potansiyeli taşımaktadır.

Çalışma kapsamında odak grup görüşmesinden elde edilen bulgulardan yola çıkılarak Kastamonu konaklarının turizme kazandırılmasındaki sorunlar ve çözüm önerileri ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu kapsamda konakların turizme kazandırılması bir yol haritası ortaya konmuştur. Yol haritası hazırlanırken elde edilen bulgular dışına çıkılmamış ve bulgular yorumlanmıştır. Yol haritasına göre yapılması öncelikli öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Konak sahiplerine yönelik öneriler;

- İlk olarak konak sahiplerinin konakların yaşayan tarihi bir hazine olduğu bilincinin aktarılması gerekmektedir. Turizme kazandırılmayacak kadar eski olan konaklar bile Kastamonu ilinin tarihi dokusunu yansıttığından korunmalıdır.

- Konaklarını turizme kazandırmaya karar veren konak sahiplerinin kurulacak olan restorasyon merkezlerinde konaklarının fizibilite çalışmasının yapılıp, hangi tür turizm işletmesine dönüştürüleceğine karar verilmelidir

Kamu, kurum ve kuruluşlarına yönelik öneriler,

- Yeterli öz kaynağa sahip olmayan konak sahiplerine ve potansiyel yatırımcılara devlet ya da yerel yönetimler tarafından gerekli olan hibe sağlanmalı ve restorasyon işlemleri sırasında uzun bürokratik işlemler uygulanmamalıdır.
- Kastamonu'da Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Caddesinde yapılmış olan sokak sağlıklılaştırması tüm caddeler için aynı şekilde uygulanmalıdır.
- Kurulacak olan restorasyon merkezlerinde yeniden işlevlendirme konusunda mimarlık projeleri hazırlanmalı, sivil mimari ustalar yetiştirilmeye başlanmalı, taş ve ahşap atölyeler kurulmalıdır.
- Kastamonu konakları ile ilgili çalıştaylar, sempozyumlar ve kongreler Kastamonu Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi tarafından düzenlenmelidir.
- Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşlar bir araya gelerek konakları için stratejik eylem planı hazırlanmalıdır. Uzun, orta ve kısa vadede gerçekleştirilecek eylemler belirlenmelidir.

Özel sektör işletmelerine (STK'lar dahil) yönelik öneriler;

- Konaklar turizme kazandırıldığında orijinal isimleri korunmalıdır. Dünyaca ünlü büyük otel zincirlerinin konakları restore ettirip butik hotel ya da prestij otel haline getirilmesi sağlanmalıdır.
- Konakların pazarlanması yeteri kadar yapılamamaktadır. Bunun için pazarlama örgütleri kurulmalıdır.
- Kastamonu'da konakları ön plana çıkartacak –Sıla dizisinin Mardin evlerinde çekildiği gibi- konaklarda dizi-film çekimleri yapılması, ulusal olarak tanınan sanatçıların kliplerini konaklarda çekmeleri, konaklar ile ilgili hikâyeler yazılması ve efsaneler derlenip gelen turistlere ulaştırılması sağlanmalıdır.

Kastamonu konaklarının turizme kazandırılabilmesi için yukarıda gösterilen yol haritasının uygulanmasında kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, oteller, restoranlar ve acenteler üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelilerdir.

Bunlara ek olarak; bu alanda çalışma yapabilecek yeni araştırmacılara yönelik, çalışma sonucunda elde edilen sorunlar ve çözüm önerilerini konaklar ile ilgili yapılacak çalışmalar için anket sorularına uyarlanıp istatistiki genellemeye imkân verecek sayıda örneklem üzerinde uygulanması bulguların geçerliliğinin artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akan, A. E., Çakıcı, F. Z. & Selçuk, S. A. (2008). Kültür turizmi açısından Kırkgöz Han'ın yeniden işlevlendirilmesi olanakları üzerine bir çalışma. www.academia.edu/1013327

Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin dünya mirası listesindeki yeri ve yeni bir aday önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 81-106.

Aksoy, E. & Aydın, D. (2015, Mayıs). *Mimaride yeniden kullanım: sürdürülebilirlik bağlamında Raziye Takkalı evinin yeniden kullanımı için mekânsal analizler*. Gazi Üniversitesi International Sustainable Buildings Symposium, (28-30 Mayıs), Ankara.

Aydoğdu, A. 2013, Aydoğdu'nun Turizm Reçetesi, 17.04.2013 tarihli Kastamonu Gazetesi.

Aydoğdu, A. & Akbaş, S. (2017). Kastamonu konaklarının turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Turansam-Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 9(35), s.28-36.

Bakırcı, S. (2005). *Kastamonu tarihi kent merkezinin peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

Baydil, E. & İbret, B. Ü. (1999). Kastamonu şehrinin tarihi gelişimi ve 1924/1925 şehir planı üzerine bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7(1), Kastamonu.

Baykan, E. & Uygur, S. M. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.

Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35.

Çokluk, Ö., Yılmaz, K. & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.

Dostoğlu, N. & Polat, S. (2007). Kentsel dönüşüm kavramı üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1), 61-76.

Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.

Eyüpgiller, K. K. (1995). *Bir kent tarihi Kastamonu*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı, İstanbul.

Eyüpgiller, K. K. (2001, Mayıs). *Kastamonu'nun mimari mirası ve koruman sorunları*. I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 21-23 Mayıs 2000, ISBN:975-820129-8, 389-400, Kastamonu.

Gönül, B. & Hakyemez, B. (2014). Eminönü Hanlarının yeniden işlevlendirilmesi kapsamında değerlendirilmesi: IV. Vakıfhan. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 2(7), 101-129.

İbret, B. Ü. (2001, Mayıs). *Küre’de bakır cevheri üretimi ve bakır madenciliğinin Küre ekonomisindeki yeri*. I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 433-450, 21-23 Mayıs 2000, Kastamonu.

İbret, B. Ü., Aydınöz, D. & Uğurlu, M. (2015). Kastamonu şehrinde kültür ve inanç turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (32), İstanbul.

Kitir, M. (2016). *Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı payı fonunun kullanılmasında yaşanan sorunlar, Konya örneği üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kuban, D. (2010). *Mimarlık kavramları*, İstanbul: Yem (Yapı- Endüstri Merkezi) Yayınları, 9. Baskı. ISBN: 978-975-7438-09-0.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik*. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> Erişim tarihi: 04.02.2020.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63827/cografya.html>, Erişim tarihi: 04.02.2020.

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63867/tarihi-evler-ve-konaklar.html%2024.11.2016>, Erişim tarihi: 04.02.2020.

Mardan, E. (2006). Modern mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve korunması süreci için bazı notlar. *Mimarlık Dergisi*, (332), <http://www.mimarlikdergisi.com>

Özdoğan, M. (2000). *Zeugma yalnız değil - Türkiye’de barajlar ve kültürel miras*, İstanbul: Türkiye Tarih Vakfı, ISBN: 975-333-076-2. (Yayıma Hazırlayan: Özden, E. F.).

Pekol, B. (2010). *İstanbul’da yeni işlevlerle kullanılan tarihi yapıların üslup sorunsalı*. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sarıman-Özen, E. (2014). *Liman kentlerinde koruma ve yaşatma prensipleriyle değerlendirilen gemi inşa endüstrisi yapıları: tersane-i amire üzerine yeni bir senaryo “Haliç tersanesi bilinç platformu”*. Doktora Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İç Mimarlık Programı, İstanbul

Tanrısever, C., Saraç, Ö. & Aydoğdu, A. (2016). Yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların sürdürülebilirliği. *Akademik Bakış Dergisi*, (54), 1068-1082, ISSN:1694-528X, <http://www.akademikbakis.org>.

Yaman, Z. (2003). *Kastamonu 2003 turizm envanteri gezi rehberi*. Kastamonu.